

Izglītības un apmācību sistēmas Eiropā

Vācija
2009./2010. mācību gads

Eiropas Komisija

IZGLĪTĪBAS UN APMĀCĪBU SISTĒMAS EIROPĀ

VĀCIJA

2009./2010. mācību gads

Sagatavoja

*PT-DLR Vācijas izglītības un zinātnes ministrijas Eurydice informācijas birojs
(adrese: Carnotstr. 5, 10587 Berlin),*

*Vācijas federālo zemju Eurydice informācijas birojs, Kultūras ministru sekretariāts
(adrese: Lennestr. 6, 53113 Bonn),*

Vācijas Arodizglītības institūts,

*Vācijas Uzziņu un pieredzes apmaiņas tīkls profesionālās izglītības un apmācību jomā
ReferNet (adrese: Robert-Schuman-Platz 3, 53175 Bonn).*

Papildu informāciju par izglītības sistēmām Eiropā skatiet

EURYBASE datubāzē (http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php)

Cedefop datubāzē (http://www.cedefop.europa.eu/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/)

un Eiropas Izglītības fonda tīmekļvietnē (<http://www.etf.europa.eu/>).

Šo publikāciju ir izdevusi Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra (*EACEA P9 Eurydice*).
EACEA P9 Eurydice
Avenue du Bouget 1
B-1140 Brussels

Publikācija ir pieejama angļu valodā (*Structures of Education and Training Systems in Europe, Germany, 2009/10*) internetā (<http://www.eurydice.org>).

© Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra, 2010

Daļēja šī dokumenta pārpublicēšana ir atļauta nekomerciālos nolūkos, pirms teksta fragmenta norādot tā izdevēju „*Eurydice*, Eiropas izglītības sistēmu informācijas tīkls” un dokumenta publicēšanas datumu. Atļauju pārpublicēt pilnu dokumentu var pieprasīt *EACEA P9 Eurydice* nodaļā.

Tulkojumu latviešu valodā nodrošināja Valsts izglītības attīstības aģentūra, un tas pieejams arī elektroniski www.viaa.gov.lv.

© Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2010

ISBN 978-9984-881-01-0

SATURS

Ievads. Vispārīgs politiskais konteksts	5
1. Sākotnējā izglītība un apmācības: struktūra, finansējums un kvalitātes nodrošināšana.....	7
1.1. Sākotnējās izglītības un apmācību struktūra	7
1.2. Atbildīgās institūcijas	8
1.3. Finansējums.....	9
1.4. Kvalitātes nodrošināšana	11
2. Pirmsskolas izglītība	15
2.1. Uzņemšana.....	16
2.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas	16
2.3. Izglītības saturs	16
2.4. Vērtēšana.....	17
2.5. Skolotāji.....	17
3. Sākumskolas izglītība	18
3.1. Uzņemšana.....	19
3.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas	20
3.3. Izglītības saturs	21
3.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumenta izsniegšana	22
3.5. Karjeras atbalsta pasākumi.....	22
3.6. Skolotāji.....	22
4. Vidējā izglītība (pirmais un otrais posms)	25
4.1. Uzņemšana.....	29
4.1.1. Vidējās izglītības pirmais posms	29
4.1.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas	30
4.1.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā	30
4.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas	30
4.2.1. Vidējās izglītības pirmais posms	31
4.2.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas	31
4.2.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā.....	32
4.3. Izglītības saturs	32
4.3.1. Vidējās izglītības pirmais posms	32
4.3.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas	33
4.3.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā	34
4.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumenta izsniegšana	35
4.4.1. Vidējās izglītības pirmais posms	35
4.4.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas	37
4.4.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā.....	38
4.5. Karjeras atbalsta pasākumi.....	40
4.5.1. Vidējās izglītības pirmais posms	40
4.5.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas	40
4.5.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā.....	40
4.6. Skolotāji un apmācību vadītāji.....	40
4.6.1. Vidējās izglītības pirmais posms	40
4.6.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas	41
4.6.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā.....	41
5. Pēcvidējā izglītība (kas nav augstākā izglītība).....	42

6. Augstākā izglītība	43
6.1. Uzņemšana	45
6.1.1. Universitātes	45
6.1.2. Mākslas un mūzikas augstskolas	45
6.1.3. Lietišķo zinātņu augstskolas	45
6.1.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas	45
6.2. Studiju maksa un finansiālais atbalsts	46
6.2.1. Universitātes	46
6.2.2. Mākslas un mūzikas augstskolas	46
6.2.3. Lietišķo zinātņu augstskolas	46
6.2.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas	47
6.3. Akadēmiskā gada ilgums	47
6.3.1. Universitātes	47
6.3.2. Mākslas un mūzikas augstskolas	47
6.3.3. Lietišķo zinātņu augstskolas	47
6.3.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas	47
6.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamo līmeni un izglītības dokumenta izsniegšana	47
6.4.1. Universitātes	47
6.4.2. Mākslas un mūzikas augstskolas	49
6.4.3. Lietišķo zinātņu augstskolas	49
6.4.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas	49
6.5. Karjeras atbalsta pasākumi	50
6.5.1. Universitātes	50
6.5.2. Mākslas un mūzikas augstskolas	50
6.5.3. Lietišķo zinātņu augstskolas	50
6.5.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas	50
6.6. Akadēmiskais personāls	50
6.6.1. Universitātes	50
6.6.2. Mākslas un mūzikas augstskolas	51
6.6.3. Lietišķo zinātņu augstskolas	51
6.6.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas	51
7. Tālākizglītība un apmācības	52
7.1. Rīcībpolitika un normatīvie akti	52
7.2. Pienākumu sadalījums	52
7.3. Finansējums	53
7.4. Programmas un izglītības iestādes	54
7.5. Kvalitātes nodrošināšana	55
7.6. Karjeras atbalsta pasākumi	56
7.7. Skolotāji un apmācību vadītāji	56
Bibliogrāfiskās atsauces un tīmekļvietnes	57
Bibliogrāfiskās atsauces	57
Tīmekļvietnes	59
Piezīmēm	62

IEVADS. VISPĀRĪGS POLITISKAIS KONTEKSTS

Politiskā sistēma

Valsts Pamatlikumā (*Grundgesetz*) noteikts, ka Vācijas Federatīvā Republika ir demokrātiska un sociāla federāla valsts (20. pants). Valsts vara pieder tautai. Tauta valsts varu īsteno, piedaloties vēlēšanās un referendumos, kā arī ar likumdošanas, izpildvaras un tiesu varas iestāžu starpniecību. Likumdošanas principi ir noteikti konstitucionālā kārtā, izpildvara un tiesu vara ir pakļautas likumam un tiesībām. Šādu kārtību piemēro gan federācijā, gan federālajās zemēs.

Ja Pamatlikumā nav noteikts vai atļauts citādi, valdības pilnvaras īsteno un valdības funkcijas pilda federālās zemes (*Länder*) (pamatlikuma 30. pants). Katrai federālajai zemei ir sava konstitūcija, kurā ievēroti Pamatlikumā noteiktie sociālas, demokrātiskas republikas un tiesiskas valsts principi (28. pants). Federācijas un federālo zemju likumdošanas pilnvaras reglamentē Pamatlikums, nosakot, ka „federālajām zemēm ir tiesības izdot tiesību aktus, izņemot gadījumus, kad Pamatlikumā noteiktas federācijas likumdošanas tiesības” (70. pants). Līdz ar to par likumdošanu izglītības un kultūras jomās atbild galvenokārt federālās zemes. Arī par šo jomu pārvaldību galvenokārt atbild federālās zemes. Federālajām zemēm ir ekskluzīvas pilnvaras ne vien izglītības, zinātnes un kultūras jomās, bet arī, piemēram, iekšējās drošības/policijas, vietējo pašvaldību un reģionālās struktūrpolitikas jautājumos.

Federācijas līmenī likumdošanas funkcijas īsteno galvenokārt Vācijas parlamenta apakšpalāta, izpildvaras funkcijas galvenokārt federālā valdība. Federālo zemju līmenī šīs funkcijas attiecīgi pilda federālo zemju parlamenti un federālo zemju valdības.

Tiesu varas funkcijas pilda federālā konstitucionālā tiesa, citas federālās tiesas un federālo zemju tiesas (Pamatlikuma 92. pants). Federālā konstitucionālā tiesa pieņem lēmumus, pamatojoties galvenokārt uz Pamatlikuma interpretāciju.

Administratīvi teritoriālais iedalījums

Kopš 2008. gada 31. decembra Vācijā ir 16 reģionāli administratīvas vienības – federālās zemes (tostarp trīs brīvpilsētas), 22 administratīvie reģioni, 413 apriņķi, kuros iekļautas 112 pilsētas un 301 lauku apriņķis, un 12 227 pašvaldības.

Iedzīvotāju skaits

2007. gadā Vācijā bija apmēram 82,2 miljoni iedzīvotāju. 84 procentiem iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem ir vismaz vidējā izglītība. 2007. gadā iedzīvotāju blīvums bija 230 cilvēki uz vienu kvadrātkilometru. Vācija ir viena no visblīvāk apdzīvotajām valstīm.

Valodas

Vācijas valsts pārvaldes un tiesvedības valoda ir vācu valoda. Brandenburgā un Saksijā paredzēti īpaši noteikumi sorbu (vendu) valodas lietošanai.

Lai gan valstī ir noteikta valsts pārvaldes un tiesvedības valoda, tiesību aktos nav noteiktas prasības attiecībā uz mācībvalodu. Vispārējās un profesionālās izglītības, kā arī augstākās izglītības iestādēs mācības parasti notiek vācu valodā. Mācības citās valodās notiek dažās privātskolās, visās divvalodu skolās un klasēs, kā arī speciālajās klasēs skolēniem, kuru dzimtā valoda nav vācu valoda. 1998. gadā Vācija parakstīja Eiropas Padomes Eiropas Reģionālo un minoritāšu valodu hartu un šo nolīgumu piemēro attiecībā uz dāņu, frīzu, sorbu, čigānu un lejasvācu valodu.

Augstākās izglītības iestādēs mācības notiek vācu valodā. Lai iestātos dažās augstākās izglītības iestādēs vai apgūtu noteiktas studiju programmas, var būt nepieciešamas attiecīgu svešvalodu zināšanas. Studiju programmas apguves nolūkā dažu kursu mācībvaloda var būt svešvaloda. Šo iespēju aizvien biežāk izmanto augstākās izglītības iestādes.

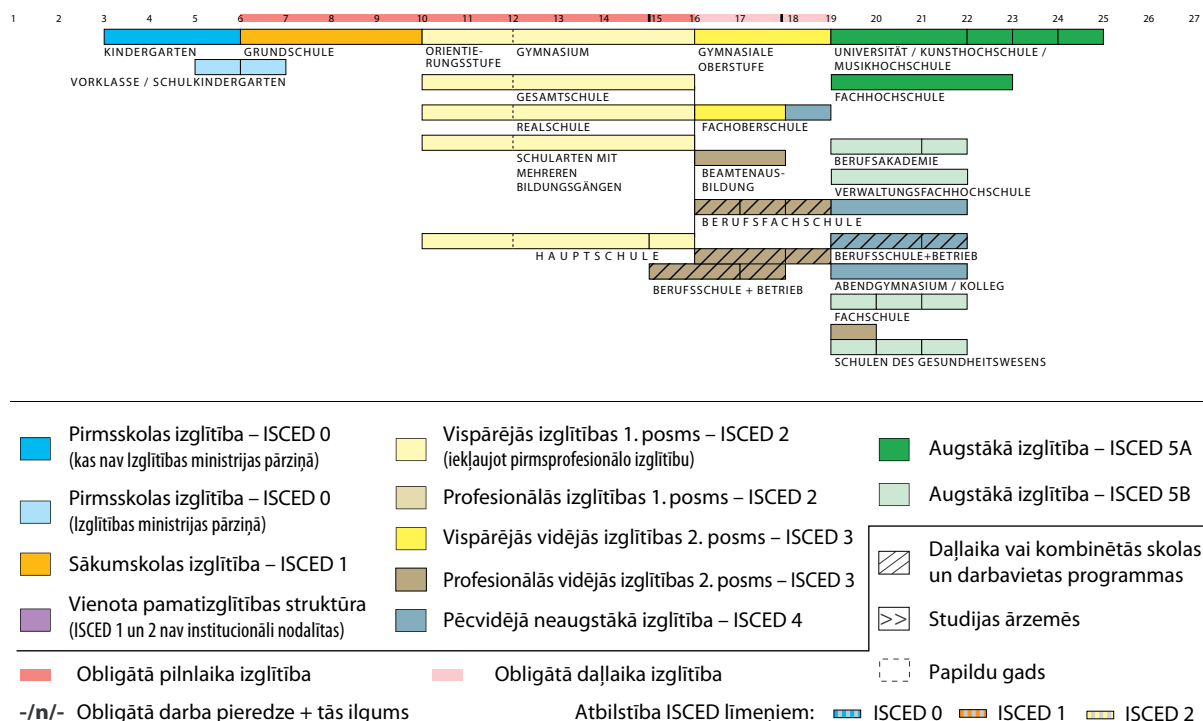
Izglītības sistēmas konstitucionālais pamats

Vācijas Federatīvajā Republikā pienākumus izglītības jomā nosaka federālas valsts uzbūve. Ja Pamatlikumā nav noteikts vai atļauts citādi, valdības pilnvaras īsteno un valdības pienākumus pilda federālās zemes. Īpaši tas attiecas uz skolu sistēmu, augstākās izglītības, pieaugušo izglītības un tālākizglītības jomu. Par šo jomu pārvaldību atbild galvenokārt federālās zemes. Federālo zemju konstitūcijās un arī katras federālās zemes tiesību aktos ir paredzēti konkrēti noteikumi attiecībā uz pirmsskolas izglītību, skolu sistēmu, augstāko izglītību, pieaugušo izglītību un tālākizglītību. Risinot visām federālajām zemēm kopīgus jautājumus, federālās zemes sadarbojas Vācijas Federatīvās Republikas federālo zemju Kultūras un izglītības ministru pastāvīgās konferences ietvaros (*Kultusministerkonferenz (KMK)*).

Valsts Pamatlikumā ir iekļauti daži pamatnoteikumi izglītības, kultūras un zinātnes jomās, piemēram, ir noteikta mākslas, zinātnes, pētniecības un mācīšanas brīvība (5. panta 3. punkts), ticības un reliģijas brīvība (4. pants), tiesības brīvi izvēlēties profesiju un profesionālās izglītības vietu (12. panta 1. punkts), vienlīdzība likuma priekšā (3. panta 1. punkts) un vecāku tiesības (6. panta 2. punkts). Skolu sistēmu pārtrauga valsts (7. panta 1. punkts).

1. SĀKOTNĒJĀ IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBAS: STRUKTŪRA, FINANSĒJUMS UN KVALITĀTES NODROŠINĀŠANA

1.1. Sākotnējās izglītības un apmācību struktūra

Pirmsskolas izglītību bērniem vecumā no dažiem mēnešiem līdz skolas vecumam nodrošina attiecīgās iestādes (māz bērnu novietnes, bērnudārzi). Šo iestāžu apmeklēšana ir brīvprātīga. Visiem bērniem no sešu gadu vecuma obligāti jāmacās skolā. Visi Vācijas skolēni mācības sāk sākumskolā (*Grundschule*), kur mācās no 1. līdz 4. klasei. Pāreju no sākumskolas uz dažādām vidējās izglītības pirmā posma izglītības iestādēm, kurās skolēni mācās, līdz iegūst pilna laika obligāto izglītību, regulē katras federālās zemes atbilstīgie tiesību aktu noteikumi. Sākumskolās (no 1. līdz 4. klasei; Berlīnē un Brandenburgā no 1. līdz 6. klasei) skolēni neatkarīgi no spējam mācās kopējās klasēs. Turpmāko izglītību vidējās izglītības pirmajā un otrajā posmā no 5./7. klases līdz 12./13. klasei skolēni iegūst dažādos izglītības virzienos, kurus pabeidzot iegūst attiecīgā skolas veida pabeigšanu apliecinošu dokumentu un kvalifikāciju. Papildinformācija pieejama 4.1. nodaļā.

Pēc obligātās izglītības ieguves (to iegūst līdz 15 gadu vecumam) skolēni turpina mācības vidējās izglītības otrajā posmā. Skolas veids ir atkarīgs no vidējās izglītības pirmajā posmā iegūtās kvalifikācijas un tiesībām. Šo izglītību var iegūt pilna laika vispārīgizglītojošās skolās un profesionālās izglītības iestādēs. Profesionālās apmācības iespējams apgūt arī duālajā sistēmā (*duales System*). Pēc vidējās izglītības pirmā posma programmas apguves vispārīgizglītojošās skolās skolēni iegūst izglītības dokumentu, kas dod tiesības iestāties augstākajās izglītības iestādēs. Pēc profesionālās izglītības ieguves vidējās izglītības otrā posma skolās skolēni iegūst profesionālo kvalifikāciju, kas dod tiesības strādāt palīgu amatos vai amatos, kur nepieciešami kvalificēti speciālisti, piemēram, atzītās profesijās, kuru apguvei nepieciešama apmācība (*anerkannte Ausbildungsberufe*).

Pēcvidējās izglītības (kas nav augstākā izglītība) pakāpē iespējams turpināt mācības, piemēram, vakara ģimnāzijās (*Abendgymnasien*) un koledžās (*Kollegs*), arodvidusskolās (*Berufsoberschulen*) un arī programmās, ko piedāvā profesionālās vidusskolas (*Fachoberschulen*) un specializētās profesionālās skolas (*Berufsfachschulen*). Pēdējās minētās programmas pabeidzot, iegūst gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā konkrētā profesijā (*Fachgebundene Hochschulreife*), gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā (*Fachhochschulreife*) vai vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*).

Augstākās izglītības sistēmā ir iekļautas augstākās izglītības un citas izglītības iestādes, kas absolventiem, kuri ir pabeiguši vidējās izglītības iestādes un saņēmuši gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā, piedāvā studiju programmas, kuras pabeidzot studenti iegūst tiesības strādāt attiecīgā profesijā. Universitātes un līdzvērtīgas augstākās izglītības iestādes ir tiesīgas piešķirt doktora zinātnisko grādu (*Doktorgrad*) (promocijas tiesības).

Dažās federālajās zemēs Vācijas augstākās izglītības sistēmā ir iekļautas arī valsts vai valsts akreditētas profesionālās akadēmijas (*Berufsakademien*). Saskaņā ar Starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju (ISCED) Bavārijas profesionālās tālākizglītības skolas un profesionālās akadēmijas, kā arī divgadīgās un trīsgadīgās veselības aprūpes jomas izglītības iestādes arī ir iekļautas augstākās izglītības sistēmā.

1.2. Atbildīgās institūcijas

Pirmsskolas izglītība

Bērnu (vecumā no dažiem mēnešiem līdz skolas vecumam) izglītība, audzināšana un aprūpe gandrīz pilnībā ir iekļauta bērnu un jauniešu labklājības nozarē. Sabiedrības labklājības nodrošināšanas sistēmā valsts līmenī par šo jomu atbild Ģimenes, senioru, sieviešu un jaunatnes lietu federālā ministrija (*Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (BMFSFJ)*), federālo zemju līmenī kompetentās iestādes: jaunatnes un sociālo lietu ministrijas, daļēji arī izglītības un kultūras ministrijas.

Skolu pārraudzība un pārvaldība

Par vispārīzglītojošo skolu un profesionālās izglītības iestāžu pārraudzību un pārvaldību atbild federālo zemju izglītības un kultūras ministrijas. Par skolu sistēmas plānošanu un organizēšanu atbild federālo zemju izglītības un kultūras ministrijas un tām pakļautās skolu pārraudzības iestādes. Federālās zemes atbild par skolu struktūras organizēšanu, nosaka izglītības programmu saturu un izglītības mērķus. Federālo zemju skolu pārraudzības sistēmā iekļauta juridiskā uzraudzība (*Rechtsaufsicht*), izglītības satura uzraudzība (*Fachaufsicht*) un publiskā sektora skolu darbinieku (*Dienstaufsicht*) pārraudzība. Izglītības un kultūras ministrijas, būdamas augstākās skolu pārraudzības iestādes, skolu pārraudzību īsteno, izmantojot vidējā līmeņa skolu pārraudzības iestāžu (*Regierungspräsidien* vai *Bezirksregierungen*) un zemākā līmeņa skolu pārraudzības iestāžu (*Schulämter*) starpniecību.

Vairāku federālo zemju tiesību aktos noteikts, ka skolu pārraudzības iestādēm jāņem vērā skolu pašnoteikšanās tiesības. Palielinoties skolu individuālajai atbildībai, mainās arī skolu pārraudzības iestāžu nozīmība. Dažās federālajās zemēs papildus skolu pārraudzībai obligāti īsteno ārējo vērtēšanu (skolu inspekcijas, vizītes skolās), kuras mērķis ir iepazīstināt skolas ar mācību procesa kvalitātes uzlabošanas iespējām. Aizvien lielāku lomu šajā procesā uzņemas valsts, apstiprinot skolu izglītības programmas un noslēdzot mērķa nolīgumus ar konkrētām skolām vai skolu vadību. Tāpēc, mazinoties skolu pārraudzības iestāžu uzraudzības pienākumu skaitam, lielāku nozīmi piešķir padomiem un konsultācijām skolu darba pilnveides un kvalitātes vadības jautājumos. Tādējādi skolu konsultāciju iestādes sagatavo skolas jaunu uzdevumu veikšanai un mudina sagatavot katrai skolai individuālas izglītības programmas un veicināt skolotāju un skolu pedagoģisko atbildību, īpaši nosakot saistošus pedagoģiskos mērķus un mācību darba galvenos uzdevumus.

Profesionālās izglītības iestāžu sadarbība ar uzņēmumiem

Par profesionālās izglītības iestāžu sadarbību ar uzņēmumiem atbild federācija. Federālās valdības attiecīgās kompetentās ministrijas, vienojoties ar federālo Izglītības un zinātnes ministriju, pieņem profesionālās izglītības noteikumus, kurus saskaņā ar kompetento ministriju norādījumiem un sadarbībā ar darba devēju un arodbiedrību pārstāvjiem ir sagatavojis Vācijas Profesionālās izglītības institūts. Ievērojot procedūru, par kuru ir vienojusies federācija un federālās zemes (Kopējais rezultātu protokols (*Gemeinsames Ergebnisprotokoll*)), izglītības noteikumus saskaņo ar federālo zemju sagatavoto profesionālās izglītības programmu saturu.

Federālo zemju līmenī ir izveidotas profesionālās izglītības komitejas, kurās iekļauti darba devēju, arodbiedrību un federālo zemju ministriju pārstāvji. Šīs komitejas sniedz konsultācijas federālo zemju valdībām profesionālās izglītības jautājumos un pastāvīgi rūpējas arī par profesionālās izglītības kvalitātes pilnveidi.

Augstākā izglītība

Augstākās izglītības iestādes vienlaikus ir gan publisko tiesību subjekti, gan federālajām zemēm pakļautas valsts iestādes. Šādām iestādēm drīkst būt arī cits juridiskais statuss. Tā kā ar Pamatlikumu ir nodrošināta mākslas un zinātnes, pētniecības un izglītības brīvība (5. panta 3. punkts), ir nepieciešama autonoma akadēmiskā pašpārvalde, lai īstenotu zinātnes brīvību. Augstskola pārvaldības jautājumos sadarbojas ar federālās zemes atbildīgo ministriju. Vienotas pārvaldības ietvaros augstskola nodarbojas ar akadēmiskiem un valstiskiem jautājumiem, piemēram, personāla, ekonomikas, budžeta un finanšu pārvaldību. Neskarot šīs tiesības, augstskolu juridiskās pārraudzības un zināmā mērā arī akadēmiskās pārraudzības, izveidošanas un organizēšanas, kā arī finanšu un personāla pārvaldības pilnvaras ir piešķirtas federālās zemes atbildīgajai ministrijai vai valdībai.

Augstskolu juridiskā statusa pamatprincipus, zinātnisko un radošo darbinieku nodarbinātību, kā arī visu šo iestāžu darbinieku līdzdalību pašpārvaldē regulē Augstākās izglītības pamatlikums (*Hochschulrahmengesetz*). Pamatojoties uz šiem principiem, augstākās izglītības iestāžu struktūru un pārvaldību precīzāk regulē tās attiecīgās federālās zemes to augstskolu likumi, kuras atrodas šo zemju pārvaldībā. Pēdējos gados Augstākās izglītības pamatlikumā izdarītie grozījumi ir ievērojami paplašinājuši federālo zemju iespējas pieņemt lēmumus attiecībā uz augstskolu struktūru un vadību. Šajā laikā federālās zemes ir izdarījušas grozījumus savos augstākās izglītības pamatlikumos un, izvirzot savas konkrētās prioritātes, veikušas vai pašreiz gatavojas veikt atbilstīgas reformas. Federālo zemju īstenotā detalizētā augstākās izglītības iestāžu darbības pārraudzība aizvien vairāk tiek aizvietota ar autonomu augstskolu darbību.

2006. gadā veiktā federālā reforma (I Federālā reforma) paredzēja pilnībā nodot federācijas atbildību par likumdošanu augstākās izglītības iestāžu organizatoriskos un administratīvos jautājumos federālajām zemēm. Federācija ir sākusi likumdošanas procedūru, lai atceltu Augstākās izglītības pamatlikumu.

Pamatlikuma jaunās redakcijas 91.b panta 1. punktā noteikts, ka, risinot reģioniem kopīgus svarīgus jautājumus, federācija un federālās zemes var sadarboties, lai sniegtu atbalstu:

- zinātniskās pētniecības iestādēm un projektiem, kas nav saistīti ar augstākās izglītības iestādēm;
- augstākās izglītības iestāžu zinātniskās pētniecības projektiem (nolīgumiem nepieciešama visu federālo zemju piekrišana);
- to ēku, tostarp lielu iekārtu, būvniecībai, kuras paredzētas pētniecībai.

1.3. Finansējums

Finansējumu no valsts budžeta līdzekļiem piešķir, pamatojoties uz šādiem noteikumiem:

- gandrīz visas izglītības iestādes ir valsts iestāžu pārziņā;
- finansējuma lielāko daļu veido tiešie budžeta līdzekļi;
- noteiktām izglītojamo grupām valsts piešķir finansiālu atbalstu, lai nodrošinātu sadzīves vajadzībām un izglītības ieguvei nepieciešos līdzekļus;
- valsts finansējumu izglītībai piešķir, pieņemot politiski administratīvus lēmumus un atbilstīgi izglītības politikas mērķiem un reālajām vajadzībām, dažādos valsts izdevumu veidus proporcionāli sadalot starp federāciju, federālajām zemēm un vietējām pašvaldībām.

Vācijas Federatīvās Republikas vertikālajai politiski administratīvajai sistēmai ir trīs līmeņi: 1) federācija, 2) federālās zemes un 3) vietējās pašvaldības (*Kommunen*), proti, apgabali, pašvaldības ar apgabala

statusu un pašvaldības, kas ir apgabala daļa. Lēmumus par izglītības finansēšanu pieņem visos trijos līmeņos, taču vairāk par 90 procentiem valsts finansējuma nodrošina federālās zemes un vietējās pašvaldības.

Pirmsskolas izglītība

Pirmsskolas izglītība nav valsts skolu sistēmas daļa, un bērnudārza apmeklēšana kopumā ir par maksu. Bērnu vecāki apmaksā izdevumu daļu, kuras apmēru nosaka, ņemot vērā vecāku ienākumu līmeni, bērnu skaitu ģimenē vai ģimenes locekļu skaitu.

Publiskā sektora bērnudārzus (pašvaldību bērnudārzus) finansē vietējās pašvaldības, federālā zeme, kas piešķir subsīdijas darbinieku atalgojumam un uzturēšanas izmaksām, un vecāku iemaksas. Arī privātā sektora bērnudārzus (kristīgos bērnudārzus, vecāku iniciatīvas) finansē vietējās pašvaldības, federālā zeme un vecāku iemaksas, kā arī bērnudārza īpašnieka finansiālais ieguldījums. Federālās zemes var subsidēt ieguldījumus, personāla algas un uzturēšanas izmaksas utt.

Sākumskolas izglītība un vidējā izglītība

Publiskā sektora skolas finansē, sadalot pienākumus starp federālajām zemēm un vietējām pašvaldībām. Pašvaldības apmaksā skolu tehnisko darbinieku algas un arī uzturēšanas izmaksas. Federālo zemju Izglītības un kultūras ministrijas atbild par pedagogu algām. Mācības publiskā sektora skolās ir bez maksas.

Lai samērotu vietējo pašvaldību un federālo zemju izdevumus skolām, zināmu daļu vietējo pašvaldību izdevumu (piemēram, skolēnu pārvadāšanas izdevumus) atlīdzina no federālās zemes budžeta (parasti izglītības un kultūras ministrija). Federālā zeme vietējās pašvaldības atbalsta, arī piešķirot vienreizēju finansiālu atbalstu, piemēram, skolu būvniecībai vai subsidējot noteikta veida kārtējos izdevumus.

Skolas, kuras paredzētas plašākam reģionam, nevis konkrētam mikrorajonam (piemēram, konkrētas speciālās skolas (*Sonderschulen*) un profesionālās tālākizglītības skolas (*Fachschulen*)) parasti pārvalda federālā zeme (*Schulträger*), kas finansē arī uzturēšanas izdevumus un tehnisko darbinieku algas.

Pēdējos gados, pamatojoties uz grozījumiem skolu darbību reglamentējošos tiesību aktos, ir paplašinājušās skolu iespējas pašām pārvaldīt savus līdzekļus, kas ir piešķirti no budžeta. Vairākumam federālo zemju skolu jau ir iespējams pašām lemt par resursu sadalījumu vienam vai vairākiem izdevumu veidiem (piemēram, mācību un pedagoģiskajiem materiāliem) pārvaldības iestādes piešķirtā budžeta ietvaros. Skolas sāk veidot autonomu pieeju personālam atvēlētā budžeta izlietojumam.

Federālās zemes piešķir noteiktu finansiālu atbalstu privātā sektora skolām. Visas federālās zemes nodrošina regulāru finansiālu atbalstu skolām, kurām ir tiesības šādu atbalstu saņemt, piemēram, piemaksu veidā regulārajiem izdevumiem darbinieku algām un uzturēšanai. Federālās zemes šīm skolām piešķir vienreizēju summu, pamatojoties uz konkrētiem statistikas rādītājiem, un kas ir atkarīga no skolas veida. Katra skola arī var iesniegt savu finansējuma pieprasījumu un saņemt noteiktus subsīdiju procentus. Jebkurā gadījumā šīs summas pielīdzina attiecīgo izdevumu apmēram publiskā sektora skolās.

Profesionālo apmācību finansēšana duālajā sistēmā

Duālajā sistēmā profesionālās apmācības organizē uzņēmumos un profesionālās izglītības skolās. Profesionālās apmācības ārpus skolām finansē galvenokārt uzņēmumi. Lielāko daļu profesionālās izglītības skolu finansējuma nodrošina federālās zemes.

Augstākā izglītība

Federālo zemju finansējums augstskolām

Publiskā sektora augstskolas galveno finansējuma daļu saņem no federālās zemes, kas arī lemj par resursu sadalījumu. Augstskolu darbības nodrošināšanai nepieciešamos līdzekļus federālās zemes

piešķir no Izglītības un kultūras ministrijas vai Zinātnes un pētniecības ministrijas paredzētā budžeta šim nolūkam. Finansējuma sadalījumu galvenokārt nosaka katras konkrētās augstskolas uzdevumi pētniecības un pedagoģiskajā darbā, kā arī sasniegumi jauno speciālistu sagatavošanā un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanā sievietēm zinātniskās pētniecības jomā.

Šobrīd notiek Vācijas augstākās izglītības finansēšanas sistēmas pārmaiņas. Federālo zemju īstenotā detalizētā augstākās izglītības iestāžu darbības pārraudzība pakāpeniski zaudē nozīmi. Augstskolām piešķir aizvien plašākas autonomijas tiesības. Valsts un augstskolu attiecības aizvien biežāk regulē mērķa nolīgumi. Izvēloties šo mērķu īstenošanas pasākumus, paplašinās augstskolu rīcības brīvība. Finanšu jomā reformas vispirms ir ietekmējušas līdzekļu sadales metodes. Budžeta līdzekļus piešķir, pamatojoties uz augstskolu veikspējas rādītājiem. Ņemti vērā tādi kritēriji kā studentu skaits pilnlaika studijās un absolventu kopskaits vai pētījumu veikšanai piesaistīto ārējo līdzekļu apmērs un/vai doktora grādu ieguvušo skaits. Ieviešot vienu reizi izmaksājamu finansējuma summu, augstskolas varēs elastīgāk rīkoties ar piešķirtajiem līdzekļiem.

Papildus pamata finansējumam augstskolas pētniecībai un attīstībai, kā arī jauno speciālistu sagatavošanai un apmācībām piesaista nepieciešamos līdzekļus no publiskā vai privātā sektora. Apmēram pusē federālo zemju augstskolu pamatfinansējumu papildina studiju maksa.

Federācijas un federālo zemju finansējums augstskolām

Federālo zemju budžeta līdzekļus izlieto darbinieku algām un uzturēšanas izdevumiem, kā arī ieguldījumiem, piemēram, nekustamo īpašumu, ēku, aprīkojuma un lielu iekārtu iegādei. Pēc 2006. gadā veiktās federālās reformas (I Federālā reforma) par augstskolu būvniecību pilnībā atbild federālās zemes.

Profesionālo akadēmiju finansēšana

Publiskā sektora profesionālajās akadēmijās apmācības finansē galvenokārt federālās zemes, daļēji arī prakses uzņēmumi. Praksi uzņēmumos finansē paši uzņēmumi. Federālā zeme pilnībā finansē tās publiskā sektora apmācību iestādes, kur studenti iegūst teorētiskās zināšanas.

1.4. Kvalitātes nodrošināšana

Pirmsskolas izglītība

Federālo zemju rīcībā ir daudzi un dažādi pasākumi, lai nodrošinātu bērnu aprūpes kvalitāti dienas centros. Lai pilnveidotu bērnu dienas aprūpi, galvenā uzmanība tiek pievērsta izglītības un aprūpes kvalitātes nodrošināšanai, pilnveidošanai un vērtēšanai. Īpaši tas attiecas uz bērnu līdz trīs gadu vecumam izglītības un aprūpes kvalitātes pilnveidi. Piemēram, federālās zemes cenšas uzlabot bērnodārzu audzinātāju apmācības, piedāvājot arī tālākizglītības kursus. Federācija ar dažādām programmām atbalsta federālo zemju, vietējo pašvaldību un pārvaldītāju centienus uzlabot bērnu aprūpes kvalitāti bērnodārzos.

Sākumskolas izglītība un vidējā izglītība

Federālās zemes pilnvaras veikt akadēmisko pārraudzību izriet no Pamatlikumā noteiktajām valsts pilnvarām skolu nozarē. Pamatlikumā noteikts, ka skolu sistēmu kopumā pārauga valsts (7. panta 1. punkts). Federālo zemju izglītības likumos un noteikumos ir konkrētākas prasības (papildinformācija pieejama 1.2. nodaļā).

Vairākumā federālo zemju izglītības likumos papildus valsts pārraudzības pasākumiem noteikti ārējās un iekšējās vērtēšanas pasākumi. Federālās zemes īsteno vairākus vērtēšanas pasākumus, kas apvieno dažādas kvalitātes nodrošināšanas un kvalitātes uzlabošanas procedūras. Šie pasākumi ir iekļauti federālo zemju kvalitātes vērtēšanas un kvalitātes nodrošināšanas vispārējā stratēģijā, un cita starpā tie ietver skolu autonomijas nostiprināšanu, skolu profilu sagatavošanu, skolu sadarbības veicināšanu, kā arī skolu pārraudzības iestāžu konsultatīvo funkciju nostiprināšanu. Federālo zemju skolu vērtēšanas sistēmas atbilst izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences pieņemtajiem

sākumskolu izglītības, vidējās izglītības pirmā posma (*Hauptschulabschluss*) un vidējās izglītības otrā posma (*Mittlerer Schulabschluss*) standartiem (skatīt turpmāk tekstā). Vairākumā federālo zemju šos kritērijus papildina tā dēvētās „Skolu kvalitātes ietvarsistēmas”, kas nosaka skolas darbības kvalitātes un mācīšanas kvalitātes kritērijus, noteikumus. Šos kritērijus izmanto ārējās vērtēšanas aģentūras un pārbaudes struktūrvienības, vērtējot federālo zemju skolu darbību. Tajās federālajās zemēs, kurās ārējās vērtēšanas noteikumi ir iekļauti tiesību aktos, vērtēšanu veic skolu pārraudzības iestādes. Dažās federālajās zemēs par vērtēšanu atbild skolu pedagoģijas institūti (*Landesinstitute für Schulpädagogik*).

Izglītības standarti

Lai pilnībā attīstītu un nodrošinātu mācību norises un skolu darba kvalitāti, Kultūras ministru pastāvīgā konference ir pieņēmusi izglītības valsts standartus:

- sākumskolas izglītības standartu vācu valodā un matemātikā (4. klasei);
- vispārējās vidējās izglītības pirmā posma galīgo pārbaudījumu (*Hauptschulabschluss*) standartus vācu valodā, matemātikā un pirmajā svešvalodā (angļu vai franču valodā);
- vispārējās vidējās izglītības otrā posma galīgo pārbaudījumu (*Mittlerer Schulabschluss*) standartus vācu valodā, matemātikā un pirmajā svešvalodā (angļu vai franču valodā), bioloģijā, ķīmijā un fizikā.

Kultūras ministru pastāvīgā konference 2007. gada oktobrī pieņēma lēmumu sagatavot vienotus abiturijas (*Abitur*) eksāmenu standartus (*Einheitliche Prüfungsanforderungen in der Abiturprüfung*) sākotnēji vācu valodā, matemātikā un pirmajā svešvalodā (angļu vai franču valodā), vēlāk dabaszinātnēs (bioloģijā, ķīmijā, fizikā), pēc kuriem iegūstama vispārējā gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*).

Līdz ar izglītības standartu ieviešanu vispārīglītojošo skolu kvalitāti pirmo reizi būs iespējams nodrošināt atbilstīgi vienotiem kritērijiem attiecībā uz izsniedzamajiem izglītības dokumentiem. Izglītības attīstības institūta (*Institut zur Qualitätsentwicklung im Bildungswesen*) galvenais uzdevums ir novērtēt, kā federālajās zemēs īsteno izglītības standartos noteiktos kritērijus.

Federālo zemju atsevišķi noteiktie un kopējie pārbaudes darbi

Papildus valsts un starptautiskajā līmenī īstenotajiem izglītības sasniegumu salīdzinājumiem federālās zemes jau dažus gadus veic salīdzinošus pētījumus, kuros vērtē izglītības kvalitāti dažādās federālo zemju skolu klasēs. Turpmāk šādus salīdzinošus pētījumus veiks, lai noteiktu atbilstību izglītības standartiem, kas noteikti Kultūras ministru konferencē. 2009. gadā veica salīdzinošus pētījumus sākumskolas izglītībā un vidējās izglītības pirmajā posmā (VERA 3 un VERA 8). Pārskati par sekmju līmeni jāveic katru gadu, un tajos regulāri jāatspoguļo būtiska informācija par skolēnu sasniegumiem.

Pedagoģiskās izglītības standarti

Kultūras ministru konference 2004. gada decembrī pieņēma Pedagoģiskās izglītības standartu izglītības zinātnēs (*Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften*). Izglītības zinātnes ietver zinātniskas disciplīnas, kas ir saistītas ar izglītības procesu, izglītības sistēmām un to pamatveidiem. Kultūras ministru pastāvīgā konference 2008. gada oktobrī pieņēma federālo zemju vienotās prasības par priekšmetu skolotāju studiju programmu un mācību priekšmetu didaktikas saturu pedagoģiskajā izglītībā. Pamatojoties uz šīm prasībām un pedagoģiskās izglītības standartiem, pedagoģisko studiju programmas tiek akreditētas un regulāri vērtētas. Minētais normatīvais regulējums vienlaikus ir arī skolu izglītības procesa kvalitātes nodrošināšanas un pilnveides neatņemama sastāvdaļa.

Profesionālās apmācības uzņēmumos

Profesionālo apmācību kvalitāti uzņēmumos galvenokārt nodrošina, ievērojot tiesību un normatīvajos aktos noteiktās prasības, kā arī ņemot vērā Vācijas Profesionālās izglītības institūta padomes ieteikumus. Likumā par profesionālajām apmācībām galvenā uzmanība veltīta kvalitātes nodrošināšanai un kvalitātes pilnveidei. Tajā ietverts plašs profesionālās izglītības kvalitātes

nodrošināšanai nepieciešamo instrumentu klāsts, kas paredz ne vien vienotu valsts standartu iekļaušanu Federācijas profesionālās izglītības un profesionālo eksāmenu noteikumos, bet nosaka arī kompetento iestāžu pienākumus pedagogu profesionālo prasmju un apmācību iestāžu tehniskās atbilstības nodrošināšanas jomās.

Profesionālo apmācību komisijām un federālo zemju komisijām pastāvīgi jā rūpējas par profesionālās izglītības kvalitātes uzlabošanu. Turklāt tām jā sagatavo gan profesionālo apmācību, gan arī profesionālās tālākizglītības kvalitātes nodrošināšanas ārējās vērtēšanas procedūras.

Augstākā izglītība

Augstākās izglītības pamatlikuma 59. nodaļā un federālo zemju augstskolu likumos noteikts, ka augstskolu pārraudzību valsts uzdevumā veic federālās zemes. Plašāka informācija par augstākās izglītības valsts uzraudzību pieejama 1.2. nodaļā.

Vērtēšana

Augstākās izglītības pamatlikuma 1998. gada redakcijā noteikts, ka jāvērtē augstskolu pētniecības un pedagoģiskā darba kvalitāte. Studiju programmu un studiju priekšmetu vērtēšanas noteikumi ir iekļauti arī vairākuma federālo zemju augstākās izglītības likumos.

Kopš 1994. gada gan ārējās, gan arī iekšējās vērtēšanas atbalstam ir izveidotas dažādas organizācijas, kas pašreiz aptver visas sešpadsmit federālās zemes. Šobrīd Vācijā plaši piemēro divpakāpju vērtēšanas sistēmu, kurā apvienota gan iekšējā, gan ārējā vērtēšana. Iekšējo vērtēšanu veic, sistemātiski pārskatot un analizējot augstskolu pedagoģiskā darba un studiju procesa kvalitāti, ņemot vērā pētniecības darbu konkrētā studiju priekšmetā vai fakultātē. Vērtēšanas rezultātus apkopo rakstveida ziņojumā. Ārējie eksperti vērtēšanu veic, pamatojoties uz minēto ziņojumu. Secinājumus un ieteikumus arī apkopo rakstveida galīgajā ziņojumā.

Vairākums federālo zemju ir noteikušas juridisku prasību regulāri iesniegt ziņojumus par pedagoģiskā darba kvalitāti un studiju procesu. Parasti šos ziņojumus sagatavo augstskolas fakultātes, un tos publicē attiecīgās augstākās izglītības iestādes vadība. Vērtējot pedagoģiskā darba kvalitāti, var ņemt vērā arī šādus kritērijus: studijas sākušo un pabeigušo skaita attiecību, pilnlaika studējošo skaitu, nokārtoto eksāmenu skaitu un absolventu turpmākās gaitas. Vairākas federālās zemes sākušas sagatavot norādījumus par pedagoģiskā darba kvalitātes vērtējuma ziņojumu saturu un veidu.

Ārējo vērtēšanu federālās zemes līmenī veic reģionālās vērtēšanas aģentūras vai visu federālo zemju līmenī augstākās izglītības iestāžu tīkli vai apvienības. Vērtēšanas pasākumu sagatavošanas un īstenošanas jomā izmanto dažādus starptautiskās sadarbības veidus gan augstāko izglītības iestāžu, gan arī ministriju līmenī. Ārējai vērtēšanai galvenokārt izmanto koleģiālās vērtēšanas metodes, proti, vērtēšanu dažādos intervālos veic kompetenti citu augstskolu, pētniecības iestāžu vai uzņēmumu eksperti.

Pirmkārt, vērtēšanas pasākumu mērķis ir regulāri novērtēt pedagoģiskā darba akadēmiskos standartus, pedagoģiskā darba metodes un pedagoģiskā darba rezultātus. Vērtēšanas rezultātus var izmantot, lai sagatavotu studiju programmu un pedagoģiskā darba kvalitātes iespējamās uzlabošanas pasākumus. Turklāt ir arī svarīgi, lai augstskolas regulāri informētu sabiedrību par sasniegumiem pedagoģiskajā darbā un pētniecībā. Dažās federālajās zemēs šo novērtējumu var ņemt vērā, piešķirot finansējumu augstskolām.

Kultūras ministru pastāvīgā konference 2005. gada septembrī, apkopojot dažādus kvalitātes nodrošināšanas pasākumus un procedūras, rezolūcijā „Par augstskolu darbības kvalitātes nodrošināšanu” noteica saskaņotas kvalitātes vadības sistēmas obligātās prasības, kas attiecas uz visiem augstākās izglītības iestāžu aspektiem. Šie pasākumi un procedūras arī paredz veikt vērtēšanu, pamatojoties uz noteiktiem kritērijiem un izmantojot konkrētas metodes (piemēram, iekšējās un ārējās vērtēšanas kombināciju, studentu un absolventu iesaistīšanu). 2008. gada oktobrī pastāvīgā konference un Vācijas Zinātnes atbalsta fondu savienība (*Stifterverband für die deutsche Wissenschaft*) izveidoja

konkursu, kura mērķis ir veicināt un apbalvot universitātēs un līdzvērtīgās augstākās izglītības iestādēs, kā arī lietišķo zinātņu augstskolās sagatavotas pārliecinošas pedagoģiskā darba un studiju koncepcijas.

Studiju programmu akreditācija

Lai nodrošinātu jauno bakalaura un maģistra studiju programmu, kā arī diploma vai profesionālā maģistra grāda iegūšanai izveidoto studiju programmu kvalitāti tādās studiju jomās, kurās nav izstrādāts ietvarregulējums, Izglītības un kultūras ministru pastāvīgā konference ir noteikusi, ka valsts līmeņa atzīšanai un akreditācijai ir atšķirīgi uzdevumi. Valsts atzīšana garantē pamatfinansējuma piešķiršanu studiju programmai un tās iekļaušanu attiecīgās federālās zemes augstākās izglītības plānā. Akreditācijas mērķis ir nodrošināt, lai studiju programmās būtu ievēroti obligātie izglītības satura standarti un strukturālās pamatnostādnes, kā arī novērtēt piešķiramo grādu profesionālo nozīmi. Akreditācijas mērķis ir veicināt dažādu studiju programmu sagatavošanu, nodrošināt veiksmīgu konkurētspēju starptautiskā mērogā un atvieglot starptautisko sadarbību. Akreditācijas sistēmā valsts uzņemas atbildību par augstāko izglītību, nosaka studiju programmām strukturālas prasības, kas nodrošina līdzvērtīgu piešķirto izglītības dokumentu līmeni un nodrošina iespēju turpināt studijas citā augstskolā. Strukturālo prasību izpilde ir studiju programmas akreditācijas galvenais priekšnoteikums. Šīs prasības veido akreditācijas procesa pamatu. Lai valsts apstiprinātu jaunu studiju programmu, obligāti jāveic akreditācija, un parasti to dara, veicot ārēju koleģiālo vērtēšanu. Studiju programmām regulāri veic pārakreditāciju.

Lai paplašinātu studiju programmu akreditācijas sistēmu, pastāvīgā konference 2007. gada decembrī nolēma ieviest kopējās sistēmas akreditācijas shēmu, kura paredz noteikt augstskolas studiju un pedagoģiskā darba kvalitāti, vērtējot visu iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu kopumā. Tādējādi par kvalitātes nodrošināšanu, pamatojoties uz noteiktiem kritērijiem, atbild pati augstskola. Vērtēšanas procesā nosaka, vai augstskolai ir šo kritēriju īstenošanai atbilstīga kvalitātes vadības sistēma. Sistēmas akreditācijas mērķis ir samazināt augstskolas administratīvo slogu un paātrināt sertifikācijas procesu.

Federācija un federālās zemes ir vienojušās, ka privātu iestāžu akreditāciju veic Zinātņu padome (*Wissenschaftsrat*). Privātas iestādes darba kvalitātes akreditācija ir kvalitātes nodrošināšanas procedūra, kuras mērķis ir noteikt, vai attiecīgā iestāde spēj nodrošināt tādas studiju programmas, kuras saskaņā ar tiesību aktos noteiktajām prasībām jānodrošina augstākās izglītības iestādēm. Tāpēc, veicot akreditācijas procedūru, pārbauda un nosaka, vai ir izpildīti obligātie kvalitātes standarti, kas atbilst Federācijas Augstākās izglītības likumā un federālo zemju augstākās izglītības tiesību aktos noteiktajām prasībām un jāņem vērā, vērtējot attiecīgās augstskolas darbības veidu.

2. PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBA

Galvenie mērķi

Mūsdienās pirmsskolas izglītības dienas aprūpes centri bērniem ir būtiska izglītības sistēmas sastāvdaļa. 1990. gadā pieņemtajā Bērnu un jauniešu labklājības likumā (*Kinder- und Jugendhilfegesetz*) ir noteikts, ka dienas aprūpes centru bērniem mērķis ir veicināt bērnu attīstību un veidot viņus par atbildīgiem un patstāvīgiem sabiedrības locekļiem. Bērniem paredzētie dienas aprūpes centri papildina bērna audzināšanu ģimenē, un tiem jāpalīdz vecākiem savienot profesionālo dzīvi ar bērna audzināšanu. Dienas aprūpes centros bērniem nodrošina audzināšanu, izglītību un aprūpi, veicinot bērnu sociālo, emocionālo, fizisko un garīgo attīstību. Šī procesā laikā ieaudzina bērnos arī sabiedrības pamatvērtības un uzvedības normas. Turklāt jānodrošina katra bērna vecumam un attīstības posmiem atbilstīga izglītība un aprūpe, ņemot vērā bērna runas prasmi un citas iemaņas, sadzīves apstākļus un intereses, kā arī bērna etnisko izcelsmi. Pedagoģiski un organizatoriski nodarbību piedāvājums jāsamēro ar katra bērna un ģimenes vajadzībām.

Tiesību akti

Pamatlikumā (*Grundgesetz*) noteikts, ka tiesību aktus bērnu un jauniešu labklājības jomā sabiedrības labklājības nodrošināšanai pieņem federācija. Šis nosacījums attiecas arī uz nodrošinājumu ar dienas centriem (bērnudārziem, mazbērnu novietnēm vai pagarinātās dienas grupām), kas paredzēti bērniem. Federācija savas likumdevēja pilnvaras šajā jomā īstenoja 1990. gada jūnijā, pieņemot Bērnu un jauniešu labklājības likumu. Tajā 2004. gadā izdarīja grozījumus, un tā vietā noteica Dienas aprūpes paplašināšanas likumu (*Tagesbetreuungs- und Ausbaugesetz (TAG)*), kuru arī pārskatīja un pieņēma Bērnu un jauniešu labklājības attīstības likumu (*Kinder- und Jugendhilfe- weiterentwicklungsgesetz (KICK)*). Šajā likumā noteikts, ka federālajām zemēm ir pienākums konkrētēt likumā minētās vispārīgās norādes, piemēram, nosakot konkrētas kvalitātes un kvantitātes prasības. Bērnu un jauniešu labklājības likumā izdarīja grozījumus 1992. gada jūlijā un papildināja to, iekļaujot tajā noteikumu, ka ikvienam bērnam no trīs gadu vecuma līdz skolas vecumam ir juridiskas tiesības uz vietu bērnudārzā. Šo noteikumu pieņēma 1996. gada 1. janvārī, un tas bez ierobežojumiem ir spēkā, sākot ar 1999. gada 1. janvāri. Bērnu un jauniešu labklājības likumu pēdējo reizi pārskatīja 2008. gadā, pieņemot Bērnu attīstības veicināšanas likumu (*Kinderförderungsgesetz (KiföG)*). Par bērnu un jauniešu labklājības jomā pieņemto tiesību aktu īstenošanu un finansējumu atbild vietējās pašvaldības.

Iestādes

Gan privātā, gan arī publiskā sektora bērnu un jauniešu labklājības dienesti nodrošina, ka pirmsskolas izglītības iestādēs sniedz aprūpi bērniem līdz skolas vecumam. Vācijā izglītības iestādes bērniem no trīs līdz sešu gadu vecumam tradicionāli ir bērnudārzi. Dažās federālajās zemēs mēdz būt aprūpes iestādes bērniem no četrus mēnešus līdz sešu vai divpadsmit gadu vecumam. Bērni, kas ir jaunāki par trim gadiem, var apmeklēt bērnu novietnes vai kopā ar bērniem vecumā līdz sešiem vai divpadsmit gadiem jauktās grupas dienas centros bērniem. Pašreiz palielinās pieprasījums pēc dienas aprūpes iestādēm bērniem, kas ir jaunāki par trim gadiem. Līdz 2013. gadam vietas dienas centros bērniem vai dienas aprūpe jānodrošina apmēram 35 procentiem bērnu, kas ir jaunāki par trim gadiem.

Pirmsskolas izglītību nodrošina ne tikai bērnudārzi, bet arī citas iestādes un aprūpes vietas (sagatavošanas klases, skolu bērnudārzi un bērnudārzi bērniem ar speciālām vajadzībām). Tomēr šajās iestādēs ir salīdzinoši neliels bērnu skaits.

Bērnu dienas aprūpes iestāžu apmeklēšana nav obligāta. Bērnu dienas aprūpes iestādes paredzētas abu dzimumu bērniem (informāciju par vecāku iemaksām skatiet 1.3. nodaļā).

Dienas aprūpes iestādes nav saistītas ar sākumskolām. Federālās zemes ir paredzējušas ieviest vai jau ievieš bērnu dienas aprūpes iestāžu obligātu sadarbību ar sākumskolām. Tādējādi federālās zemes noteiks saskaņotus izglītības mērķus bērnu dienas aprūpes iestādēs un sākumskolās.

Statistika

Dienas aprūpes centri bērniem no divu līdz astoņu gadu vecumam 2009. gadā

	Dienas aprūpes centri	Bērnu skaits	Pedagogi
Valsts	7 879	417 482	51 226
Privāti	16 261	846 534	108 570
Kopā	24 140	1 264 016	159 796

Avots: Valsts statistikas pārvalde, 2009. gada statistikas dati bērnu un jauniešu labklājības jomā

2.1. Uzņemšana

Bērnu un jauniešu labklājības likumā noteikts, ka visiem trīs gadus veciem bērniem līdz skolas vecumam ir likumīgas tiesības apmeklēt bērnudārzu. Vācijas valdība un federālās zemes ir vienojušās, ka līdz 2013. gadam pakāpeniski nodrošinās kvalitātes prasībām un pieprasījumam atbilstīgus dienas aprūpes pakalpojumus apmēram 35 procentiem bērnu, kas ir jaunāki par trim gadiem.

2.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas

Bērnudārzu darbība ir pakārtota skolu mācību gada iedalījumam. Brīvlaikos, kamēr dienas aprūpes iestādes ir slēgtas, jauniešu labklājības dienestiem jānodrošina alternatīvas bērnu uzraudzības iespējas bērniem, kuru aprūpi nevar nodrošināt personas, kam ir vecāku vara.

Vācijā pirmsskolas izglītība nav daļa no valsts skolu sistēmas, un par to ir atbildīgi bērnu un jauniešu labklājības dienesti. Tāpēc federālo zemju izglītības un kultūras ministrijas neregulē pirmsskolas iestāžu darba grafiku.

Pirmsskolas izglītības iestāžu darba laiku galvenokārt nosaka jauniešu labklājības iestādes (*Jugendamt*), parasti vienojoties ar šo iestāžu pārvaldītājiem un konsultējoties ar bērnu vecākiem. Dažādos bērnudārzos var būt atšķirīgs darba laiks. Tas var būt noteikts, ievērojot attiecīgā mikrorajona ģimeņu vajadzības. Daudzi bērnudārzi šobrīd daudz mērķtiecīgāk cenšas saskaņot darba laiku ar ģimeņu vajadzībām un, ja nepieciešams, dažiem bērniem vai bērnu grupām piedāvā pakalpojumus agri no rīta vai pusdienlaikā.

Pirmsskolas izglītība netiek organizēta, iedalot bērnus grupās pēc vecuma, un grupās parasti ir dažādu vecumu bērni. Parasti katrai grupai ir pirmsskolas pedagogs ar attiecīgu izglītību un ne mazāk kā viens palīgs.

2.3. Izglītības saturs

Bērnudārzos nemāca noteiktus mācību priekšmetus, nav arī noteikts mācībstundu skaits nedēļā, tāpēc bērnudārzos nav arī tādu izglītības programmu, kādas tās ir skolās. Federālās zemes savos izglītības plānos ir noteikušas izglītības mērķus un jomas, par kuru īstenošanu vienojas ar bērnu aprūpes iestāžu pārvaldītājiem. Lai veicinātu bērnu attīstību vecumā no trim līdz sešiem gadiem, mācību jomām un darbībām bērnudārzos jānodrošina bērnu fiziskā, garīgā un emocionālā attīstība, kā arī sociālo prasmju attīstība.

Federālo zemju 2004. gada programmā par agrīno izglītību bērnu dienas aprūpes centros (*Gemeinsamer Rahmen der Länder für die frühe Bildung in Kindertageseinrichtungen*) noteiktas šādas izglītības jomas:

- valoda, rakstīšana, saziņa;
- personības un sociālā attīstība, vērtību izglītība un reliģiskā audzināšana;
- matemātika, dabaszinātnes, (informācijas) tehnoloģijas;
- vizuālā māksla/darbs ar dažādiem plašsaziņas līdzekļiem;

- ķermenis, kustības, veselība;
- daba un kultūras vide.

Pedagoģiskā darba metodes dienas aprūpes centros nosaka holistiska pieeja. Galvenās darba metodes ir projekti, ar kuriem izglītības saturs jāsaista ar bērna dzīves vidi un interesēm. Zināšanu apguves metodēm jāveido bērna patstāvīgas mācīšanās iemaņas, jāveicina radošās izpausmes brīvība, jāveicina komandu darbs, jāļauj bērnam mācīties no kļūdām, kā arī pētīt un eksperimentēt.

Mācību darbu bērnodārzos galvenokārt nosaka situācijai atbilstīga rīcība, kurā jāievēro bērnu intereses, vajadzības un dzīves situācijas. Tādēļ pedagogiem pastāvīgi jāseko katra bērna attīstībai un par šiem novērojumiem regulāri jāinformē bērnu vecāki.

2.4. Vērtēšana

Tā kā bērnodārzos mācības netiek organizētas skolas mācībstundu veidā, bērnu sekmes nevērtē. Pedagogi novēro un dokumentē katra bērna attīstības procesu, informē vecākus par bērna attīstību, kā arī par problēmām grupā.

Tuvākajos gados federālās zemes ir paredzējušas noteikt obligātu procedūru visu pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstības novērošanai un vērtēšanai, lai pirms skolas sākšanas intensīvi un individuālām vajadzībām atbilstīgi palīdzētu attīstīt bērna valodas prasmi. Īpaša uzmanība jāvelta migrantu ģimeņu bērnu vācu valodas prasmes attīstībai, izmantojot pirmsskolas valodas testus un bērnu dienas aprūpes centros veicinot valodas attīstību agrīnā posmā, kā arī uzlabojot valodas prasmju noteikšanas metodes. Vācijas valdība ir paredzējusi bērnu valodas prasmes attīstību agrīnā vecumā papildināt ar vecākiem domātiem integrācijas kursiem.

2.5. Skolotāji

Vācijas pirmsskolas pedagogiem nav skolotāja statusa un skolotāja pedagoģiskās izglītības. Pirmsskolas iestādēs galvenokārt strādā valsts atzīti audzinātāji/audzinātājas (*Erzieher/Erzieherinnen*) – jauniešu/bērnu aprūpes darbinieki. Audzinātāja izglītību parasti iegūst jaunatnes un sabiedriskā darba studiju programmās sociālā darba pedagoģijas profesionālās tālākizglītības skolās (*Fachschulen for Sozialpädagogik*), kas saskaņā ar Starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju (ISCED) atbilst augstākās izglītības līmenim. Šo profesionālo izglītību iegūst divu vai trīs gadu laikā pilna laika mācībās un profesionālajās apmācībās sociālās pedagoģijas iestādēs. Lai apgūtu šo profesionālo izglītību, nepieciešama vidējās izglītības apliecība (*Mittlerer Schulabschluss*) un ne mazāk kā divus gadus ilga atbilstīga profesionālo apmācību pieredze vai divus gadus ilga pieredze attiecīgajā profesijā, t.i., četrus līdz piecus gadus ilga izglītošanās. Pēdējos gados ir palielinājies studiju programmu skaits, kas pedagoģiskajiem darbiniekiem piedāvā apgūt pirmo akadēmisko grādu, kā arī profesionālo pilnveidi. Sadarbojoties profesionālās tālākizglītības skolām un lietišķo zinātņu augstskolām, pirmsskolas iestāžu pedagogiem piedāvā tālākizglītības programmas administrācijas, vadības un konsultēšanas jomās.

Daži pedagogi (jo īpaši vadošajos amatos esošie) ir ieguvuši sociālā darba pedagoga jaunatnes un sabiedrības darba speciālista – kvalifikāciju lietišķo zinātņu augstskolā, pabeidzot studiju programmu grāda ieguvei. Šādu augstāko izglītību iegūst vai nu trīs gadu studiju programmā augstākās izglītības iestādē un viena gada apmācībās, vai četru gadu studiju programmā, kurā ir iekļauti divi prakses semestri.

Kopā ar pedagogiem un jauniešu un bērnu aprūpes darbiniekiem pirmsskolas iestādēs strādā arī bērnu aprūpes palīgdarbinieki (*Kinderpflegerinnen*). Vairākumā federālo zemju šie darbinieki izglītību iegūst divu gadu profesionālās izglītības programmā profesionālajās vidējās izglītības otrā posma skolās.

Pirmsskolas izglītības iestāžu darbinieku darba devējs ir attiecīgā pārvaldes iestāde (vietējās pašvaldības, reliģiskās organizācijas un privātas organizācijas). Lai sniegtu atbalstu pedagogu profesionālo prasmju pilnveidei, sagatavotu pedagogus jauniem uzdevumiem profesijā, lai veicinātu papildu izglītības ieguvu un jaunu darbības jomu apguvi, pedagogiem piedāvā plašas tālākizglītības iespējas.

3. SĀKUMSKOLAS IZGLĪTĪBA

Galvenie mērķi

Sākumskolas (*Grundschule*) uzdevumus un mērķus nosaka tās vieta skolu sistēmā. Sākumskolas mērķis ir sagatavot skolēnus pārejai no rotaļveida mācību formām pirmsskolas līmenī uz sistemātisku mācīšanos skolā, kā arī mērķis pielāgot izglītības programmu formu un saturu katra skolēna individuālajām spējām un vajadzībām. Sākumskolas mērķis ir sagatavot skolēnus nākamajam izglītības posmam un mūžizglībai. Īpašu uzmanību velta valodas prasmi vispārējai pilnveidei un galveno matemātikas un dabaszinātņu jēdzienu izpratnei. Sākumskolā skolēni apgūst prasmi izprast un apkopot apkārtējās pasaules iespaidus. Vienlaikus jāturpina psihomotorisko spēju un sociālās uzvedības modeļu pilnveide.

Sākumskolas uzdevums ir veicināt bērnu attīstību, neatkarīgi no atšķirīgajām līdzšinējām mācīšanās vidēm un dažādajām bērnu mācīšanās spējām, palīdzēt attīstīt patstāvīgas domāšanas, mācīšanās un darba iemaņas, kā arī apgūt pieredzi sadarbībai ar pārējiem sabiedrības locekļiem. Tādējādi bērni iegūst stabilu pamatu, kas palīdz orientēties un darboties dzīves telpā un sagatavo mācību procesam vidējās izglītības pirmajā posmā.

Tiesību akti

Pamatlikums un federālo zemju konstitūcijas ietver vairākus pamatnosacījumu attiecībā uz skolām (skolu inspekcijas, vecāku tiesības, obligātā izglītība, kristīgā mācība, privātā sektora skolas), un šis regulējums attiecas arī uz sākumskolām. Pirmās obligātās skolas visiem bērniem jeb sākumskolas juridiskais pamats ir noteikts izglītības likumos, obligātās izglītības likumos un skolu noteikumos (*Schulordnungen*), kurus izdevušas federālo zemju izglītības un kultūras ministrijas.

Vecuma grupas

Sākumskolā mācās bērni no sešu līdz desmit gadu vecumam (Berlīnē un Brandenburgā no sešu līdz divpadsmit gadu vecumam).

Obligātā izglītība

Obligātā izglītība skolā sākas 1. augustā visiem bērniem, kas ir sasnieguši sešu gadu vecumu pirms normatīvajos aktos noteiktā skolas sākšanas datuma. Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences 1997. gada oktobra rezolūcijā „Ieteikumi skolas sākumam” noteikts, ka federālās zemes skolas sākuma datumu var noteikt laikposmā no 30. jūnija līdz 30. septembrim. Tām ir tiesības noteikt, ka bērns skolā var sākt mācīties arī mācību gada laikā.

Berlīnē 2004. gadā noteica, ka obligātās izglītības sākuma datums ir 31. decembris, tādējādi mācības skolā pēc vasaras brīvlaika sāk visi bērni, kuriem līdz gada beigām paliks seši gadi. Bavārijā un Ziemeļreinas-Vestfālenes federālajās zemēs, sākot ar 2005./2006. un 2007./2008. mācību gadu, skolas sākuma datums pakāpeniski tiek pārcelts no 30. jūnija uz 31. decembri, katru gadu pa mēnesim.

Izglītības iestāžu veidi

Lai dibinātu privātās sākumskolas, jāievēro ļoti stingri noteikumi (Pamatlikuma 7. panta 5. punkts). Šādas skolas drīkst dibināt tikai tādos gadījumos, ja skolu pārvalde ir atzinusi, ka tās kalpo īpašiem pedagoģiskiem mērķiem, vai, ja tās, ievērojot vecāku pieprasījumu, veido kā visiem pieejamas skolas, konfesjonālas skolas vai skolas, kurās ievēro zināmu ideoloģiju, un ja vietējā līmenī nav šāda veida publiskā sektora sākumskolu.

Tāpēc privāto sākumskolu ir ļoti maz, un galvenokārt tās ir konfesjonālas sākumskolas, Valdorfa skolas, alternatīvās skolas vai sākumskolas ar internātu.

Informāciju par privātā sektora skolām, kas galvenokārt sniedz vidējās izglītības pirmo un (vai) otro posmu, skatiet 1.3. nodaļā.

Finansiālais atbalsts skolēnu vecākiem

Atbalsts mācību materiālu iegādei

Lai skolēniem neatkarīgi no ekonomiskā un sociālā stāvokļa būtu iespējams izmantot visus mācībstundās vajadzīgos mācību materiālus, vairākumā federālo zemju ir pieņemti noteikumi par finansiālā atbalsta piešķiršanu skolēniem mācību materiālu iegādei vai nodrošina ar tiem bez maksas. Šī atbalsta apmēru nosaka vecāku ienākumi un bērnu skaits ģimenē. Saskaņā ar šiem noteikumiem skolēni ir pavisam vai daļēji atbrīvoti no maksas par mācību materiāliem. Šos izdevumus apmaksā vai nu skolas pārvaldītājs (vietējā pašvaldība, kas atbild par skolu dibināšanu un uzturēšanu), vai arī attiecīgā federālā zeme.

Skolēnu pārvadāšana

Katrai federālajai zemei ir savi noteikumi par skolēnu pārvadāšanu uz skolu un no skolas. Atšķirīgi ir noteikumi par to, kuriem skolēniem ir tiesības izmantot skolas transportu un citus sniegtos pakalpojumus. Tomēr visos gadījumos attiecībā uz obligātās pilna laika izglītības posmu piemēro visaptverošus pasākumus. Kopumā transportaizdevumus, parasti sabiedriskā transporta izdevumus, atlīdzina, un, ievērojot noteiktas prasības, ir izveidoti arī skolēnu pārvadāšanas pakalpojumi. Šādā veidā nodrošina vienlīdzīgas iespējas visiem skolēniem neatkarīgi no sociālās izcelsmes, pilsētas vai lauku reģioniem, veselīgiem skolēniem un skolēniem ar speciālām vajadzībām.

Par skolēnu pārvadāšanu atbild galvenokārt apriņķos un pašvaldībās. Skolēnu pārvadāšanu finansē skolas pārvaldības iestāde (parasti – vietējā pašvaldība). Vairākumā gadījumu subsīdijas transporta izdevumiem piešķir attiecīgā federālā zeme.

Nelaimes gadījumu apdrošināšana skolēniem

Vācijas Federatīvajā Republikā skolēnu un studentu apdrošināšana attiecas uz mācībstundās pavadīto laiku, ceļā no mājas uz skolu un atpakaļ pavadīto laiku, kā arī skolas pasākumos pavadīto laiku. Skolas pasākumi ietver arī jebkurus pasākumus, kuros skolai ir jānodrošina skolēnu uzraudzība un kas notiek pirms vai pēc stundu sarakstā paredzētajām mācībstundām. Apdrošināšanas gadījumos iekļautas arī skolas piedāvātās ēdienreizes, pārgājieni, mācību ekskursijas Vācijas teritorijā un ārpus tās. Skolēnu obligāto apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem parasti nodrošina vietējās pašvaldības apdrošināšanas sabiedrība.

Statistika

Sākumskolas 2008./2009. mācību gadā

Skolas	Skolēnu skaits	Skolotāji
16 391	2 997 074	92 684

Avots: Valsts statistikas pārvalde, 11. specializētais izdevums, 1. sējums, 2008./2009.

3.1. Uzņemšana

Lai iegūtu obligāto izglītību, skolēniem jābūt vietējā sākumskolā. Dažās federālajās zemēs vecāki drīkst brīvi izvēlēties sākumskolu. Ziemeļreinā-Vestfālē kopš 2008./2009. mācību gada vecāki sākumskolu var brīvi izvēlēties.

3.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas

Grupēšana

Sākumskolās skolēnus parasti iedala klasēs atbilstīgi vecumam. 1. un 2. klasē gandrīz visus mācību priekšmetus māca viens skolotājs klases audzinātājs. Klases audzinātājs nodrošina mācību procesā vajadzīgo saikni starp audzināšanu un izglītību, ievēro konsekventu pedagoģisku attieksmi un ņem vērā skolēnu individuālās vajadzības. Sākot ar 3. klasi, skolēnu izglītības procesā aizvien plašāk iesaistās mācību priekšmetu skolotāji, kas palīdz skolēniem sagatavoties pārejai uz vidējās izglītības pirmo posmu, kur katru mācību priekšmetu parasti māca cits skolotājs. Dažās federālajās zemēs papildus skolēnu izglītībai vecuma grupās pārsvarā pirmajās divās klasēs ir iespēja izglītēt skolēnus klasēs, kurās ir dažādu vecumu bērni. Šādos gadījumos skolēni pirmās divas klases var pabeigt laikposmā no viena līdz trim gadiem atkarībā no katra skolēna individuālās attīstības.

Mācību laiks

Mācību gads

Skolās mācības notiek piecas dienas nedēļā, vidēji 188 dienas gadā (365 dienas, atņemot 75 brīvlaiku dienas, desmit papildu brīvdienas, 52 svētdienas un 40 sestdienas). Federālajās zemēs, kur skolās mācības notiek arī sestdienās, parasti divas sestdienas mēnesī ir brīvas. Šādā gadījumā mācību gadā ir 208 mācību dienas (365 dienas, atņemot 75 brīvlaiku dienas, desmit papildu brīvdienas, 52 svētdienas un 20 sestdienas). Neatkarīgi no tā, vai mācības notiek piecas vai sešas dienas nedēļā, mācībstundu kopējais skaits mācību gadā ir vienāds, jo mācībstundas, kam būtu jānotiek sestdienās, ir iedalītas citās nedēļas dienās piecu dienu mācību nedēļā.

Saskaņā ar federālo zemju savstarpējo nolīgumu par skolu sistēmu tuvināšanu (Hamburgas nolīgums (*Hamburger Abkommen*)) mācību gads sākas 1. augustā un beidzas 31. jūlijā. Faktiskais mācību gada sākums un nobeigums ir atkarīgs no vasaras brīvlaiku datumiem. Izglītības procesā organizatorisku iemeslu un klimatisko apstākļu dēļ nosaka, ka vasaras brīvlaiks ir laikposmā no jūnija vidus līdz septembra vidum. Papildus vasaras brīvlaikam federālās zemes, ievērojot noteiktus principus un konkrētus apsvērumus, katrā mācību gadā nosaka arī īsākus brīvlaikus. Šie brīvlaiki parasti ir oktobrī (rudens brīvlaiks), Ziemassvētkos, februārī (ziemas brīvlaiks), Lieldienās un Vasarsvētkos. Mācību gadā kopumā ir brīvas 75 darbdienas, kā arī apmēram 10 valsts un reliģisko svētku dienas.

Mācībstundu plāns nedēļā un dienā

Sākumskolā skolēni mācās no 19 līdz 29 stundām nedēļā. Vairākumā federālo zemju sākumskolas pirmajā klasē ir no 20 līdz 22 mācībstundām nedēļā, un šis skaits pakāpeniski tiek palielināts līdz 27 stundām nedēļā ceturtajā klasē. Ir noteikts, ka katras mācībstundas garums ir 45 minūtes. Parasti mācības apmēram sešas mācībstundas dienā notiek priekšpusdienās.

Federālo zemju Izglītības un kultūras ministrijas paredzēto mācībstundu skaitu nedēļā dažādām skolām var iedalīt piecu vai sešu dienu mācību nedēļā. Federālajās zemēs, kur skolās mācības notiek arī sestdienās, parasti divas sestdienas mēnesī ir brīvas. Vairākumā federālo zemju atbildīgā izglītības un kultūras ministrija ir noteikusi, ka visās skolās ir piecu dienu mācību nedēļa. Dažās federālajās zemēs mācību dienu skaitu nedēļā var noteikt pedagoģiskās padomes sēdē. Sākumskolās mācības notiek no pulksten 7.30/8.30 līdz apmēram pulksten 13.30/11.30 (no pirmdienas līdz piektdienai vai no pirmdienas līdz sestdienai).

Skolēnu uzraudzība ārpus mācībstundām un pilnas dienas mācību un uzraudzības iespējas

Ja mainās bērnu dzīves apstākļi, sākumskolai ir jānodrošina bērnu uzraudzību gan pirms, gan arī pēc stundām, kā arī pēcpusdienās. Pilnas dienas uzraudzību un aprūpi bērniem nodrošina pagarinātās dienas centros (*Horte*) vai skolās. Vairākumā federālo zemju pagarinātās dienas centrus pārvalda publiskā sektora jauniešu labklājības dienesti. Daudzās vietās pilnas dienas uzraudzību un aprūpi skolās nodrošina, sadarbojoties skolām un publiskā sektora jauniešu labklājības dienestiem. Pašreiz aizvien lielāku uzmanību velta ciešākai skolu un pagarinātās dienas centru sadarbībai.

3.3. Izglītības saturs

Izglītības satura norāžu izstrāde

Sākumskolas izglītības nodrošināšanai nepieciešamais izglītības saturs noteikts izglītības satura norādēs (*Lehrpläne*) vai ietvarplānos atsevišķiem mācību priekšmetiem, izglītības satura jomai vai starppriekšmetu jomai. Kultūras un izglītības ministru pastāvīgā konference 2004. gadā pieņēma sākumskolas izglītības standartus (*Bildungsstandards*) vācu valodā un matemātikā. Lai īstenotu šos standartus, ir attiecīgi jāpielāgo mācību priekšmetu saturs. Valsts izglītības standartos ir noteikti izglītības mērķi, izglītības satura norādēs ir minētas šo mērķu īstenošanai nepieciešamās struktūras un metodes.

Par sākumskolu, kā arī citu skolu izglītības satura norādēm atbild federālo zemju izglītības un kultūras ministrijas. Izglītības satura norāžu publicēšanu nosaka ar izglītības un kultūras ministrijas rīkojumu, kas kā augstāko varas iestāžu rīkojumi skolotājiem jāpilda obligāti. Skolas direktors atbild par to, lai viņa vadītajā skolā ievēro spēkā esošās izglītības satura norādes. Tomēr šīs norādes ir izveidotas tā, lai skolotāji varētu brīvi izvēlēties pedagoģiskās metodes. Skolas attiecīgā mācību priekšmeta skolotāji regulāri rīko sanāksmes, lai vienotos par pedagoģiskajām metodēm un vērtēšanas kritērijiem.

Mācību priekšmeti

Sākumskolā mācībstundās galveno uzmanību velta lasīšanai, rakstīšanai un matemātikai. Mācību vielu apgūst konkrētos mācību priekšmetos vai jomās, kā arī starppriekšmetu nodarbībās. Sākumskolā parasti māca šādus mācību priekšmetus: vācu valodu, matemātiku, sociālās zinības (*Sachunterricht*), vizuālo mākslu, mūziku, sportu un vairākumā federālo zemju kristīgo mācību. Lai aktīvi un daudzveidīgi papildinātu atsevišķas tēmas vai mācībstundu saturu, bieži tiek apvienotas vairākas mācību jomas, īpaši vācu valoda, sociālās zinības, teātris, mūzika un rokdarbi. Federālajās zemēs ir pilnveidotas dažādas metodes svešvalodas mācīšanai jau sākumskolā. Pašreiz visās federālajās zemēs svešvalodas sākumskolās māca arvien plašāk. Tas galvenokārt attiecas uz 3. un 4. klasi, dažās federālajās zemēs arī uz 1. un 2. klasi.

Papildus jau minētajiem mācību priekšmetiem sākumskolu programmās aizvien plašāk iekļauj šādas jomas: valodas apguvi (valodas attīstības veicināšanu), matemātikas apguvi (sagatavošanu darbam ar matemātikas jēdzieniem visas dzīves laikā, loģiskās domāšanas un problēmrisināšanas iemaņu attīstīšanu), iepazīšanos ar plašsaziņas līdzekļiem (mediju kritisku vērtēšanu), estētisko izglītību (radošuma attīstīšanu un izjūtu apguvi), tehnoloģiju izmantošanu, ritmiku, iepazīšanos ar svešvalodām, vides un veselības audzināšanu (atbildīgas attieksmes veidošanu pret dabu un savu ķermeni), novada vai reģiona mācību un atvērtību pasaulei, proti, kultūru dialoga apguvi.

Pēdējos gados federālo zemju izglītības satura norādes ir orientētas uz mūžizglītību. Pamatzināšanu, spēju un prasmju apguvi, kā arī tādu zināšanu apguvi, kas kalpos par tālākās izglītības pamatu, kopā ar galveno prasmju attīstīšanu ir kļuvusi par galvenajiem izglītības mērķiem.

Pedagoģiskās metodes un mācību materiāli

Sākumskolā mācību pamatā ir skolēnu personiskā pieredze, un to mērķis ir paplašināt skolēnu pieredzi. Sākumskolā skolēnus atbilstīgi viņu vecumam iesaista mācībstundu plānošanas, īstenošanas un vērtēšanas procesā, arī, mācībstundu sagatavošanā izmanto skolēnu pieredzi, jautājumus, intereses, zināšanas, spējas un prasmes.

Dažādās mācību situācijās skolēniem pakāpeniski jāapgūst prasme izvēlēties mācību priekšmetus un metodes, mācīšanās sociālās formas, darba vietu vai darbam nepieciešamos rīkus, kā arī jāapgūst spēja patstāvīgi plānot mācību darbu. Savas idejas un patstāvību skolēni var īstenot, paši organizējot darba posmus (brīvais darbs), kā arī piedaloties dienas vai nedēļas plānu izveidē.

Mācību grāmatas pedagoģiskā padome izvēlas no regulāri publicētā ministrijas apstiprināto mācību grāmatu saraksta. Aizvien plašāk izmanto jaunus plašsaziņas līdzekļus (multivīdi), un tie ir kļuvuši gan par mācību procesa palīg līdzekli, gan par mācīšanās un mācīšanās priekšmetu. Šobrīd visās skolās ir nodrošināta piekļuve elektroniskajiem tīkliem (internetam). Jaunākā informācija par tiešsaistes resursu izmantošanu mācību procesā, kā arī par internetā pieejamajiem projektiem ir federālo zemju ministriju

izglītības serveros; piekļuvi projektiem nodrošina federācijas un federālo zemju varas iestādes uzturētais valsts informācijas portāls Vācijas izglītības serveris (www.eduserver.de).

3.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumenta izsniegšana

Skolēnu sekmju vērtēšana

Izglītības satura apguvi un skolēnu progresu parasti pārbauda, pastāvīgi vērojot skolēna mācību procesu un izmantojot mutveida un rakstveida kontroles veidus. 1. un 2. klasē galvenokārt veic pastāvīgus skolēnu vērojumus. 3. klasē skolēnus iepazīstina ar rakstveida kontroldarbiem noteiktos mācību priekšmetos (galvenokārt vācu valodā, sociālajās zinībās un matemātikā).

Vērtēšanas kritēriji izriet no izglītības programmas prasībām, mācībstundās iegūtajām zināšanām, spējām un prasmēm. Mācību priekšmeta skolotājs vērtē un atbild par novērtējumu.

Vairākumā federālo zemju sākumskolas pirmajās divās klasēs novērtējumu sniedz ziņojuma veidā katra mācību gada beigās. Ziņojumā detalizēti raksturo skolēnu attīstību, stiprās un vājās puses dažādās mācību jomās. 2. klases beigās vai dažkārt vēlāk skolēni jau katra mācību pusgada beigās saņem liecību, kurā sekmes ir novērtētas ar atzīmi, un tas ļauj fiksēt katra skolēna sekmes, salīdzinot tās ar visas skolēnu grupas sekmju līmeni, un tādējādi veikt salīdzinošo novērtējumu. Papildus sekmju novērtējumam katrā mācību priekšmetā liecībās var iekļaut vērtējumu par darbu mācībstundās un sociālo uzvedību skolā. Apmēram 50 procenti federālo zemju vērtē gan skolēnu darbu mācībstundās, gan arī sociālo uzvedību.

Skolēnu pārcelšana uz nākamajām klasēm

Sākumskolā skolēni no 1. uz 2. klasi pāriet automātiski. Atbilstoši ierastajai praksei, sākot ar 2. klasi, skolēnus, ņemot vērā viņu sekmju līmeni, pārceļ uz nākamo klasi vai atstāj atkārtot attiecīgo mācību gadu. Lēmumu par skolēna pārcelšanu vai nepārcelšanu uz nākamo klasi, pieņem, pamatojoties uz novērtējumiem liecībā (*Zeugnis*) mācību gada beigās.

Skolēniem, kas nav pārcelti uz nākamo klasi, jāatkārto mācību viela vēlreiz tajā pašā klasē. Zināmos apstākļos skolēns var atkārtoti apgūt jau apgūto mācību vielu neatkarīgi no tā, vai ir pieņemts lēmums par viņa nepārcelšanu nākamajā klasē.

Izglītības dokumenta izsniegšana

Sākumskolu beidzot, nav paredzēti nobeiguma eksāmeni. Šo izglītības pakāpi pabeidzot, skolēni nesaņem izglītības dokumentu par iegūto izglītību. Tomēr 4. klases (vai attiecīgi 6. klases) beigās skolēni saņem liecību ar sekmju vērtējumu pēdējā mācību gadā. Pāreju no sākumskolas uz dažādām vidējās izglītības pirmā posma iestādēm nosaka atšķirīgi saskaņā ar katras federālās zemes tiesību aktos noteiktajām prasībām.

3.5. Karjeras atbalsta pasākumi

Konsultācijas par tālākā izglītības virziena izvēli ir galvenokārt pašu skolu pienākums, piemēram, sākumskolas beigās, pirms pāriešanas uz dažādu veidu vidējās izglītības pirmā posma izglītības iestādēm un pēc šī posma apguves, lai izvēlētos turpmāko izglītības vai apmācību programmu. Līdzīgi rīkojas, izvēloties mācību priekšmetus vispārizglītojošajā vidējās izglītības pirmā posma skolā (*Gesamtschule*) un ģimnāzijas otrajā posmā (*Gymnasiale Oberstufe*). Šādas konsultācijas var sniegt skolotāji, kas māca skolēnu.

3.6. Skolotāji

Par pedagoģisko izglītību atbild federālo zemju Izglītības un kultūras ministrijas, kas to regulē, izdodot studiju un eksāmenu noteikumus. Valsts eksāmenu (*Staatsprüfung*) (pirmo un otro valsts eksāmenu)

pieņem valsts eksaminācijas iestādes vai federālo zemju eksaminācijas komisijas. Tā kā pedagoģiskajā izglītībā ir ieviesti bakalaura un maģistra zinātniskie grādi, tuvākajos gados šajā jomā gaidāmas pārmaiņas.

Ir pārskatīti Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences pamat nolīgumi, kas nosaka 1. – 6. klašu skolotāju izglītību un eksamināciju. Šo nolīgumu pārskatītajās redakcijās ņemtas vērā pastāvīgās konferences rezolūcijas par bakalaura un maģistra grāda atzīšanu pedagoģiskajā izglītībā.

Izglītības iestādes, studiju posmi un modeļi

Pedagoģisko izglītību pamatā veido divi posmi: studiju programmas apguve augstākās izglītības iestādē un pedagoģiskā prakse. Pedagoģisko praksi iegūst skolotāju izglītības institūtos (*Studienseminare*) un praktisko apmācību skolās (*Vorbereitungsdienst*).

Studiju saturs, īpašas prasmes, specializācija

Studijas augstskolā

Pirmajā pedagoģiskās izglītības posmā iekļauta:

- mācību priekšmetu pedagoģijas komponente (iekļaujot mācību priekšmetu didaktiku), tostarp ne mazāk kā divu mācību priekšmetu vai mācību jomu studijas;
- izglītības zinātņu komponente, tostarp obligātas izglītības teorijas un psiholoģijas studijas. Papildus apgūst izvēles studiju jomas, piemēram, filozofiju, sociālās zinātnes/politiku vai teoloģiju (tā dēvētās izglītības zinātnes (*Bildungswissenschaften*));
- pedagoģiskā prakse, kas var ilgt vairākas nedēļas.

Konkrētas prasības ir noteiktas federālo zemju studiju noteikumos (*Studienordnungen*), profesionālās izglītības noteikumos (*Ausbildungsordnungen*) un eksāmenu noteikumos (*Prüfungsordnungen*). Tajos iekļautas konkrētas prasības:

- mācību priekšmetiem/mācību priekšmetu jomām un to kombinācijām, ko iespējams izvēlēties atkarībā no skolotāja iecerētās kvalifikācijas veida;
- konkrētu mācību priekšmetu/mācību priekšmetu jomu studiju saturam, ietverot arī izglītības zinātnes un mācību priekšmetu didaktiku;
- eksāmenu kārtīšanai nepieciešamajiem dokumentiem, konkrētu eksāmenu daļu veidu un jomu, kā arī vērtēšanas procedūrām.

Pedagoģiskā izglītība ir orientēta uz iespēju iegūt federālo zemju skolu pakāpēm un veidiem atbilstīgu skolotāja kvalifikāciju. Lai konkretizētu dažādos kvalifikāciju apzīmējumus, skaidrības labad ir ieviesti seši pedagoģiskās kvalifikācijas veidi. Apgūstot 1. un 2. veida skolotāja kvalifikācijas ieguvei paredzētās izglītības un profesionālās apmācību programmas, var iegūt:

- sākumskolas skolotāja kvalifikāciju (1. veids);
- sākumskolas izglītības un visu vai atsevišķu vidējās izglītības pirmā posma skolu skolotāja vispārējo kvalifikāciju (2. veids).

Pedagoģiskās izglītības otrais posms pedagoģiskā prakse

Lai iegūtu visu veidu pedagoģiskās kvalifikācijas, universitāšu vai līdzvērtīgu izglītības iestāžu studiju programmu otrajā posmā ir iekļauta valsts pedagoģiskā prakse (*Vorbereitungsdienst*). Parasti šis posms ilgst divus gadus, to nosaka federālās zemes prasības un pedagoģiskās kvalifikācijas veids. Tajā iekļauta mācībstundu hospitācija, speciālista vadībā un pastāvīgi vadītu mācībstundu prakses skolās, pedagoģijai un mācību priekšmeta didaktikai veltīti kursi skolotāju izglītības institūtos, kuros apkopo un padziļina praksē iegūto pieredzi.

Šobrīd pedagoģiskās prakses ilgums dažās federālajās zemēs ir samazināts līdz 18 mēnešiem un dažos gadījumos pat līdz 12 mēnešiem, ieskaitot kredītpunktus par pedagoģiskās prakses semestriem, citām pedagoģiskajai praksei veltītiem studiju priekšmetiem utt.

Vērtēšana, sekmes apliecinājoši dokumenti

Līdzīgi kā pārējās augstskolu studiju programmās, arī pedagoģiskās izglītības programmās, lai studentu pielaiestu pie eksāmenu un starpposma eksāmenu kārtēšanas, nepieciešami noteikti sekmes apliecinājoši dokumenti. Konkrētas prasības šajā jomā paredzētas studiju un eksāmenu noteikumos. Kad students ir apguvis pedagoģiskās izglītības programmu, jākārt eksāmens, ko dēvē par „pirmo valsts eksāmenu” (*Erste Staatsprüfung*) un kuru nokārtojot iegūst tiesības veikt valsts pedagoģisko praksi (*Vorbereitungsdienst*). Pedagoģisko praksi noslēdz otrais valsts eksāmens. Nokārtojot šo eksāmenu, absolventam ir tiesības strādāt skolotāja profesijā, taču šis dokuments negarantē darba vietu. Šo eksāmenu pieņem valsts eksaminācijas komisija; parasti šim eksāmenam ir četras daļas.

Skolotāju kvalifikācijas pilnveide un tālākizglītība

Skolotāju kvalifikācijas pilnveides mērķi galvenokārt noteikti federālo zemju tiesību aktos un noteikumos pedagoģiskās izglītības jomā, kā arī skolu likumos. Visu federālo zemju tiesību vai normatīvajos aktos noteikts, ka skolotājiem obligāti jāpilnveido kvalifikācija. Šo iespēju savukārt nodrošina darba devējs (parasti Izglītības un kultūras ministrija), piedāvājot atbilstīgas apmācību programmas.

Pedagoģiskā pilnveide un tālākizglītība

Valsts finansētus pedagoģiskās pilnveides pasākumus federālās zemes organizē centralizēti reģionālā un vietējā līmenī. Profesionālo pilnveidi var organizēt arī skolās vai pašmācības ceļā.

Pedagoģiskās pilnveides centralizētai organizēšanai visās federālajās zemēs ir izveidoti valsts finansēti pedagoģiskās pilnveides institūti, kas ir pakļauti izglītības un kultūras ministrijai kā federālā budžeta finansētas iestādes. Šīs centralizētās pedagoģiskās pilnveides iestādes (katrai federālajai zemei tādas var būt vairākas) dēvē dažādi, piemēram, pedagoģiskās pilnveides valsts akadēmijas (*staatliche Akademie*) vai akadēmiskie institūti (*wissenschaftliches Institut für Lehrerfortbildung*).

Reģionālā līmenī pedagoģisko pilnveidi federālajās zemēs organizē pedagoģiskās pilnveides institūti un to filiāles vai arī vidējā un zemākā līmeņa skolu pārraudzības iestādes.

Par pedagoģisko pilnveidi vietējā līmenī parasti atbild skolu pārvaldes iestādes (zemākā līmeņa skolu pārraudzības iestādes).

Pedagoģisko pilnveidi skolās organizē attiecīgās skolas skolotāji vai skolotāju grupas.

Pedagoģisko pilnveidi nevajadzētu jaukt ar skolotāju tālākizglītību, kuras mērķis ir sniegt skolotājiem iespēju apgūt cita mācību priekšmeta vai citas jomas pedagoģiju. Tālākizglītības programmas piedāvā arī iespēju iegūt citu pedagoģiskās kvalifikācijas veidu. Daudzas tālākizglītības programmas sagatavo skolotājus arī papildu uzdevumu veikšanai (piemēram, padomdošanas pienākumu veikšanai).

Tālākizglītības kursus organizē augstskolas vai pedagoģiskās pilnveides iestādes. Izglītības un kultūras ministrijas sagatavo uzņemšanas noteikumus, nosaka stundu skaitu un nobeiguma pārbaudījumu kārtēšanas noteikumus.

Norīkošana darbā

Otrā valsts eksāmena nokārtošana automātiski nepiešķir likumīgas tiesības uz skolotāja vietu kādā skolā. Pieņemšanu pastāvīgā darbā nosaka pieteikšanās procedūra, kurā ņem vērā atbilstību kritērijiem, kvalifikācijas veidu un studiju laikā gūtās sekmes, kā arī attiecīgajā brīdī vakantās skolotāju amata vietas. Dažās federālajās zemēs skolas pašas rīko konkursus uz brīvajām skolotāju vietām. Skolotāji, kas nav pieņemti pastāvīgā darbā, var pretendēt uz pagaidu darbu, piemēram, aizvietojoš skolotājas/skolotājus dzemdību vai bērna kopšanas atvaļinājuma laikā vai slimības gadījumos.

4. VIDĒJĀ IZGLĪTĪBA (PIRMAIS UN OTRAIS POSMS)

Tiesiskais regulējums

Vispārējās un profesionālās vidējās izglītības pirmā un otrā posma skolas

Pamatojoties uz Vācijas federālo zemju izglītības likumiem un obligātās izglītības likumiem, skolu noteikumi (*Schulordnungen*) vispārējās un profesionālās izglītības skolām ietver detalizētus norādījumus par izglītības saturu, izglītības dokumentiem un tiesībām, kas jāiegūst vidējās izglītības pirmā un otrā posma beigās.

Profesionālās apmācības

Profesionālās apmācības uzņēmumos regulē 1969. gada „Profesionālo apmācību likums” (*Berufsbildungsgesetz*), un arodapmācības amatniecības nozarēs regulē 1953. gada „Amatniecības likums” (*Gesetz zur Ordnung des Handwerks*) (papildināts). 2005. gadā izdarīja grozījumus 1969. gada „Profesionālo apmācību likumā”. Šīs reformas mērķis bija nodrošināt un uzlabot profesionālo apmācību iespējas, kā arī nodrošināt visiem jauniešiem neatkarīgi no sociālās izcelsmes pieejamu nemainīgi augstu profesionālo apmācību kvalitāti. Federācijas, federālo zemju un reģionu atbildīgajām iestādēm jaunie tiesību akti profesionālo apmācību jomā nodrošina plašāku rīcības brīvību šo mērķu īstenošanai.

„Jauniešu darba aizsardzības likumā” (*Jugendarbeitsschutzgesetz*) paredzēti konkrēti noteikumi jauno mācekļu aizsardzībai.

Vidējās izglītības posmi

Vidējā izglītība ietver pirmo posmu (*Sekundarstufe I*), kurā skolēni mācās no 5./7. līdz 9./10. klasei, un otro posmu (*Sekundarstufe II*), kurā izglītības programmu pamatā ir pirmajā posmā iegūtās zināšanas. Vidējās izglītības posmos apgūst vispārizglītojošas programmas, apvienotās vispārējās un profesionālās izglītības programmas vai profesionālās izglītības programmas.

Vidējās izglītības pirmā posma programmu uzdevums ir sagatavot skolēnus vidējās izglītības otrā posma programmu apguvei, kuru pabeigšana nepieciešama, lai iestātos profesionālās tālākizglītības programmās vai augstskolā. Tādējādi vidējās izglītības pirmajā posmā apgūst vispārizglītojošas mācību programmas, kamēr vidējās izglītības otrajā posmā, ārpus vispārizglītojošajās programmām ģimnāzijās, pārējās programmas ir profesionāli orientētas.

Galvenie mērķi

Vidējās izglītības pirmais posms

Vidējās izglītības pirmā posma programmas ir sagatavotas, ņemot vērā vispārējus izglītības pamatus, individuālo spēju attīstību un skolēnu mudināšanu izvēlēties spējam atbilstīgu tālāko izglītību. Federālo zemju Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences 1993. gada nolīgumā (grozījumi izdarīti 2009. gada oktobrī) par skolu veidiem un izglītības programmām noteikts, ka skolām mērķi jāīsteno:

- veicinot skolēnu vispārējo intelektuālo, emocionālo un fizisko attīstību, veidojot skolēnus par patstāvīgām personībām, kas spēj pieņemt lēmumus un uzņemties personisko, sociālo un politisko atbildību;
- nodrošinot faktiskajam akadēmisko zināšanu līmenim atbilstīgas apmācības, tās organizācijā un prasībās ņemot vērā skolēnu uztveres spējas attiecīgajā vecuma posmā;
- pakāpeniski paaugstinot specializācijas līmeni, ņemot vērā katra skolēna individuālās spējas un talantus;
- nodrošinot atvērtu sistēmu, kas pēc orientējošā posma (*Orientierungsstufe*) vidējās izglītības pirmajā posmā ļauj pāriet no viena veida skolas uz citu.

Vidējās izglītības otrais posms vispārizglītojošās skolās

Pēc vidējās izglītības otrā posma programmu apguves vispārizglītojošajās skolās skolēni iegūst izglītības dokumentu, kas dod tiesības iestāties augstākajās izglītības iestādēs.

Pabeidzot ģimnāzijas otro pakāpi (*gymnasiale Oberstufe*), skolēni iegūst vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*), kas nodrošina arī tiesības tālāk izvēlēties profesionālās izglītības programmu. Ģimnāzijas otrajā pakāpē skolēni padziļināti apgūst vispārējo izglītību, sagatavojas studijām augstskolā un apgūst zinātniskā darba pamatus. Ģimnāzijas otrā pakāpe ietver vienu gadu ilgu ievadposmu un divus gadus ilgu kvalifikācijas posmu. 10. klasei var būt divējāda nozīme – vidējās izglītības pirmā posma pēdējā klase un vienlaikus ģimnāzijas otrās pakāpes pirmā klase.

Vidējās izglītības otrais posms profesionālās izglītības skolas un profesionālās praktiskās apmācības duālajā sistēmā

Pēc profesionālās izglītības un apmācību programmām uzņēmumos un arodskolās (*Berufsschulen*) (daļlaika profesionālās izglītības iestādēs), kā arī pilnlaika profesionālajās vidusskolās skolēni iegūst profesionālo kvalifikāciju, kas dod tiesības strādāt amatos, kuru veikšanai nepieciešami kvalificēti speciālisti, piemēram, valsts atzītās profesijās (*Anerkannte Ausbildungsberufe*), kuru apguvei nepieciešama formāla apmācība, vai palīgprofesijās.

Duālā sistēma ietver profesionālās apmācības uzņēmumos un arodskolās (nepilna laika profesionālās izglītības iestādēs). Nepieciešamās zināšanas, spējas un prasmes apgūst, pamatojoties uz attiecīgās profesijas prasībām un darba apstākļiem. Apmācību procesā mācekļus sagatavo darbam attiecīgajā profesijā. Praksē uzņēmumos mācekļi iepazīstas ar konkrētā uzņēmuma darbību, ražošanas procesu tehnoloģiskajiem un organizatoriskajiem aspektiem. Apmācību procesā mācekļi piedalās arī uzņēmuma produktivitātes palielināšanā, tādējādi samazinot profesionālo apmācību vispārējās izmaksas gan uzņēmumam, gan arī visai sabiedrībai. Arodskolas uzdevums ir nodrošināt pamata un specializēto profesionālo apmācību, vienlaikus paplašinot vispārējās izglītības programmā iepriekš iegūtās zināšanas. Tādējādi arodskolas sagatavo izvēlētās profesijas prasībām atbilstīgus speciālistus, kas patstāvīgi iesaistīsies savas un sabiedrības darbavietas veidošanā, apzinoties savu sociālo un ekoloģisko atbildību.

Vecuma grupas

Vidējās izglītības pirmajā posmā mācās skolēni no 10 līdz 15/17 gadiem, otrajā posmā – skolēni no 15/16 līdz 18/19 gadiem. Abām vecuma grupām skolas apmeklējums ir obligāts. Vidējās izglītības pirmajā posmā ir pilnlaika mācības, bet vecumā no 15 līdz 19 gadiem daļlaika mācības trīs gadu garumā vai līdz 18 gadu sasniegšanai, ja viņi neapmeklē pilnlaika mācības.

Finansiālais atbalsts skolēniem

Vispārīgi runājot, normatīvais regulējums neparedz finansiālu atbalstu 5./7. līdz 9. klašu skolēniem.

Federācijas tiesiskajā regulējumā (federālais likums „Par atbalstu apmācībām” (*Bundesausbildungsförderungsgesetz*)) noteikts, ka vispārizglītojošo un profesionālo vidējās izglītības pirmā un otrā posma iestāžu skolēniem, sākot ar 10. klasi, noteiktos gadījumos ir tiesības saņemt finansiālu atbalstu no valsts (parasti subsīdijas veidā), ja šiem skolēniem nav citu iztikas un apmācību finansēšanas līdzekļu (galvenokārt vecāku ienākumu). Valsts sniegtais atbalsts nav jāatmaksā.

Papildu informāciju par tiesību aktiem, kas regulē finansiālā atbalsta sniegšanu mācību materiālu iegādei vai to saņemšanu bez maksas, transporta pakalpojumiem, kā arī obligātajai nelaimes gadījumu apdrošināšanai skatiet 3.1. nodaļā par sākumskolas izglītību.

Izglītības iestāžu veidi

Vidējās izglītības pirmais posms

Sākumskolās (no 1. līdz 4. klasei; Berlīnē un Brandenburgā no 1. līdz 6. klasei) skolēni neatkarīgi no spējām mācās kopējās klasēs. Turpmāko izglītību vidējās izglītības pirmajā un otrajā posmā (no

5./7. klases līdz 12./13. klasei) skolēni iegūst dažādās skolās, kuras pabeidzot iegūst attiecīgā veida skolas pabeigšanas apliecinošu dokumentu un kvalifikāciju. Izšķir šādus skolu veidus:

- vispārizglītojošā vidējās izglītības pirmā posma skola (*Hauptschule*);
- reālskola (*Realschule*);
- ģimnāzija (*Gymnasium*);
- kopējā vidējās izglītības pirmā posma skola (*Gesamtschule*).

Vairākumā federālo zemju šos skolu veidus papildina vai aizstāj ar tādiem skolu veidiem, kuru nosaukumi katrā federālajā zemē var būt atšķirīgi un kurās ir apvienotas tradicionālās *Hauptschule* un reālskolas mācību programmas.

Pabeidzot 9. klasi jebkurā federālajā zemē, ir iespējams iegūt pirmo vispārējo izglītību apliecinošo dokumentu, ko vairākumā federālo zemju dēvē par „vispārējās vidējās izglītības pirmā posma apliecību” (*Hauptschulabschluss*). Pabeidzot 10. klasi jebkurā federālajā zemē, ir iespējams iegūt apliecību par vidējo izglītību (*Mittlerer Schulabschluss*), ko vairākumā federālo zemju dēvē par „reālskolas atestātu” (*Realschulabschluss*). Pabeidzot ģimnāzijas 9. vai 10. klasi vai *Gesamtschule* 10. klasi, ja ir izpildītas noteiktas prasības, iespējams iestāties ģimnāzijas otrajā pakāpē.

Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas

Ģimnāzijas otrā pakāpe ir pieejama ne vien ģimnāzijās, bet arī citās skolās. Dažās federālajās zemēs tās ir kooperatīvās vidējās izglītības pirmā posma skolas (*kooperative Gesamtschule*), integrētās vidējās izglītības pirmā posma skolas (*integrierte Gesamtschule*) un arodģimnāzijas (*Berufliches Gymnasium*) vai profesionālās ģimnāzijas (*Fachgymnasium*), kas turpmāk tekstā raksturotas konkrētāk. Ģimnāzijas otro pakāpi pabeidzot, jākārto abiturijas (*Abitur*) eksāmeni. Pēc abiturijas eksāmenu nokārtošanas iegūst vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*) (apliecībā ir iekļauts arī sekmju vērtējums kvalificējošajā posmā).

Vidējās izglītības otrais posms – profesionālo izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Pilna laika profesionālās izglītības skolas ietver specializētās profesionālās skolas (*Berufsfachschule*), profesionālās vidusskolas (*Fachoberschule*), arodģimnāzijas vai profesionālās ģimnāzijas, arodvidusskolas (*Berufsoberschule*), kā arī citas izglītības iestādes, kuras ir tikai dažās federālajās zemēs, vai arī ir mazsvarīgas, jo tajās mācās neliels skaits skolēnu. Saskaņā ar Starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju (ISCED) profesionālā tālākāpmācība profesionālās tālākizglītības skolās (*Fachschulen*) ir iekļauta augstākās izglītības sistēmā (informācija par profesionālās tālākizglītības skolām ir iekļauta 6. nodaļā).

Vācijā apmēram 60 procenti jebkuras vecuma grupas jauniešu divus vai trīs gadus atkarībā no izvēlētas profesijas iegūst profesionālo izglītību un iegūst apmācības duālajā sistēmā. Šo sistēmu dēvē par duālo sistēmu (*duales System*) tāpēc, ka apmācības veic divās vietās: uzņēmumā un arodskolā (*Berufsschule*) (daļlaika arodapmācību skolā). Uzņēmumā mācekļi praktiskās iemaņas apgūst reālā darba vidē. Arodskolā mācekļi iegūst vispārējo izglītību un profesijai vajadzīgās speciālās zināšanas.

Sekmīgi pabeidzot apmācības, absolventi iegūst tiesības strādāt par kvalificētiem speciālistiem kādā no pašreiz atzītajām 340 profesijām (atzītām profesijām, kam nepieciešamas oficiālas apmācības (*anerkannte Ausbildungsberufe*)).

Privātā sektora skolas

Privātskolu dibināšanu juridiski regulē īpaši likumi par privātskolām vai izglītības likumos noteiktās īpašās prasības, kā arī tiesību aktu noteikumi par finansiālo atbalstu un federālo zemju noteikumi. Federālo zemju pamatnoteikumi ir nostiprināti Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences 1951. gada augusta „Nolīgumā par privātskolām”.

Izšķir divu veidu privātās vidējās izglītības iestādes.

Alternatīvās skolas (*Ersatzschulen*) kopumā paredzētas, lai federālajā zemē kalpotu par aizvietotājām jau pieejamajām publiskā sektora skolām. Šo skolu izveidei nepieciešama valsts atļauja. Šajās skolās var iegūt obligāto izglītību. Šīs alternatīvās skolas, piemēram, konfesionālās skolas, reformpedagoģijas skolas, internātskolas vai starptautiskās skolas, var arī veikt kādu īpašu izglītības misiju.

Papildizglītības skolas (*Ergänzungsschulen*) papildina publiskā sektora skolu izglītības programmas, piedāvājot iegūt tādu izglītību, kas publiskā sektora skolās nav pieejama, galvenokārt profesionālās izglītības jomā. Papildizglītības skolām vienīgi jāpaziņo izglītības pārvaldes iestādēm par darbības sākšanu. Tomēr zināmos gadījumos izglītības pārvaldes iestādes var arī aizliegt dibināt un atvērt papildizglītības skolas.

Mācību laika ilgums līdz vispārējās gatavības apliecības ar tiesībām iestāties augstskolā ieguvei

Vairākumā federālo zemju šobrīd notiek pāreja no deviņgadīgās uz astoņgadīgo ģimnāziju. Meklenburgā-Priekšpomerānijā, Saksijā, Saksijā-Anhaltē, Tīringenē, Zārlandē (kopš 2009. gada), nākotnē arī Bādenē-Virtenbergā, Bavārijā, Berlīnē, Brandenburgā, Brēmenē, Hamburgā, Hesēnē, Lejassaksijā, Ziemeļreinā-Vestfālenē un Šlēzvigā-Holšteinā vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā iegūst pēc 12 mācību gadiem.

Statistika

Izvēlēti vispārējās vidējās izglītības pirmā posma skolu veidi 2008./2009. mācību gadā

Skolas veids	Skolu skaits	Skolēnu skaits	Pedagogu skaits
Vispārējās vidējās izglītības pirmā posma skolas (<i>Hauptschulen</i>)	4 283	825 730	43 076
Skolas, kurās ir gan <i>Hauptschulen</i> , gan reālskolu programmas	1 363	302 296	19 108
Reālskolas	2 625	1 262 545	45 858
Ģimnāzijas	3 070	2 468 949	106 282
Integrētās vidējās izglītības pirmā posma skolas	705	503 170	25 235
Brīvās Valdorfa skolas	204	79 624	3 098

Avots: Valsts statistikas pārvalde, 11. specializētais izdevums, 1. sējums, 2008./2009.

Profesionālās izglītības skolas 2008./2009. mācību gadā

Skolas veids	Skolu skaits	Skolēnu skaits	Pedagogu skaits
Arodskolas duālajā sistēmā	1 649	1 726 703	49 283
Profesionālās vidējās izglītības pirmā posma gads (<i>Berufsgrundbildungsjahr</i>) un profesionālo apmācību sagatavošanas gads (<i>Berufsvorbereitungsjahr</i>)	1 531	99 660	8 185
Specializētās profesionālās skolas (<i>Berufsfachschulen</i>)	2 532	510 855	36 356
Profesionālās vidusskolas (<i>Fachoberschulen</i>)	831	134 303	7 048
Arodģimnāzijas/profesionālās ģimnāzijas	773	154 074	12 075
Arodvidusskolas (<i>Berufsoberschulen</i>) / tehniskās vidusskolas (<i>technische Oberschulen</i>)	234	20 385	1 180
Citas skolas	105	7 692	849
Kopā	7 655	2 653 672	114 976

Avots: Valsts statistikas pārvalde, 11. specializētais izdevums, 2. sējums, 2008./2009.

4.1. Uzņemšana

4.1.1. Vidējās izglītības pirmais posms

Izvēloties skolu, jāņem vērā attiecīgās skolas veids un skolēna atbilstība konkrētajai skolai.

Skolas izvēle diferencētā skolu sistēmā

Federālajās zemēs ir atšķirīgi noteikumi pārejai no sākumskolas izglītības uz vidējās izglītības pirmo posmu. Dažos gadījumos saistošu lēmumu par skolas vai attiecīgi vidējās izglītības pirmā posma programmas izvēli pieņem 4. klasē, citos gadījumos 5. un 6. klasē, kamēr citkārt šo lēmumu pieņem 6. klases beigās. Šāds lēmums nav jāpieņem, ja skolēns mācās *Gesamtschule* – integrētajā vidējās izglītības pirmā posma skolā.

Konkrētas izglītības iestādes izvēle

Tas, ka vecākiem ir tiesības izvēlēties skolu, kurā mācīsies bērns, nenozīmē to, ka bērnam ir tiesības tikt uzņemtam kādā konkrētā skolā. Pamatlikumā ir noteiktas tiesības izvēlēties profesionālo apmācību iestādi, taču šīs tiesības nenozīmē, ka skolēnu uzņems kādā konkrētā skolā. Tā kā ir iespējams un pieņemams mācīties citā tāda paša veida skolā, dažas federālās zemes savos skolu likumos ir juridiski reglamentējušas uzņemšanas noteikumus konkrētās skolās.

Skolēniem, kas vēlas iegūt obligāto izglītību vispārizglītojošā vidējās izglītības pirmā posma skolā (*Hauptschule*) vai arodskolā (*Berufschule*), jāmacās vietējās skolās. Šo noteikumu piemēro arī skolēniem, kas izvēlējušies cita veida vidējās izglītības pirmā posma skolas, ja šī veida skolām ir noteikts to mikrorajons. Tomēr vecākiem, iesniedzot pieteikumu skolu pārvaldes iestādē, ir tiesības izvēlēties citu skolu, nevis par attiecīgo mikrorajonu atbildīgo skolu. Skolu pārvaldes iestāde pieņem lēmumu,

izskatot katru atsevišķo gadījumu un ņemot vērā pārrunas ar vecākiem un skolas pārraudzības iestādi. Noteicošais faktors jebkurā gadījumā ir skolēna labklājība.

Ja vidējās izglītības iestādes nav piesaistītas konkrētam mikrorajonam, vecākiem ir tiesības brīvi izvēlēties skolu, kurā bērns mācīsies. Šādā gadījumā vienīgais uzņemšanu ierobežojošais apstāklis ir maksimālais skolēnu skaits skolā.

4.1.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas

Tiesības apgūt vispārējās vidējās izglītības programmas vidējās izglītības mācību iestādēs nosaka vidējās izglītības pirmā posma dokumenti un vidējās izglītības pirmajā posmā iegūtā kvalifikācija. Sekmīgi pabeidzot astoņgadīgās ģimnāzijas 10. klasi, skolēniem ir tiesības pāriet uz ģimnāzijas augstāko līmeni. Sekmīgi pabeidzot deviņgadīgās ģimnāzijas 10. klasi, skolēniem ir tiesības pāriet uz ģimnāzijas augstākā līmeņa sagatavošanas posmu.

Informāciju par skolēna iespējām būt uzņemtam konkrētā skolā skatiet 4.1.1. nodaļā.

4.1.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Pilnlaika apmācību skolas

Tiesības apgūt profesionālās izglītības programmas vidējās izglītības otrā posma skolās nosaka vidējās izglītības pirmā posma pabeigšanas dokumenti un vidējās izglītības pirmajā posmā iegūtā izglītība.

Atkarībā no profesionālo apmācību mērķa specializētās profesionālās skolas (*Berufsfachschulen*) pieprasa apliecību par vispārējās vidējās izglītības pirmo posmu vai apliecību par vidējās izglītības otro posmu (*Hauptschulabschluss* vai *Mittlerer Schulabschluss*).

Lietišķo zinātņu augstskolas parasti pieprasa apliecību par vidējās izglītības otro posmu.

Arodģimnāzijas un specializētās ģimnāzijas pieprasa apliecību par vidējās izglītības otro posmu, kas dod tiesības iestāties ģimnāzijas augstākajā pakāpē.

Augstākās arodskolas (*Berufsoberschule*) pieprasa apliecību par vidējās izglītības otro posmu vai līdzvērtīgu kvalifikāciju un vismaz divus gadu ilgas sekmīgi pabeigtas profesionālās apmācības vai vismaz piecu gadu praktisko pieredzi.

Profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Pirms profesionālo apmācību sākšanas jābūt pabeigtai pilnlaika obligātajai izglītībai. Piekļuvi apmācībām duālajā sistēmā neregulē īpaši noteikumi. Apmācības duālajā sistēmā ir pieejama visiem. Tomēr daudzi uzņēmumi, izvēloties mācekļus, ņem vērā viņu sekmes skolā.

4.2. Mācību laiks, grupas un norises vietas

Informāciju par mācību gada struktūru vidējās izglītības pirmajā un otrajā posmā skatiet 3.2. nodaļā par sākumskolas izglītības aprakstu.

Vidējās izglītības pirmā posma skolēnu izglītību un aprūpi ne vien priekšpusdienās, bet arī pēcpusdienās nodrošina pilnas dienas skolas (*Ganztagsschulen*) un pagarinātās dienas skolas (*Halbtagschulen*), piedāvājot skolēniem nodarbības visas dienas garumā, kā arī programmas, sadarbojoties ar jauniešu labklājības dienestiem. Šobrīd daudzas federālās zemes sagatavo dažādus nodarbību piedāvājumus.

Laikposmā no 2003. līdz 2009. gadam federācija investīciju programmā „Izglītības un aprūpes nākotne” ir piešķīrusi federālajām zemēm finansējumu četru miljardu apmērā ieguldījumiem, lai veicinātu pieprasījuma atbilstīgu pilnas dienas skolu izveidošanu un paplašināšanu. Šajā laikposmā 7 192 skolām ir piešķirts vai paredzēts piešķirt minēto finansējumu. Pilnas dienas skolās sākumskolas izglītībā vai vidējās izglītības pirmajā vai otrajā posmā papildus priekšpusdienas mācībstundām ne mazāk kā

trīs reizes nedēļā vismaz septiņas stundas dienā piedāvā pēcpusdienas programmu. Ir triju veidu pilnas dienas nodarbības:

- obligātas nodarbības (visiem skolēniem obligāti jāpiedalās šajās pilnas dienas nodarbībās);
- daļēji obligātas nodarbības (daļa skolēnu (piemēram, atsevišķas klases vai klašu grupas) piedalās pilnas dienas nodarbībās);
- izvēles nodarbības (skolēni brīvprātīgi izvēlas piedalīties nodarbībās).

4.2.1. Vidējās izglītības pirmais posms

Mācību laika struktūra

Vidējās izglītības pirmajā posmā (*Sekundarstufe I*) mācības parasti notiek no pulksten 7.30/8.30 līdz apmēram pulksten 13.30/11.30 (no pirmdienas līdz piektdienai vai no pirmdienas līdz sestdienai). Izņemot astoņgadīgo ģimnāziju, visu veidu skolu 5. un 6. klašu skolēni obligātos un izvēles mācību priekšmetus mācās 28 līdz 30 stundas nedēļā, un no 7. līdz 10. klasei no 30 līdz 32 stundām nedēļā. Vienas mācībstundas ilgums ir 45 minūtes.

Astoņgadīgajā ģimnāzijā vidējās izglītības pirmajā un otrajā posmā stundu skaits nedēļā parasti palielinās par divām līdz četrām stundām. Lai nodrošinātu abiturāta savstarpēju atzīšanu, visām federālajām zemēm vidējās izglītības pirmajā posmā un ģimnāzijas augstākajā pakāpē (*gymnasiale Oberstufe*) kopumā jānodrošina ne mazāk kā 265 stundas nedēļā, kurām papildus pieskaita vēl piecas stundas izvēles mācību priekšmetiem.

Grupēšana

Skolās, kuras piedāvā vienu izglītības programmu, skolēnus vecumā no desmit līdz sešpadsmit gadiem māca mācību priekšmetu skolotāji, vienā klasē apvienojot vienas vecuma grupas bērnus. Skolās, kuras piedāvā vairākas izglītības programmas, noteiktus mācību priekšmetus un klašu grupas māca vai nu atbilstīgi izvēlētajai kvalifikācijai, vai vismaz divu līmeņu diferencētās grupās.

Vairākumā federālo zemju visās vidējās izglītības pirmā posma skolās 5. un 6. klasi uzskata par orientējošu posmu. Šajā laikā skolēniem sniedz atbalstu, novēro un orientē, lai noteiktu bērna turpmākās izglītības un galveno izglītības virzienu. Sākot no 7. klases, skolu veidi un izglītības programmas būtiski atšķiras atbilstoši mācību priekšmetu, individuālās specializācijas un iegūstamā izglītības dokumenta ziņā.

4.2.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas

Mācību laika struktūra

Vidējās izglītības otrajā posmā (*Sekundarstufe II*) nav noteikts konkrēts mācībstundu beigu laiks. Ģimnāzijas augstākajā pakāpē mācībstundu skaits nedēļā parasti ir 30 stundas. Mācības notiek diferencētās grupās atbilstīgi skolēnu spējām pamata un profilkursa līmenī.

Grupēšana

Ģimnāzijas augstākajā pakāpē skolēni vairs netiek dalīti klasēs pēc vecuma grupām. Klašu sistēmu aizvieto obligāto un izvēles mācību priekšmetu sistēma, sniedzot iespēju izveidot katra skolēna spējām un vajadzībām atbilstīgu individuālu programmu.

Ģimnāzijas augstākā pakāpe ietver viengadīgu ievadposmu un divgadīgu kvalifikācijas posmu, kur 10. klasei var būt divējāda nozīme: tā ir gan vidējās izglītības pirmā posma pēdējā klase, gan arī ģimnāzijas augstākās pakāpes pirmā klase. Kvalifikācijas posmā katru kursu apgūst pusgadu. Kursi ir tematiski un atbilstīgi mācību priekšmetiem, kas ietilpst konkrētajā izglītības programmā. Kursi pamatā notiek divos akadēmisko standartu līmeņos pamatlīmenī un padziļinātajā līmenī. Pamatojoties uz pastāvīgās konferences attiecīgo nolīgumu, par mācību darba organizēšanu un obligāto un izvēles mācību

priekšmetu noteikšanu atbilstīgi individuālām vēlmēm atbild federālās zemes. Minētais skaidrojums par ģimnāzijas augstāko pakāpi attiecas arī uz arodģimnāzijām/specializētajām ģimnāzijām.

4.2.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Pilna laika divgadīgajās specializētajās profesionālajās skolās (*Berufsfachschulen*) nedēļā ir 30 mācībstundas. Profesionālajās vidusskolās 11. klasē paralēli praksei obligāti jābūt ne mazāk kā 12 mācībstundām nedēļā. 12. klasē nedēļā jābūt vismaz 30 mācībstundām vispārizglītošajos mācību priekšmetos un specialitātē.

Profesionālajām apmācībām duālajā sistēmā, kur šīs apmācības veic uzņēmumos un arodskolās, ne mazāk kā 12 mācībstundām nedēļā jānotiek arodskolā. Skolēnus parasti iedala klasēs atbilstīgi specialitātei vai atbilstīgi līdzīgām specialitātēm. Mācību procesu iespējams organizēt dažādos veidos, piemēram, 12 mācībstundas nedēļā divas dienas nedēļā visas izglītības programmas apguves laikā vai vienā nedēļā divas dienas nedēļā un nākamajā – vienu dienu nedēļā. Mācību procesu var organizēt arī blokos. Uzņēmumi organizē apmācības apmēram trīs vai četras dienas nedēļā, ievērojot ar mācekli noslēgtajā apmācību līgumā iekļauto individuālo apmācību plānu.

4.3. Izglītības saturs

Uz izglītības saturu attiecas tā pati informācija, kas ir 3.3. nodaļā, proti, par mācību plānu sagatavošanu principā atbild federālo zemju izglītības un kultūras ministrijas.

4.3.1. Vidējās izglītības pirmais posms

Federālo zemju Kultūras un izglītības ministru pastāvīgās konferences 1993. gada nolīgumā (grozījumi izdarīti 2009. gada oktobrī) par vidējās izglītības pirmā posma skolu veidiem un izglītības programmām noteikti obligātie mācību priekšmeti no 5./7. līdz 9./10. klasei visās skolās un izglītības programmās: vācu valoda, matemātika, pirmā svešvaloda, dabaszinātnes un sociālās zinības. Mūzika, vizuālā māksla un sports jāiekļauj obligāto vai vismaz izvēles mācību priekšmetu skaitā. Ģimnāzijas 7. līdz 10. klasē obligāti jāapgūst otrā svešvaloda. Paplašinoties svešvalodas mācīšanai sākumskolā, ģimnāzijās bieži piedāvā apgūt otro svešvalodu jau 6. klasē. Citu veidu skolās otrā svešvaloda var būt izvēles mācību priekšmets. Sagatavošana profesionālajai un darba dzīvei ir obligāta ikvienas izglītības programmas daļa, un šim procesam ir veltīts īpašs mācību priekšmets „mācība par darbu” (*Arbeitslehre*) vai arī attiecīgā mācību viela tiek iekļauta citos mācību priekšmetos.

Lai īstenotu pastāvīgās konferences pieņemtos vispārējās vidējās izglītības pirmā un otrā posma pārbaudījumu (*Hauptschulabschluss* un *Mittlerer Schulabschluss*) izglītības standartus (*Bildungsstandards*) (skatiet 1.4. nodaļu), attiecīgi jāpielāgo izglītības satura norādes attiecībā uz mācību priekšmetiem. Valsts izglītības standartos ir noteikti izglītības mērķi, un izglītības satura norādes dod šo mērķu īstenošanai nepieciešamos ieteikumus.

Pedagoģiskās metodes

Pedagoģisko darbu Vācijas skolās regulē vairāki federālo zemju noteikumi. Izglītības programmās iekļautas dažādu tēmu mācīšanas pamatnostādnes, mācību vielas sadalījums un dažādas didaktiskās metodes. Aizvien lielāku nozīmi iegūst dažādu mācību priekšmetu satura un mērķu savstarpējā saikne, kā arī starppriekšmetu saikne tādās jomās kā veselības mācība, karjeras, informātika, vides izglītība un Eiropas zinības.

Aizvien plašāk izmanto jaunus plašsaziņas līdzekļus (multividi), tie ir kļuvuši gan par izglītības procesa palīg līdzekli, gan par mācīšanas un mācīšanās mācību priekšmetu. Šobrīd visās skolās ir nodrošināta piekļuve elektroniskajiem tīkliem (internetam).

4.3.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas

Pamatojoties uz vidējās izglītības pirmajā posmā apgūto izglītības saturu, kvalificējošajā posmā mācībstundas parasti ir iedalītas atbilstīgi semestriem. Kvalificējošajā posmā skolēni līdztekus noteiktiem obligātiem mācību priekšmetiem vai mācību priekšmetu grupām var izvēlēties mācību priekšmetus atbilstīgi individuālām vēlmēm un vajadzībām. Līdzīgi mācību priekšmeti ir pakārtoti galvenajām mācību jomām. Šīs galvenās mācību jomas ir trīs (minētie mācību priekšmeti ir kā piemērs):

- valodas, literatūra, māksla
(piemēram, vācu valoda, svešvaloda, tēlotājmāksla, mūzika);
- sociālās zinātnes
(piemēram, vēsture, ģeogrāfija, filozofija, sociālās zinātnes/politika, ekonomika);
- matemātika, dabaszinātnes un tehnoloģijas
(piemēram, matemātika, fizika, ķīmija, bioloģija, informātika, tehnoloģijas).

Katram skolēnam līdz ģimnāzijas augstākās pakāpes pabeigšanai un abiturijas eksāmenu kārtīšanai jāapgūst mācību priekšmeti no katras jomas. Obligāto mācību priekšmetu skaitā atbilstīgi federālās zemes noteikumiem iekļauta arī kristīgā mācība un sports. Visā kvalificējošajā posmā ģimnāzijas augstākajā pakāpē obligāti jāmacās vācu valoda, svešvaloda, matemātika un sports, parasti arī vēsture un viens no dabaszinātņu priekšmetiem. Sekmes šajos mācību priekšmetos iekļauj vispārējā gatavības apliecībā ar tiesībām iestāties augstskolā (*Zeugnis der Allgemeinen Hochschulreife*).

Ģimnāzijas augstākajā līmenī mācību priekšmetus apgūst diferencēti atbilstīgi Abiturijas eksāmenu vienotajiem standartiem (*Einheitliche Prüfungsanforderungen in der Abiturprüfung (EPA)*). Mācību priekšmetus apgūst pamata un padziļinātajā līmenī. Pamata līmenī apgūst zinātniskā darba galvenās kopsakarības, padziļinātajā līmenī šīs kopsakarības apgūst padziļināti, pamatojoties uz konkrētiem piemēriem. Pamata līmenī vācu valodu, matemātiku un svešvalodu apgūst ne mazāk kā trīs stundas nedēļā. Skolēniem jāizvēlas vismaz divi mācību priekšmeti padziļinātajā līmenī, ko apgūst ne mazāk kā piecas stundas nedēļā, vai ne mazāk kā trīs mācību priekšmeti padziļinātajā līmenī, ko apgūst ne mazāk kā četras stundas nedēļā. Vienam no šiem mācību priekšmetiem jābūt vācu valodai, svešvalodai, matemātikai vai dabaszinātņu mācību priekšmetam. Federālās zemes nosaka konkrētāku regulējumu. Ievadposmā skolēniem parasti jāapgūst divas svešvalodas. Skolēniem, kas pirms iestāšanās ģimnāzijas augstākajā pakāpē nav apguvuši otru svešvalodu, obligāti jāizvēlas otra svešvaloda, kuru apgūstama ģimnāzijas pēdējās klasēs.

Abiturijas eksāmens jākārtos četros vai piecos mācību priekšmetos:

- ne mazāk kā divos mācību priekšmetos, kas apgūti padziļinātajā līmenī;
- divos no trim mācību priekšmetiem: vācu valodā vai svešvalodā, vai matemātikā;
- ne mazāk kā vienā mācību priekšmetā no katras obligāto mācību priekšmetu jomas (federālās zemes var izlemt, vai kristīgā mācība jāiekļauj sociālo zinātņu jomā).

Vācu valodas, matemātikas un svešvalodas stundām jābūt ne mazāk kā trīs reizes nedēļā. Ja padziļinātajā līmenī paredzēts apgūt trīs mācību priekšmetus, šie mācību priekšmeti jāapgūst vismaz četras stundas nedēļā. Ja padziļinātajā līmenī paredzēts apgūt divus mācību priekšmetus, tie jāapgūst ne mazāk kā piecas stundas nedēļā. Padziļinātajā līmenī noteikti jāapgūst vācu valoda, svešvaloda, matemātika vai kāds dabaszinātņu mācību priekšmets. Obligātie mācību priekšmeti paredzēti, lai nodrošinātu visiem skolēniem vispārējās izglītības līmeni. Izvēles mācību priekšmeti, papildinot obligāto izglītības programmu, sniedz skolēniem iespēju izveidot individuālu mācību programmu atbilstīgi specializācijai.

Pedagoģiskās metodes

Skolotāji atbild par pedagoģisko darbu, ņemot vērā izglītības satura norādes, kurās iekļautas arī noteiktas pedagoģisko metožu pamatnostādnes, kā arī katra skolēna individuālās spējas. Mācībstundās skolotāji izmanto jaunos plašsaziņas līdzekļus (multivīdi) un elektroniskos sakaru līdzekļus (internetu u.c.).

Izmantojot jaunus resursus un metodes, kā arī pielāgojot mācību procesu katra skolēna individuālajām vajadzībām, mācībstundās attīsta radošumu un patstāvīgas mācīšanās prasmes.

4.3.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Informāciju par izglītības satura norādēm skatiet 3.3. nodaļā par sākumskolas izglītību.

Federālo zemju izglītības un kultūras ministri atbild par izglītības satura norāžu sagatavošanu. Savukārt arodskolām paredzētās apmācību satura norādes (*Rahmenlehrpläne*), ņemot vērā profesionālo apmācību noteikumus (*Ausbildungsordnungen*) *uzņēmos, sagatavo federālās zemes kultūras un izglītības ministru pastāvīgajā konferencē un pieņem saskaņotā procedūrā, vienojoties ar federāciju, darba devēju apvienībām un arodbiedrībām.*

Attiecīgajā profesijā nepieciešamās zināšanas, iemaņas un prasmes ir noteiktas profesionālo apmācību noteikumos. Atbildīgā ministrija, apspriežoties ar Vācijas Izglītības un pētniecības ministriju, izdod šos noteikumus visām valsts atzītām profesijām, kuru apguvei nepieciešamas apmācības (*anerkannte Ausbildungsberufe*). Šos noteikumus sagatavo, sadarbojoties ar sociālajiem partneriem, kā arī ar federālo zemju izglītības un kultūras ministrijām. Vācijas valdība apmācību noteikumu pilnveidošanas vai pārskatīšanas priekšlikumus izskata tādā gadījumā, ja par tiem iepriekš ir vienojušies darba devēji un arodbiedrības. Saskaņošanas procedūra nodrošina, ka apmācību noteikumos ir ņemta vērā praktiskā pieredze uzņēmumos un arodskolās, pētījumu rezultāti nodarbinātības jomā, kā arī Vācijas Profesionālās izglītības institūta izmēģinājuma programmu rezultāti.

Šobrīd vairāk nekā 340 atzīto profesiju arodapmācību noteikumus vajadzības gadījumā pastāvīgi atjaunina. Turklāt valsts apstiprina jaunas profesijas, kam nepieciešamas apmācības, tādās jomās, ko nosaka jauni attīstības virzieni, piemēram, jauno tehnoloģiju ieviešana (mikrotehnoloģijas), vai kurās, paplašinoties nozarei, vajadzīgas papildu zināšanas (aizsardzības un drošības speciālisti).

Atzīstot valsts līmenī profesijas, kuru apguvei nepieciešamas apmācības, nodrošina federālo zemju kopīgo pamatprincipu ievērošanu un apmācību atbilstību Vācijas valdības pieņemtajiem šo profesiju apmācību noteikumiem.

Pilna laika profesionālās izglītības skolas

Pilna laika specializētajās profesionālajās skolās (*Berufsfachschulen*) māca vispārizglītojošos/ starppriekšmetu vai specializētos mācību priekšmetus. Atkarībā no konkrētās izglītības programmas abu minēto jomu mācību priekšmetus māca ne mazāk kā 30 stundas nedēļā.

Atbilstīgi izglītības programmām ir ekonomikas un vadības, tehnoloģiju, veselības un sociālā darba, pārtikas un mājaisaimniecības, kā arī lauksaimniecības profesionālās vidusskolas (*Fachoberschule*). Apmācības ietver vispārizglītojošo mācību priekšmetu apguvi un profesionālās apmācības. Šajās skolās apgūst šādus mācību priekšmetus: vācu valodu, pirmo svešvalodu, matemātiku, dabaszinātnes, ekonomiku un sabiedrības zinātnes, kā arī speciālos mācību priekšmetus. Prakse speciālista vadībā uzņēmumos vai līdzvērtīgās iestādēs notiek 11. klasē, proti, šāda veida skolas pirmajā gadā. Profesionālās vidusskolas 11. klasi var aizstāt ar pabeigtām profesionālajām apmācībām vai pietiekamu darba pieredzi attiecīgajā specialitātē. Šādos gadījumos skolēni uzreiz var iestāties profesionālās vidusskolas 12. klasē.

Ģimnāzijās, specializētajās un tehniskajās ģimnāzijās līdztekus izglītības programmā paredzētajiem vispārizglītojošajiem mācību priekšmetiem skolēni apgūst ar nākamo profesiju saistītus speciālos mācību priekšmetus, piemēram, ekonomiku, tehnoloģiju, pārtikas un mājaisaimniecības zinības un lauksaimniecību, kā arī veselības un sociālās zinības. Ar šiem mācību priekšmetiem var aizstāt otro padziļinātā līmeņa mācību priekšmetu, un tajos var kārtot abitūrijas eksāmenus.

Arodvidusskolās (*Berufsoberschule*) iespējams apgūt speciālās zināšanas tehnoloģijās, ekonomikā, lauksaimniecībā, pārtikas un mājaisaimniecības zinībās, sociālās jomas un dizainera profesijās. Skolēni izglītības virzienu izvēlas atbilstīgi pirmajām apgūtajām profesionālajām apmācībām vai pamatojoties uz praktisko pieredzi noteiktā profesijā.

Profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Neatkarīgi no specialitātes arodskolā (*Berufsschule*) četras stundas nedēļā māca vispārizglītojošos mācību priekšmetus, proti, vācu valodu, sociālās zinības un ekonomiku, kristīgo mācību un sportu, kā arī astoņas stundas nedēļā māca speciālos mācību priekšmetus. Svešvalodas profesionālās izglītības programmās iekļauj tādā mērā, kādā tās vēlāk būs nepieciešamas skolēna izvēlētajā profesijā. Arodskolas sagatavo daudzveidīgus mācību plānus, sadarbojoties ar prakses uzņēmumiem, skolu pārraudzības iestādi un attiecīgo nozaru atbildīgajām organizācijām. Daudzveidīgie mācību plāni nodrošina iespējami veiksmīgu skolēna dalību apmācībās prakses uzņēmumos, kā arī rada pedagoģiski un psiholoģiski labvēlīgu mācību vidi.

Regulāras mācībstundas arodskolā nepieciešamas, lai papildinātu praksi uzņēmumos. Prakse galvenokārt vērsta uz to, lai mācekļi iepazītu darba vidi konkrētā uzņēmumā. Arī nepilna laika apmācību skolās mācības notiek, sniedzot kompleksās apmācības. Tādēļ teoriju nemāca izolēti, bet tā dēvētajās mācību priekšmetu jomās, un tā, cik vien iespējams, ir tuvināta apgūstamās profesijas vajadzībām. Ja iespējams, līdzīgi rīkojas, mācot vispārizglītojošos mācību priekšmetus.

Mācekļi četras dienas nedēļā ir praksē uzņēmumā, divas dienas arodskolā. Nedēļā ir 12 mācībstundas, no tām astoņas mācībstundas ir veltītas speciālajiem mācību priekšmetiem, kas ir saistīti ar apgūstamo profesiju.

Pedagoģiskās metodes

Arodskolās, mācot vispārizglītojošos un speciālos mācību priekšmetus, ir īpaši svarīgi izmantot tādas mācību metodes, kas attīsta praktiskās iemaņas un spēju patstāvīgi rīkoties. Jauno informācijas un sakaru tehnoloģiju izmantošana paplašina iespējas apgūt attiecīgajā profesijā nepieciešamās aktuālākās zināšanas. Prakses uzņēmumos izmantojamās apmācību metodes noteiktas apmācību noteikumos.

4.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamajām klasēm un izglītības dokumenta izsniegšana

Skolēnu sekmju vērtēšana ir pedagoģisks process. Tomēr vērtēšanas kritēriji ir noteikti arī tiesību un normatīvajos aktos, skolotājiem un skolotāju kolektīvam dodot pietiekami plašu rīcības brīvību.

Parasti ir iespējams pāriet no vienas izglītības programmas uz citu vai no viena veida skolas uz citu skolu, piemēram, no reālskolas uz vispārizglītojošo vidējās izglītības pirmā posma skolu (*Gesamtschule*) vai pat ģimnāziju.

4.4.1. Vidējās izglītības pirmais posms

Sekmju vērtēšana

Skolēna sekmes vērtē, pamatojoties uz attiecīgajos mācību priekšmetos ieguldīto darbu. Sekmju vērtēšanai izmanto rakstveida, mutveida un praktiskos darbus. Rakstveida kontroldarbus un uzdevumus vienmērīgi iedala visa mācību gada garumā. Šajos darbos noteiktās prasības samēro ar izglītības programmās noteiktajiem standartiem. Skolēnu sekmes mutveida pārbaudījumos vērtē mācībstundā. Skolēna praktiskās iemaņas vērtē galvenokārt sportā, mūzikā, vizuālajā mākslā un rokdarbos.

Skolēna sekmes vērtē, izmantojot federālo zemju Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences pieņemto sešu ballu sistēmu:

- ļoti labi = 1;
- labi = 2;
- apmierinoši = 3;
- pietiekami = 4;
- vāji = 5;
- ļoti vāji = 6.

Skolēna sekmju novērtējumus atspoguļo liecībā, ko skolēns saņem divas reizes gadā pirmā semestra un mācību gada beigās. Mācību gadā laikā kontroldarbus vērtē attiecīgā mācību priekšmeta skolotājs. Liecībā iekļaujamais novērtējums katrā mācību priekšmetā nosaka vai nu attiecīgā mācību priekšmeta skolotājs, vai, pamatojoties uz mācību priekšmeta skolotāja ieteikumu, skolotāju sapulce (*Klassenkonferenz*). Papildus sekmju novērtējumam katrā mācību priekšmetā liecībās var iekļaut arī piezīmes vai vērtējumu par uzvedību stundās un sociālajām attiecībām skolā.

Pārcelšana nākamajā klasē

Skolēna pārcelšanu uz nākamo klasi nosaka skolēna sekmes mācību gada beigās, kas fiksētas liecībā semestra un mācību gada beigās. Skolēnam jāsaņem pietiekams (4 jeb „pietiekami”) vai augstāks vērtējums mācību priekšmetos, kas ir svarīgi pārcelšanai uz nākamo klasi. Novērtējumus „vāji” vai „ļoti vāji” vienā mācību priekšmetā izlīdzina novērtējumi „labi” vai „ļoti labi” citā mācību priekšmetā.

Par skolēnu pārcelšanu vai nepārcelšanu uz nākamo klasi lemj mācību priekšmetu skolotāju sapulcē, kurā piedalās visi skolotāji, kas māca attiecīgo skolēnu, dažreiz arī pedagoģiskās padomēs sēdē (*Lehrerkonferenz*), kur piedalās visi skolotāji, kas māca šajā skolā. Lēmumu fiksē liecībā mācību gada beigās.

Ja ir risks, ka skolēnu nesekmības dēļ varētu nepārcelt uz nākamo klasi, skola par to ziņo bērnu vecākiem liecībā semestra beigās vai nosūta vēstuli pirms lēmuma pieņemšanas par nepārcelšanu.

Izglītības dokuments

Pabeidzot izglītības programmu vidējās izglītības pirmajā posmā, skolēni saņem attiecīgu izglītības dokumentu (ar noteikumu, ka viņi sekmīgi pabeiguši 9. vai 10. klasi). Aizvien lielāks skaits federālo zemju noteikušas, ka, lai saņemtu apliecību par vidējās izglītības pirmo posmu, jākārt attiecīgās federālās zemes centralizētie eksāmeni. Ģimnāzijā, pabeidzot mācības vidējās izglītības pirmajā posmā, apliecību par vidējās izglītības pirmo posmu neizdod, bet piešķir izglītības dokumentu (kvalifikāciju), kas dod tiesības iestāties ģimnāzijas augstākajā pakāpē. Skolēni, kas nav izpildījuši izglītības programmā izvirzītās prasības, saņem apliecību par skolas pabeigšanu (*Abgangszeugnis*). Skolas pabeigšanas apliecību formu ir noteikušas katras federālās zemes izglītības un kultūras ministrijas. Katra skola izdod apliecību par skolas pabeigšanu, un apliecību paraksta skolas direktors un klases audzinātājs. Apliecībā norāda sekmīgi pabeigto izglītības programmu un izglītības veidu/pakāpi, kas nepieciešama tālākajai izglītībai.

Pabeidzot 9. klasi jebkurā federālajā zemē, ir iespējams iegūt pirmo apliecību par vispārējo izglītību, ko vairākumā federālo zemju dēvē par „vispārējās vidējās izglītības pirmā posma apliecību” (*Hauptschulabschluss*). Apliecību, ko izdod pēc 9. klases pabeigšanas, skolēns var saņemt tad, ja viņš ir saņēmis sekmīgu (4 jeb „pietiekami”) vai augstāku novērtējumu visos mācību priekšmetos.

Šī pirmā apliecība (*Hauptschulabschluss*) skolēnam dod tiesības sākt profesionālās apmācības duālajā sistēmā. Turklāt, ja saņemts šāda veida izglītības dokuments, skolēnam, ievērojot zināmus priekšnosacījumus, vēlāk iespējams iestāties noteiktās pilnlaika specializētajās profesionālajās skolās. Vēlāk iespējams arī iestāties noteiktās specializētajās skolās un pieaugušo izglītības iestādēs, kur iespējams apgūt vidējās izglītības pirmo un otro posmu (*Zweiter Bildungsweg*).

Pabeidzot 10. klasi jebkurā federālajā zemē, ir iespējams iegūt apliecību par vidējās izglītības otro posmu (*Mittlerer Schulabschluss*), ko vairākumā federālo zemju dēvē par „reālskolas atestātu” (*Realschulabschluss*). Vairākumā federālo zemju šo dokumentu izdod tad, ja skolēns sekmīgi ir pabeidzis 10. klasi un nokārtojis nobeiguma eksāmenus. Apliecību par vidējās izglītības pirmo posmu, ja ir izpildītas noteiktas prasības, pēc 10. klases beigšanas var iegūt arī citās vidējās izglītības pirmā posma skolās, kā arī arodskolās, ja skolēna sekmju līmenis un vidējā atzīme atbilst noteiktām prasībām. Saņemot šādu izglītības dokumentu, skolēnam ir tiesības apgūt vidējās izglītības otrā posma programmas, piemēram, specializētajās profesionālajās skolās (*Berufsfachschulen*) un profesionālajās vidusskolās, kā arī apgūt profesionālās apmācības duālajā sistēmā.

Ģimnāzijas augstākajā pakāpē iespējams iestāties pēc ģimnāzijas 9. vai 10. klases vai vidusskolas 10. klases pabeigšanas, ja ir izpildītas noteiktas prasības. Tomēr, izpildot noteiktas prasības,

izglītības dokumentu, kas dod tiesības turpināt izglītību ģimnāzijas augstākajā pakāpē, var iegūt arī vispārizglītojošajās vidējās izglītības pirmā posma skolās (*Hauptschule*), reālskolās (*Realschule*) vai skolās, kurās var apgūt vairāku veidu izglītības programmas (*Schularten mit mehreren Bildungsgängen*).

Pēc 9. un 10. klases iegūtos izglītības dokumentus un tiesības ir savstarpēji atzinušas visas federālās zemes, ja tās atbilst federālo zemju Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences noteiktajām prasībām. Šīs prasības noteiktas 1993. gada Nolīgumā par skolu veidiem un izglītības programmām vidējās izglītības pirmajā posmā (grozījumi izdarīti 2009. gada oktobrī), kā arī 2003. un 2004. gadā pieņemtajos Vispārējās vidējās izglītības pirmā posma (9. klase) un vidējās izglītības otrā posma (10. klase) standartos.

4.4.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas

Sekmju vērtēšana

Ģimnāzijas augstākajā pakāpē skolēnu sekmes vērtē diapazonā no 15 līdz 0, ko var pielīdzināt ballu sistēmai no 1 līdz 6:

- 1 atbilst 15/14/13 punktiem atkarībā no vērtējuma mērķa;
- 2 atbilst 12/11/10 punktiem atkarībā no vērtējuma mērķa;
- 3 atbilst 9/8/7 punktiem atkarībā no vērtējuma mērķa;
- 4 atbilst 6/5/4 punktiem atkarībā no vērtējuma mērķa;
- 5 atbilst 3/2/1 punktam atkarībā no vērtējuma mērķa;
- 6 atbilst 0 punktiem.

Pārceļšana uz nākamo klasi

Ģimnāzijas pēdējās divas klases dēvē par kvalificējošo posmu. Šajā posmā iegūtos vērtējumus izmanto, lai aprēķinātu skolēna sekmju kopējo novērtējumu, kurā iekļauj šajos divos gados apgūtajos mācību priekšmetos iegūtos novērtējumus, kā arī abiturijas eksāmena novērtējumus. Kvalificējošajā posmā nav procedūras pārceļšanai uz nākamo klasi, tomēr, ja skolēna sekmes neatbilst prasībām par pielaišanu pie abiturijas eksāmenu kārtšanas, ir iespējams otru gadu atkārtoti apgūt mācību vielu.

Izglītības dokuments

Vidējās izglītības otrā posma programmas apguves beigās apliecību par skolas beigšanu var iegūt, pamatojoties uz tādiem pašiem noteikumiem kā vidējās izglītības pirmajā posmā.

Pabeidzot ģimnāzijas augstāko pakāpi, jākārt abiturijas eksāmeni. Eksāmenu jautājumus centralizēti sagatavo federālās zemes Izglītības un kultūras ministrija vai katras skolas skolotāji, un šādā gadījumā tos apstiprina atbildīgā skolu pārraudzības iestāde. Paredzams, ka turpmāk visās federālajās zemēs būs jākārt centralizētie abiturijas eksāmeni. Pielaišanu pie abiturijas eksāmeniem nosaka prasību izpilde kvalifikācijas posmā. Abiturijas eksāmeni jākārt piecos vai četros mācību priekšmetos, kuru skaitā jāiekļauj vismaz divi mācību priekšmeti, kas apgūti padziļinātā līmenī, un divi no trim mācību priekšmetiem: vācu valoda, svešvaloda un matemātika. Turklāt eksāmenā jāiekļauj arī trīs mācību jomas: valodas, literatūra un māksla; sociālās zinātnes; matemātika, dabaszinātnes un tehnoloģijas. Trīs obligāto rakstveida eksāmenu mācību priekšmetu skaitā jāietver ne mazāk kā divi mācību priekšmeti, kas apgūti padziļinātā līmenī, iekļaujot vismaz vienu no šiem minētajiem mācību priekšmetiem: vācu valodu, svešvalodu, matemātiku vai kādu no dabaszinātņu priekšmetiem. Mutveida abiturijas eksāmenu skolēns kārt mācību priekšmetā, kurā nav kārtots rakstveida eksāmens. Parasti trīs mācību priekšmetos kārt gan rakstveida, gan mutveida eksāmenu, ceturtajā mācību priekšmetā kārt vienīgi mutveida eksāmenu.

Pēc abiturijas eksāmenu nokārtošanas skolēns iegūst vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Zeugnis der Allgemeinen Hochschulreife*), apliecībā iekļauj arī šo izglītību apliecinošas

sekmēs. Skolēnam ir tiesības saņemt vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā, ja kopējais sekmju vērtējums ir pietiekams (vidējā atzīme ir „4” vai ne mazāk kā 280/300 punktu).

Pašreiz vairākumā federālo zemju vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā izdod pēc 13. klases (deviņgadīgās ģimnāzijas) pabeigšanas. Dažās federālajās zemēs visā to teritorijā vai skolu izmēģinājuma projektu ietvaros vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā var izdot arī pēc 12. klases (astoņgadīgās ģimnāzijas) pabeigšanas.

Pārejai uz astoņgadīgo ģimnāziju var būt nepieciešami vairāki gadi, jo parasti tā notiek vai nu pēc 5., vai 6. klases pabeigšanas. Lai nodrošinātu šādi iegūtu gatavības apliecību savstarpēju atzīšanu, visām federālajām zemēm vidējās izglītības pirmajā posmā un ģimnāzijas augstākajā pakāpē kopumā jānodrošina ne mazāk kā 265 stundas nedēļā, kurām papildus pieskaita vēl piecas stundas izvēles mācību priekšmetos.

Visu federālo zemju eksaminācijas procedūru un eksāmenu prasību savstarpējo atbilstību nodrošina Abiturijas eksāmenu vienotie standarti (*Einheitliche Prüfungsanforderungen in der Abiturprüfung (EPA)*). Kultūras ministru pastāvīgā konference 2007. gada oktobrī pieņēma lēmumu sagatavot vienotus abiturijas eksāmenu standartus vispirms vācu valodā, matemātikā un pirmajā svešvalodā (angļu/franču valodā) un vēlāk arī vispārējās vidējās izglītības otrā posma standartus dabaszinātnēs (bioloģijā, ķīmijā, fizikā). Šie izglītības standarti skolēniem, kas 2010./2011. mācību gadā sāks mācīties ģimnāzijas augstākās pakāpes kvalificējošajā posmā, jāievieš iespējami drīzāk.

4.4.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Sekmju vērtēšana

Informāciju par skolēnu sekmju vērtēšanu profesionālajās skolās vidējās izglītības otrajā posmā skatiet 4.4.1. nodaļā, kurā izklāstītas vērtēšanas metodes vidējās izglītības pirmajā posmā.

Duālajā sistēmā mācekļi otrā apmācību gada beigās kārtā starpposma eksāmenu atbilstīgi Apmācību noteikumos minētajiem standartiem un izglītības satura norādēm. Šos starpposma eksāmenus pieņem kompetentās iestādes (amatniecības vai rūpniecības kameras u.c.). Šie eksāmeni ietver praktisko un rakstveida daļu. Starpposma eksāmenā tiek pārbaudītas zināšanas, prasmes un kompetences pirmajos trīs apmācību semestros, kā arī arodskolā mācītajos mācību priekšmetos atbilstīgi izglītības ietvarnorādēm. Pēc starpposma eksāmena nokārtošanas māceklis saņem atzinumu par sekmēm attiecīgajā apmācību posmā.

Pārcelšana uz nākamo klasi

Uz pilnlaika apmācību skolām kopumā attiecas 4.4.1. nodaļā minētā informācija par pārcelšanu uz nākamo klasi vidējās izglītības pirmajā posmā.

Arodskolās skolēnus nevar atstāt otru gadu tajā pašā klasē. Vajadzības gadījumā var pagarināt profesionālo apmācību laiku.

Izglītības dokumenti

Izglītības programmas, kuras apgūstot var iegūt dubulto kvalifikāciju un saņemt vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*) vai gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā (*Fachhochschulreife*) un profesionālo kvalifikāciju vai daļēju profesionālo kvalifikāciju, ilgst no trim līdz četriem gadiem, un to noslēgumā jākārt divi atsevišķi eksāmeni (skolas mācību priekšmetos un eksāmens attiecīgajā specialitātē). Ir pieejamas arī tādas profesionālo apmācību programmas, kuras apgūstot iespējams iegūt gan profesionālo kvalifikāciju, gan gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā. Lai profesionālo apmācību programmās iegūtu gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā, nepieciešama apliecība par vidējās izglītības otro posmu (*Mittlerer Schulabschluss*). Šīs programmas apguves pamatā ir izglītības satura un eksāmenu standarti atbilstīgi Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences

1998. gada nolīgumam (2001. gada redakcijā). Šos noteikumus piemēro visām profesionālo apmācību programmām.

Pēc izglītības programmas apguves specializētajās profesionālajās skolās (*Berufsfachschulen*) (pilna laika apmācību skolās) parasti jākārt nobeiguma eksāmeni. Specializētajās profesionālajās skolās atkarībā no uzņemšanas noteikumiem var iegūt dažādu izglītību profesionālo vai vispārējo. Specializētajās profesionālajās skolās, kurās piedāvā apgūt profesionālās vidējās izglītības pirmo posmu, jaunieši pēc divu gadu izglītības programmas apguves var iegūt arī apliecību par vispārējās vidējās izglītības pirmo posmu vai vidējās izglītības otro posmu (*Hauptschulabschluss* vai *Mittlerer Schulabschluss*). Divgadīgajā specializētajā profesionālajā skolā, kurā iestājoties nepieciešama apliecība par vidējās izglītības otro posmu (*Mittlerer Schulabschluss*), pēc dažādu izglītības programmu apguves iespējams iegūt valsts atzīta tehniskā asistenta profesionālo kvalifikāciju šādās jomās: biokīmijā, apģērbu dizainā, informācijas tehnoloģijās vai mašīnbūvē vai valsts atzīta komercasistenta profesionālo kvalifikāciju šādās jomās: uzņēmumu vadībā, biroja administrācijā, svešvalodās vai datu apstrādē. Specializētajās profesionālajās skolās, ievērojot noteiktas prasības, iespējams iegūt gan profesionālo kvalifikāciju, gan arī gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā.

Pēc izglītības programmas apguves profesionālajā vidusskolā 12. klases beigās jākārt noslēguma eksāmens. Šo eksāmenu kārtot trīs galvenajos mācību priekšmetos: vācu valodā, matemātikā, svešvalodā un vienā speciālajā mācību priekšmetā, piemēram, tehniskajos mācību priekšmetos, ekonomikā, vadības vai lauksaimniecības zinībās. Pēc eksāmena nokārtošanas skolēni saņem specializētās abitūrijas apliecību, kas dod tiesības iestāties specializētajās augstskolās. Federālās zemes šajās skolās var ieviest 13. klasi, kuru sekmīgi pabeidzot, iespējams iegūt specializētās abitūrijas apliecību vai, sekmīgi apgūstot otru svešvalodu, vispārējo abitūrijas apliecību.

Pēc augstākās arodskolas izglītības programmas apguves jākārt eksāmeni. Šādā gadījumā skolēni iegūst gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā un, sekmīgi apgūstot otru svešvalodu, vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā. Vācu valodā, obligātajā svešvalodā, matemātikā un izvēlētajai specialitātei atbilstīgajā speciālajā mācību priekšmetā jākārt rakstveida eksāmeni. Visos mācību priekšmetos var kārtot mutveida eksāmenus. Noslēguma eksāmena novērtējumi ir vismaz viena trešā daļa no kopējā novērtējuma apliecībā.

Profesionālajās apmācībās duālajā sistēmā mācekļi kārtot noslēguma eksāmenu vai tā dēvēto „zeļļa eksāmenu” (noslēguma eksāmens, kuru sekmīgi nokārtojot, iegūst sertifikātu, kas apliecina kvalificēta strādnieka profesionālo kvalifikāciju), ko pieņem iestādes, kas ir atbildīgas par profesionālajām apmācībām, piemēram, dažādu rūpniecības nozaru reģionālās un attiecīgo jomu iestādes (rūpniecības un tirdzniecības, amatniecības, brīvo profesiju un lauksaimniecības kameras), kuras profesionālo apmācību jomā pilda valdības uzdevumus. Atbildīgās iestādes var būt arī sabiedrisko pakalpojumu iestādes. Eksāmenu komisijās ir iekļauti uzņēmumu un darba ņēmēju pārstāvji, kā arī arodskolu skolotāji.

Noslēguma eksāmenā jeb „zeļļa eksāmenā” var būt praktiskā, rakstveida un mutveida daļa. Kompetentā iestāde vērtē, vai studenti ir apguvuši tādu kvalifikācijas līmeni, lai strādātu profesijā, kurai šī kvalifikācija nepieciešama atbilstīgi Likumā par profesionālajām apmācībām noteiktajām prasībām (1. nodaļas 3. apakšnodaļa). Pārbauda arī prasmi patstāvīgi plānot un izpildīt darba uzdevumu, kā arī prasmi pārbaudīt un novērtēt darba rezultātus. Lai novērtētu studenta sekmes konkrētās jomās, eksāmenu komisija var pieprasīt trešo pušu, jo īpaši arodskolu pārstāvju, atzinumu (Likuma par profesionālajām apmācībām 39. nodaļas 2. apakšnodaļa). Sekmīgi nokārtojot eksāmenu, students saņem eksāmena sertifikātu. Ja māceklis visos mācību priekšmetos ir saņēmis vismaz pietiekamu vērtējumu, viņš saņem arodskolas pabeigšanas apliecību. Atkarībā no kandidāta sekmju līmeņa šajā izglītības dokumentā var būt iekļauta arī apliecība par vispārējās vidējās izglītības pirmo posmu (*Hauptschulabschluss*) vai vidējās izglītības otro posmu (*Mittlerer Schulabschluss*). Atkarībā no skolas izglītības programmas iespējams iegūt arī gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā. Lai uzlabotu profesionālo kvalifikāciju pārredzamību un atvieglotu pāreju uz citām skolām, ir izstrādāti izglītības dokumentu papildinājumi, kuros raksturotas profesionālo apmācību procesā iegūtās profesionālās zināšanas, iemaņas un prasmes. Izglītības dokumentu papildinājumus sagatavo vācu, angļu un franču valodā. Pēc mācekļa vēlēšanās eksāmena sertifikātā var norādīt arī sekmes arodskolā un eksāmenu rezultātus. To dara iestāde, kas atbild par profesionālajām apmācībām.

Daži apmācību vai pārbaudījumu noteikumi paredz starpposma un noslēguma eksāmenu aizstāt ar tā dēvētajiem „paplašinātajiem noslēguma eksāmeniem”, kuros daļu profesionālo prasmju pārbauda pēc diviem gadiem noslēguma eksāmena pirmajā daļā. Noslēguma eksāmena otro daļu kārto pēc profesionālo apmācību pabeigšanas. Noslēguma eksāmena pirmajā daļā iekļautos pārbaudījumus otrajā daļā iekļauj tikai tādā mērā, kas nepieciešams, lai novērtētu kandidāta profesionālo atbilstību. Paplašinātā noslēguma eksāmena rezultātu veido eksāmena abu daļu rezultāti. Šādā gadījumā starpposma eksāmens vairs nav jākārt.

4.5. Karjeras atbalsta pasākumi

4.5.1. Vidējās izglītības pirmais posms

Vidējās izglītības pirmā posma skolās karjeras atbalsta pasākumi ir ne vien palīdzības sniegšana saistībā ar iespēju pāriet no viena veida skolas uz cita veida skolu un izvēlēties izglītības virzienu, bet arī skolēnu informēšana par izglītības sistēmas piedāvātajām iespējām iegūt profesionālo izglītību. Lai sniegtu skolēniem plašu informāciju par profesionālo izglītību, skolu konsultāciju dienesti sadarbojas arī ar vietējām nodarbinātības aģentūrām. Nodarbinātības aģentūru profesionālās karjeras informācijas centros (*Berufsinformationszentren (BIZ)*) visiem interesentiem ir pieejama informācija par izglītības iespējām, profesionālajām apmācībām un prasībām, tālākizglītību un tendencēm darba tirgū.

Sagatavošana profesionālajai un darba dzīvei ir ikvienas vidējās izglītības pirmā posma programmas obligāta sastāvdaļa. Šim procesam veltīts īpašs mācību priekšmets „mācība par darbu” (*Arbeitslehre*) vai arī attiecīgā mācību viela ir integrēta citos mācību priekšmetos. Prakse uzņēmumos, jo īpaši vispārizglītojošās vidējās izglītības pirmā posma skolas (*Hauptschule*) un reālskolas pēdējo divu klašu skolēniem, paredzēta, lai sniegtu pirmo ieskatu darba vidē un palīdzētu izvēlēties profesiju.

4.5.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas

Skolu absolventi, kas ir ieguvuši tiesības iestāties augstākajās izglītības iestādēs, tūlīt pēc skolas beigšanas parasti necenšas atrast darbu. Absolventi, kas nesāk studēt augstskolās, var iegūt profesionālo kvalifikāciju dažādās vidējās vai augstākās izglītības iestādēs (piemēram, duālajā sistēmā, specializētajās profesionālajās skolās un profesionālajās akadēmijās).

Papildus 4.5.1. nodaļā minētajām konsultācijām vietējās nodarbinātības aģentūras piedāvā arī īpašas konsultācijas vidusskolu absolventiem, kas pabeiguši ģimnāzijas augstāko pakāpi.

4.5.3. Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Tā kā profesionālajās pilna laika izglītības programmās ir iekļauta prakse uzņēmumos, mācekļiem ir cieša saskare ar darba vidi.

Jaunieši, kas ir pabeiguši profesionālās apmācības duālajā sistēmā, ir labi sagatavoti darba dzīvei. Prakses laikā uzņēmumos viņi ir iepazinuši visus nodarbinātības aspektus un pieraduši pie paredzamā darba.

4.6. Skolotāji un apmācību vadītāji

Informāciju par pedagoģisko izglītību, profesionālo pilnveidi un tālākizglītību, kā arī par skolotāju pieņemšanu darbā skatiet 3.6. nodaļā.

4.6.1. Vidējās izglītības pirmais posms

Visu vai noteiktu vidējās izglītības pirmā posma skolu pedagoga kvalifikāciju var iegūt, apgūstot 3. veida pedagoģiskās kvalifikācijas ieguvei paredzētās izglītības un profesionālo apmācību programmas.

4.6.2. Vidējās izglītības otrais posms – vispārizglītojošās skolas

Vidējās izglītības posma vai ģimnāzijas mācību priekšmetu skolotāja kvalifikāciju var iegūt, apgūstot 4. veida pedagoģiskās kvalifikācijas ieguvei paredzētās izglītības un profesionālo apmācību programmas.

4.6.3 Vidējās izglītības otrais posms – profesionālās izglītības skolas un profesionālās apmācības duālajā sistēmā

Profesionālo apmācību duālās sistēmas arodskolu pedagogi un apmācību vadītāji atbild par studentu apmācību sadarbības uzņēmumos.

Profesionālās izglītības pedagoga kvalifikāciju darbam vidējās izglītības otrajā posmā profesionālajās skolās var iegūt, apgūstot 5. veida pedagoģiskās kvalifikācijas ieguvei paredzētās izglītības un profesionālo apmācību programmas.

Uzņēmumu instruktoru apmācību noteikumus regulē federācijas likumi. Obligātie noteikumi (Likuma par profesionālajām apmācībām 28. nodaļa, Amatu noteikumu 22. nodaļa) paredz, ka instruktoru personībai un tehniskajām zināšanām, prasmēm, iemaņām un kvalifikācijai jāatbilst jauniešu apmācību prasībām. Vajadzīgās tehniskās zināšanas apliecina instruktoru profesionālā kvalifikācija. Turklāt instruktoriem jāpārzina apmācību un darba pedagoģija, ko pierāda instruktora atbilstības eksāmena sertifikāts.

Apmācību vispārējais saturs ir noteikts Nolikumā par instruktoru atbilstību. Instruktoru profesionālo izglītību var iegūt 120 stunduursos (papildus profesionālajai darbībai). Tomēr, lai nokārtotu atbilstības eksāmenu, nav obligāti jāmācās šajosursos.

Uzņēmumu instruktoru apmācību mērķis ir sniegt pedagoģiskās zināšanas šādās profesionālās darbības jomās:

- apmācību pamatprincipi uzņēmumā (piemēram, profesionālo apmācību juridiskais pamats, uzņēmuma instruktoru uzdevumi, statuss un atbildības jomas);
- apmācību plānošana;
- iesaistīšanās darba nodrošināšanā mācekļiem;
- praktiskās apmācības darbavietā;
- mācību procesa veicināšana (izglītības satura didaktiskā sagatavošana un pedagoģiskā darba metodes);
- grupu apmācības;
- apmācību sertifikāts.

Eksāmenu prasības nosaka atbildīgās iestādes (piemēram, rūpniecības un tirdzniecības kameras), kas izveido arī eksāmenu komisiju.

Kandidātiem jākārt rakstveida noslēguma eksāmens vairākās minētajās jomās, kā arī mutveida eksāmens un praktiskais eksāmens, kurā kandidāts iepazīstina ar sagatavotu apmācību stundu. Katrs kandidāts saņem sertifikātu, kas apliecina viņa pedagoģiskās zināšanas profesionālos un ar darbu saistītos jautājumos.

Par uzņēmumu instruktoru eksamināciju atbild iestādes, kuras ir atbildīgas par profesionālo apmācību duālo sistēmu, piemēram, rūpniecības un tirdzniecības kameras, amatniecības kameras, lauksaimniecības kameras. Šīs iestādes atbild par eksāmenu noteikumu pieņemšanu un eksaminācijas komisijas izveidi.

5. PĒCVIDĒJĀ IZGLĪTĪBA (KAS NAV AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA)

Pēcvidējās izglītības (kas nav augstākā izglītība) sektors aptver vakara ģimnāzijas (*Abendgymnasien*), koledžas (*Kollegs*) un arodvidusskolas (*Berufsoberschulen*), kā arī izglītības programmas, ko piedāvā profesionālās vidusskolas (*Fachoberschulen*) un specializētās profesionālās skolas (*Berufsfachschulen*), kuras pabeidzot iegūst gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā konkrētā studiju jomā/programmā (*Fachgebundene Hochschulreife*), gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā (*Fachhochschulreife*) vai vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*). Informācija par profesionālajām vidusskolām ir pieejama 4. nodaļā par vidējo izglītību. Informācija par vakara ģimnāzijām un koledžām ir iekļauta 7. nodaļā par tālākizglītību un apmācībām.

6. AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA

Juridiskais regulējums

Vācijas augstākās izglītības juridisko pamatu veido Vācijas Augstākās izglītības pamatlikums (*Hochschulrahmengesetz (HRG)*) un federālo zemju tiesību akti augstākās izglītības jomā (*Hochschulgesetze*), kā arī tiesību akti par mākslas augstskolām, federālo zemju tiesību akti par specializētajām augstskolām, ja šāda veida izglītības iestādes nav iekļautas vispārējos augstākās izglītības likumos.

2006. gadā veiktā federālā reforma (*Föderalismusreform*) federālās sistēmas modernizācijai noteica, ka federācija vairs neatbild par augstāko izglītību. Federācija ir sākusi likumdošanas procedūru, lai atceltu Augstākās izglītības pamatlikumu. Saskaņā ar pamatlikuma 72. pantu federācija vēl aizvien atbild par augstskolu uzņemšanas noteikumiem un akadēmiskajiem grādiem. Tomēr federālās zemes ir pilnvarotas sagatavot savus tiesību aktus, kas atšķiras no attiecīgajiem federālajiem tiesību aktiem.

Profesionālajās akadēmijās apmācības regulē federālajās zemēs spēkā esošie profesionālo akadēmiju likumi, kā arī par zinātnes jomu atbildīgo ministriju izdotie arodapmācību noteikumi un eksaminācijas noteikumi.

Profesionālās tālākizglītības skolās (*Fachschulen*) tālākizglītību regulē tiesību akti izglītības jomā un katras federālās zemes arodapmācību un eksaminācijas noteikumi. Profesionālās apmācības dažās veselības aprūpes nozares skolās saskaņā ar Profesionālo apmācību likumu regulē federālo tiesību aktu noteikumi. Par veselības aprūpes jomas profesiju apmācību un eksaminācijas noteikumiem atbild federālo zemju veselības aprūpes un izglītības jomas kompetentās ministrijas.

Boloņas process

Pēdējos gados Vācija ir panākusi milzīgu progresu Boloņas deklarācijā noteikto prasību īstenošanā. To Vācijas studentu skaits, kuri studē ārzemēs, pieaudzis līdz 90 300 2007. gadā (2003. gadā tādu studentu bija 65 000). Vācijas augstāko izglītības iestāžu piedāvāto secīgo bakalaura un maģistra studiju programmu skaits palielinājies no 61 procenta 2007./2008. mācību gada ziemas semestrī līdz 79 procentiem 2009./2010. mācību gada ziemas semestrī. Jau 2005. gadā Augstskolu rektoru konference (*Hochschulrektorenkonferenz (HRK)*), Federālo zemju izglītības un kultūras ministru pastāvīgā konference un Vācijas Izglītības un zinātnes ministrija (*Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF)*) iepazīstināja ar Vācijas augstākās izglītības kvalifikāciju ietvarsistēmu (*Qualifikationsrahmen für deutsche Hochschulabschlüsse*). Pastāvīgā konference 2006. gada decembrī un Vācijas Izglītības un zinātnes ministrija pieņēma Valsts rīcības plānu par ārzemju kvalifikāciju atzīšanu (*Nationaler Aktionsplan zur Anerkennung ausländischer Qualifikationen*). Papildinformāciju par Boloņas procesa mērķu īstenošanu Vācijā un par valsts rīcības plānu, ņemot vērā Boloņas procesa sociālo dimensiju, var atrast valsts ziņojumā par Boloņas procesa mērķu īstenošanu laikposmā no 2007. līdz 2009. gadam.

Programmas un kvalifikācijas

Atkarībā no studiju programmas ilguma un veida augstākajā izglītības iestādē iespējams kārtot dažādus pārbaudījumus grāda ieguvei. Universitātes vai līdzvērtīgu augstāko izglītības iestāžu studiju programmas noslēdz nobeiguma eksāmens (iepriekš diploma, maģistra eksāmens), valsts eksāmens, eksāmens teoloģijā vai mākslas specialitātēs. Lai augstākās izglītības sistēmu pārkārtotu atbilstīgi divām galvenajām pakāpēm, kopš 1998. gada universitātēs un līdzvērtīgās augstākās izglītības iestādēs ir ieviesta jauna akadēmisko un profesionālo bakalaura un maģistra grādu sistēma.

Akreditāciju veic, pamatojoties uz Kultūras un izglītības ministru pastāvīgās konferences 2003. gada oktobrī pieņemtajām strukturālajām pamatnostādnēm (grozījumi izdarīti 2008. gada septembrī), kas ir spēkā visās federālajās zemēs. Strukturālajās pamatnostādnēs noteikta arī studiju uzbūve un ilgums. Strukturālajās pamatnostādnēs noteikts, ka bakalaura studiju programmās, kuras apgūstot iespējams iegūt profesionālo kvalifikāciju, jāiekļauj attiecīgajai profesijai nepieciešamais akadēmiskais pamats, metodes un

kvalifikācijas. Turklāt strukturālajās pamatnostādnēs maģistra studiju programmas iedala akadēmiskajās un profesionālajās. Bakalaura un maģistra studiju programmās ieviesta kredītpunktu sistēma, kuras pamatā ir Eiropas kredītpunktu pārneses sistēma (*European Credit Transfer System (ECTS)*).

Arī lietišķo zinātņu augstskolās (*Fachhochschulen*) iegūst bakalaura un maģistra grādu (iepriekš *FH* diplomu).

Universitātēm un līdzvērtīgām augstākās izglītības iestādēm ir tiesības piešķirt doktora zinātnisko grādu. Lietišķo zinātņu augstskolu absolventi, kas ieguvuši maģistra grādu, izpildot noteiktas prasības, drīkst iestāties doktorantūras studiju programmās universitātēs.

Studenti, kas sekmīgi nokārtojuši eksāmenus profesionālajās akadēmijās, iegūst bakalaura grādu (iepriekš *BA* diplomu). Bakalaura grāds, ko iegūst profesionālajās akadēmijās, nav augstākā akadēmiskā izglītība, bet gan augstākās profesionālā izglītība.

Apgūstot divu vai trīs gadu izglītības programmas skolās, kur sagatavo veselības aprūpes speciālistus, iegūst profesionālo kvalifikāciju vairākās veselības aprūpes jomas profesijās.

Izglītības iestādes

Vācijā 2008./2009. mācību gada ziemas semestrī bija 395 valsts un valsts atzītas augstskolas:

- universitātes un līdzvērtīgas augstākās izglītības iestādes (tehniskās augstskolas/tehniskās universitātes, pedagoģiskās augstskolas, teoloģijas augstskolas u.c.);
- mākslas un mūzikas augstskolas;

lietišķo zinātņu augstskolas (*Fachhochschulen*) (arī vadības zinātņu augstskolas).

Turklāt dažās federālajās zemēs Vācijas augstākās izglītības sistēmā iekļautas arī valsts vai valsts atzītas profesionālās akadēmijas (*Berufsakademien*). Saskaņā ar Starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju (ISCED) Bavārijas profesionālās tālākizglītības skolas (*Fachschulen*) un profesionālās akadēmijas, kā arī divgadīgās un trīsgadīgās veselības aprūpes jomas izglītības iestādes arī ir iekļautas augstākās izglītības sistēmā.

Statistika

Augstskolas 2008./2009. akadēmiskā gada ziemas semestrī

Kopskaits	Universitāšu un līdzvērtīgu augstākās izglītības iestāžu skaits	Mākslas un mūzikas augstskolu skaits	Lietišķo zinātņu augstskolu (arī vadības zinātņu augstskolu) skaits
395	124	51	220

Avots: Valsts statistikas pārvalde

Statistika

Augstskolās studējošo skaits 2008./2009. mācību gada ziemas semestrī

Kopskaits	Universitātēs un līdzvērtīgās augstākās izglītības iestādēs studējošo skaits	Mākslas un mūzikas augstskolās studējošo skaits	Lietišķo zinātņu augstskolās (arī vadības zinātņu augstskolās) studējošo skaits
2 025 307	1 365 927	31 565	627 815

Avots: Valsts statistikas pārvalde

6.1. Uzņemšana

6.1.1. Universitātes

Universitāšu vai līdzvērtīgu augstākās izglītības iestāžu studiju programmās uzņem personas, kurām ir vispārējā gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*) vai gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā konkrētā studiju jomā/programmā (*Fachgebundene Hochschulreife*), kas dod tiesības iestāties augstskolās vai lietišķo zinātņu augstskolās. Vispārējā gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā dod tiesības bez ierobežojumiem iestāties jebkurā augstākās izglītības iestādē neatkarīgi no piedāvātās izglītības programmas vai augstskolas darbības jomas. Gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā konkrētā studiju jomā/programmā dod tiesības studēt noteiktās studiju programmās.

Viena vai otra veida gatavības apliecību iegūst pēc divpadsmit vai trīspadsmit secīgiem skolas izglītības gadiem ģimnāzijā, pabeidzot ģimnāzijas augstāko pakāpi (*gymnasiale Oberstufe*), vai noteiktas profesionālās izglītības programmas vidējās izglītības otrajā posmā.

Vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā var iegūt arī vakara ģimnāzijās, kas paredzētas strādājošiem cilvēkiem, kā arī koledžās (*Kollegs*), proti, pilna laika izglītības iestādēs, kas paredzētas cilvēkiem, kas pabeiguši profesionālās apmācības. Izglītības ieguvējiem, kas nav skolēni, iespējams nokārtot skolu beidzējiem paredzētus abiturijas eksāmenus un universitātes iestājekāmenus, kas paredzēti īpaši apdāvinātiem strādājošiem cilvēkiem.

Federālās zemes 2009. gadā pieņēma vispārējus noteikumus meistarību, tehnisko profesiju pārstāvju, komercdarbinieku, kā arī personu ar līdzvērtīgu izglītību uzņemšanai augstskolās, nosakot, ka šo profesiju pārstāvjiem ir tiesības iestāties augstākās izglītības iestādēs pēc sekmīgi pabeigtu profesionālo apmācību un trīs gadu darba pieredzes minētajā profesijā.

Turklāt noteiktās studiju programmās, piemēram, sportā un mākslas specialitātēs, var iestāties, nokārtojot piemērotības testu izvēlētajai profesijai.

6.1.2. Mākslas un mūzikas augstskolas

Lai iestātos mākslas un mūzikas augstskolās (*Kunst- und Musikhochschulen*), papildus vispārējai gatavības apliecībai ar tiesībām iestāties augstskolā vai gatavības apliecībai ar tiesībām iestāties augstskolā konkrētā studiju jomā/programmā jāpierāda attiecīgās mākslinieciskās spējas. Vairākumā federālo zemju noteikts, ka mākslas studiju programmās, kas nav paredzētas skolotāju sagatavošanai, iespējams iestāties arī bez gatavības apliecības, ja kandidāts ir īpaši talantīgs attiecīgajā jomā.

6.1.3. Lietišķo zinātņu augstskolas

Lai iestātos lietišķo zinātņu augstskolās (*Fachhochschulen*), nepieciešama vispārējā gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*) vai gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā konkrētā studiju jomā/programmā (*Fachgebundene Hochschulreife*), vai gatavības apliecība ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā (*Fachhochschulreife*), ko iegūst divpadsmit gadus mācoties profesionālajā vidusskolā. Gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā iespējams arī iegūt, apgūstot papildu izglītības programmas profesionālo apmācību skolās, piemēram, specializētajās profesionālajās skolās (*Berufsfachschulen*) un profesionālās tālākizglītības skolās (*Fachschulen*). Turklāt, lai iestātos noteiktās studiju programmās, nepieciešama attiecīga profesionālā pieredze.

6.1.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas

Lai iestātos profesionālās akadēmijas (*Berufsakademien*) studiju programmā, atkarībā no attiecīgās federālās zemes spēkā esošajiem noteikumiem nepieciešama vispārējā gatavības apliecība ar tiesībām iestāties augstskolā vai gatavības apliecība ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā (kas dod

tiesības iestāties jebkurā vai noteiktā studiju programmā), kā arī līgums par apmācībām ar atbilstīgu apmācību iestādi. Atkarībā no federālās zemes tiesību aktos noteiktajām prasībām kandidāti, kuriem ir attiecīgā profesionālā kvalifikācija, bet nav gatavības apliecības ar tiesībām iestāties augstskolā, var kārtot iestāšanās eksāmenus, vai arī piemērojami noteikumi, kas attiecas uz strādājošu personu uzņemšanu augstākajās izglītības iestādēs. Tiklīdz ir noslēgts līgums par apmācībām, uzņemums, kas ir atbildīgs par apmācībām, reģistrē kandidātus studijām augstskolā.

Uzņemšanas noteikumi profesionālās tālākizglītības skolās (*Fachschulen*) ir atkarīgi no studiju programmas. Lai iestātos lauksaimniecības ekonomikas, dizaina, tehnoloģiju un komercdarbības skolās:

- nepieciešama kvalifikācija valsts atzītā profesijā, kuras apguvei nepieciešamas apmācības, kas atbilst attiecīgās disciplīnas uzdevumiem, un ne mazāk kā vienu gadu ilga pieredze attiecīgajā profesijā, kā arī, ja vajadzīgs, arodskolas pabeigšanas apliecība;

vai

- nepieciešama arodskolas beigšanas apliecība un ne mazāk kā piecu gadu pieredze attiecīgajā profesijā.

Lai iestātos sociālā darba profesionālās tālākizglītības skolās, galvenokārt nepieciešama apliecība par vidējās izglītības otrā posma apguvi (*Mittlerer Schulabschluss*) un sekmīgi pabeigtas attiecīgās profesionālās apmācības.

Lai iestātos veselības aprūpes jomas skolās, nepieciešama skolas pabeigšanas apliecība, kandidātam jābūt vismaz 17 vai 18 gadus vecam, kā arī nepieciešama attiecīgā profesionālā pieredze vai sekmīgi pabeigtām divgadīgajām profesionālajām apmācībām.

6.2. Studiju maksa un finansiālais atbalsts

6.2.1. Universitātes

Federālās zemes, pēc saviem ieskatiem, var pieņemt lēmumus par studiju maksu. Lai nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību, jāņem vērā to iedzīvotāju grupu intereses, kuriem ir zemāks ienākumu līmenis. Šobrīd sešas federālās zemes noteikušas semestra studiju maksu 500 eiro apmērā.

Turklāt visiem studentiem jāmaksā neliela reģistrācijas nodeva, kā arī jāmaksā par iestādes sociālo telpu izmantošanu. Ja augstskolā ir studentu pašpārvalde (Vispārējā studentu komiteja), jāmaksā papildu nodeva. Vairākumā federālo zemju ir noteikta maksa ilgstoši studējošajiem, kā arī maksa par papildu studiju programmām.

Augstskolu studenti, kam pietrūkst līdzekļu (studenti, kuriem sniedz atbalstu tikai vecāki), lai apmaksātu sadzīves un studiju izdevumus, var saņemt finansiālu atbalstu saskaņā ar Vācijas Valsts izglītības atbalsta likumu (*Bundesausbildungsförderungsgesetz (BAföG)*). Vācijas studentiem ir nodrošināts atbalsts apmācībām.

Kopš 2009. gada 1. marta augstskolu un akadēmiju studenti, kas nedzīvo pie vecākiem, var saņemt finansiālu atbalstu līdz pat 648 eiro mēnesī (512 eiro sadzīves un dzīvošanas vajadzībām, 50 eiro pabalstam veselības apdrošināšanai, 9 eiro ilgtermiņa aprūpes apdrošināšanas pabalstam un līdz pat 72 eiro īres pabalstam).

6.2.2. Mākslas un mūzikas augstskolas

Skatiet 6.2.1. nodaļu.

6.2.3. Lietišķo zinātņu augstskolas

Skatiet 6.2.1. nodaļu.

6.2.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas

Arī profesionālās akadēmijas (daļēji) ir noteikušas reģistrācijas maksu vai maksu par sociālo telpu izmantošanu.

Vācijas Valsts izglītības atbalsta likumā noteikto finansiālā atbalsta maksimālo summu piemēro arī Bavārijas specializēto profesionālo akadēmiju studentiem un studentiem tā dēvētajās „augstākajās profesionālajās tālākizglītības skolās” (*Höhere Fachschulen*), kurās iestājoties vajadzīga apliecība par vidējo izglītību (*Mittlerer Schulabschluss*) un kuras pabeidzot iegūst augstāku profesionālo kvalifikāciju, dažos gadījumos iegūst arī vispārējo gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Allgemeine Hochschulreife*) vai gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā konkrētā studiju jomā/programmā (*Fachgebundene Hochschulreife*).

6.3. Akadēmiskā gada ilgums

6.3.1. Universitātes

Akadēmisko gadu augstākajās izglītības iestādēs parasti iedala divos semestros. Universitātēs vasaras semestris ilgst no aprīļa līdz septembrim, ziemas semestris no oktobra līdz martam. Specializētajās augstskolās vasaras semestris ilgst no marta līdz augustam, ziemas semestris no septembra līdz februārim. Universitātēs un specializētajās augstskolās lekcijas ziemas semestrī notiek attiecīgi no septembra beigām/oktobra sākuma līdz februāra vidum/beigām. Universitātēs lekcijas vasaras semestrī notiek no aprīļa vidus līdz jūlija vidum, specializētajās augstskolās no marta vidus līdz jūlija vidum. Lietišķo zinātņu augstskolās trīs mēnešus, citās augstākās izglītības iestādēs piecus mēnešus nenotiek lekcijas. Šo laiku studenti var izmantot patstāvīgām studijām, kā arī mājasdarbu sagatavošanai, eseju rakstīšanai vai lai piedalītos praksē un kārtotu eksāmenus.

6.3.2. Mākslas un mūzikas augstskolas

Skatiet 6.3.1. nodaļu.

6.3.3. Lietišķo zinātņu augstskolas

Skatiet 6.3.1. nodaļu.

6.3.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas

Atšķirībā no augstākās izglītības iestādēm profesionālajās akadēmijās nav semestra brīvlaiku. Atbilstīgi līguma ar apmācību uzņēmumu noteikumiem profesionālo akadēmiju studentiem katru gadu ir tiesības uz apmērām četrus nedēļu ilgu brīvlaiku.

Informāciju par turpmāko profesionālo izglītību profesionālajās tālākizglītības skolās (*Fachschulen*) skatiet 4.2. nodaļā.

6.4. Vērtēšana, pāreja uz nākamo līmeni un izglītības dokumenta izsniegšana

6.4.1. Universitātes

Bakalaura un maģistra studiju programmu kvalitāti vērtē akreditācijas procesā. Lai studiju programmu akreditētu, tajā jābūt apvienotiem vairākiem moduļiem, un eksāmeniem jāpapildina studiju programma. Katrā studiju programmā ir noteikta kredītpunktu sistēma. Kredītpunkti aptver lekcijas un arī laiku, kas nepieciešams, lai apgūtu mācību saturu un atspoguļotu iegūtās zināšanas, sagatavotos eksāmeniem,

kārtotu eksāmenus un, ja nepieciešams, arī mācību praksi. Lai iegūtu bakalaura grādu, nepieciešami 180–240 ECTS punkti. Lai iegūtu maģistra grādu, nepieciešami 300 ECTS punkti, iekļaujot arī bakalaura pakāpes studiju posmu profesionālās kvalifikācijas ieguvei. Bakalaura un maģistra studiju programmas noslēdz ar bakalaura vai maģistra darbu. Studentiem šajos darbos jāpierāda prasme patstāvīgi noteiktā laikposmā veikt zinātnisku noteiktas tēmas analīzi savā izvēlētajā specialitātē, izmantojot aktuālās zinātniskās metodes.

Katras studiju programmas eksāmenu mērķi un saturs, vajadzīgās sekmes un eksaminācijas procedūras noteiktas Eksaminācijas noteikumos. Modulārās studiju programmās jānosaka katra moduļa studiju programmas saturs un mērķi, mācību slodze, kredītpunktu skaits, kā arī eksaminācijas noteikumi.

Ja students nav sekmīgi nokārtojis kādu no studiju programmas kursiem, viņam jāatkārto tikai šis kurss, neatpaliekot no sava kursa studentiem. Modulārās studiju programmās jāatkārto attiecīgais modulis.

Ir trīs veidu nokārtojamie pārbaudījumi akadēmiskā grāda iegūšanai: augstskolas, valsts un teoloģiskie eksāmeni. Pamatojoties uz šo eksāmenu rezultātiem, piešķir augstāko profesionālo kvalifikāciju. Vācijā nevar iegūt akadēmisko grādu, nokārtojot tikai starpposma eksāmenus.

Augstskolām ir juridiskas tiesības pieņemt augstskolas eksāmenus (*Hochschulprüfungen*). Lai iegūtu pirmo akadēmisko grādu (*Bachelorgrad*) (iepriekš diplomu, maģistra grādu (*Diplomgrad, Magistergrad*)), jānokārto bakalaura eksāmens (*Bachelorprüfung*) (iepriekš diploma eksāmens, maģistra eksāmens (*Diplomprüfung, Magisterprüfung*)).

Bakalaura studiju programmas sniedz akadēmisko izglītību, zināšanas metodikā un profesionālo kvalifikāciju un noslēdzas ar bakalaura grādu. Maģistra līmenī izšķir „praktiski orientētas” un „pētnieciski orientētas” maģistra studiju programmas. Lai apgūtu maģistra studiju programmas un iegūtu maģistra grādu, vispirms nepieciešama bakalaura izglītība, iegūstot profesionālo kvalifikāciju. Maģistra grāda nosaukumā nav iekļauta norāde, vai students apguvis profesionālo vai akadēmisko maģistra studiju programmu. Bakalaura grāds ir līdzvērtīgs lietišķo zinātņu augstskolas diplomam. Maģistra grāds ir līdzvērtīgs universitātes un līdzvērtīgu augstākās izglītības iestāžu diplomam un maģistra grādam.

Universitātes bakalaura un maģistra grādi un to apzīmējumi:

- humanitāro zinātņu bakalaurs (*B.A., Bachelor of Arts*);
- dabaszinātņu bakalaurs (*B.Sc., Bachelor of Science*);
- inženierzinātņu bakalaurs (*B.Eng., Bachelor of Engineering*);
- tiesību zinātņu bakalaurs (*LL.B., Bachelor of Laws*);
- humanitāro zinātņu maģistrs (*B.A., Master of Arts*);
- dabaszinātņu maģistrs (*M.Sc., Master of Science*);
- inženierzinātņu maģistrs (*M.Eng., Master of Engineering*);
- juridisko zinātņu maģistrs (*LL.M., Master of Laws*).

Valsts eksāmens jākārt daudās studiju programmās, kurās sagatavo studentus darbam sabiedrībai nozīmīgās profesijās, piemēram, medicīnas, zobārstniecības, veterinārās medicīnas, farmācijas, pārtikas ķīmijas, juridisko zinātņu un noteiktā apjomā - pedagoģijas studiju programmās. Valsts eksāmeniem piemēro tādas pašas prasības kā augstskolas eksāmeniem.

Teoloģijas eksāmeni jākārt teoloģijā, un zināmā mērā tie līdzinās valsts eksāmeniem.

Pēc bakalaura grāda ieguves izglītību iespējams turpināt maģistra studiju programmās un arī citās studiju programmās. Šīs studiju programmas ilgst no diviem līdz četriem semestriem, un pēc to apguves iespējams iegūt attiecīgās profesionālās kvalifikācijas sertifikātu vai nākamo akadēmisko grādu (diplomu, maģistra grādu, profesionālo maģistra grādu).

Pamatojoties uz nolīgumiem ar ārzemju augstskolām, papildus Vācijas akadēmiskajam grādam iespējams iegūt ārzemju akadēmiskos grādus (dubultos grādus) vai kopējos grādus (*joint degree*).

Studijas doktorantūrā

Personas, kas sekmīgi ir pabeigušas studijas un ieguvušas bakalaura grādu, diplomu, nokārtojušas valsts eksāmenu konkrētas profesionālās kvalifikācijas ieguvei, kā arī pēc tam ieguvušas maģistra grādu, var pretendēt uz doktora zinātniskā grāda ieguvei, promociju, ja šo personu akadēmisko zināšanu līmenis atbilst noteiktām prasībām. Ja bakalaura grāda ieguvējam ir izcilas sekmes, viņš var sākt studijas doktorantūrā bez maģistra grāda. Iepriekš īpašā procedūrā novērtē viņa piemērotību studijām doktorantūrā. Attiecībā uz lietišķo zinātņu augstskolās iegūtiem bakalaura un maģistra grādiem piemēro tos pašus noteikumus, ko piemēro attiecībā uz bakalaura un maģistra grādiem, kas iegūti universitātēs vai līdzvērtīgās augstākās izglītības iestādēs.

Doktora zinātnisko grādu var iegūt personas, kas izstrādājušas un aizstāvējušas doktora disertāciju, kuras pamatā ir patstāvīgi veikts pētījums, kā arī nokārtojušas mutveida eksāmenu (*Rigorosum*). Mutveida eksāmenu var aizstāt ar doktora disertācijas aizstāvēšanu (*Disputation*). Doktora disertācijas, izņemot strukturētas doktorantūras programmas, izstrādāšanas ilgums nav konkrēti noteikts. Ar zinātniskā grāda piešķiršanas brīdi persona iegūst tiesības lietot doktora grādu.

6.4.2. Mākslas un mūzikas augstskolas

Mākslas un mūzikas augstskolu bakalaura un maģistra grādi un to apzīmējumi:

- mākslas zinātņu bakalaurs (*B.F.A., Bachelor of Fine Arts*);
- humanitāro zinātņu bakalaurs (*B.A., Bachelor of Arts*);
- mūzikas bakalaurs (*B.Mus., Bachelor of Music*);
- mākslas zinātņu maģistrs (*M.F.A., Master of Fine Arts*);
- humanitāro zinātņu maģistrs (*M.A., Master of Arts*);
- mūzikas maģistrs (*M.Mus., Master of Music*).

Maģistra grādu minētajās augstskolās iespējams iegūt kopumā sešu gadu laikā vienā no galvenajām mākslas specialitātēm, iegūstot 360 ECTS kredītpunktus.

6.4.3. Lietišķo zinātņu augstskolas

Skatiet 6.4.1. nodaļu.

6.4.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas

Lai akreditētu profesionālo akadēmiju bakalaura studiju programmu, tai jābūt veidotai no apmācību moduļiem, jāpiešķir kredītpunkti, un eksāmeniem jāpapildina studiju programma. Šādā gadījumā jēdziens „bakalaura grāds” nozīmē valsts atzītu grādu, nevis akadēmisko grādu.

Informāciju par studentu sekmju vērtēšanu, apgūstot tālākās profesionālās apmācības profesionālās tālākizglītības skolā (*Fachschule*), skatiet 4.4. nodaļā, kur aplūkoti sekmju vērtēšanas pamatprincipi un novērtējumu veidi.

4.4. nodaļā sniegtā informācija attiecas arī uz izglītības ieguvēju pāriešanu uz nākamajiem kursiem profesionālās tālākizglītības skolās.

Atkarībā no izvēlētas specialitātes absolvents, sekmīgi pabeidzot divgadīgu programmu profesionālās tālākizglītības skolā, iegūst valsts atzīta lauksaimniecības ekonomista (*Staatlich geprüfter*

Agrarbetriebswirt), valsts atzīta tehniskā speciālista (*Staatlich geprüfter Techniker*), valsts atzīta komercspeciālista (*Staatlich geprüfter Betriebswirt*) un valsts atzīta dizainera (*Staatlich geprüfter Gestalter*) kvalifikāciju, kā arī kvalifikāciju kādā no sociālajām profesijām, piemēram, bērnudārza audzinātāja kvalifikāciju (*Staatlich anerkannter/geprüfter Erzieher*). Profesionālās tālākizglītības skolā iespējams iegūt arī gatavības apliecību ar tiesībām iestāties lietišķo zinātņu augstskolā (*Fachhochschulreife*).

6.5. Karjeras atbalsta pasākumi

6.5.1. Universitātes

Augstākās izglītības pamatlikumā un federālo zemju augstskolu likumos noteikts, ka augstākās izglītības iestādes atbild par studentu karjeras konsultācijām studiju laikā.

Augstākās izglītības iestādes sniedz informāciju un konsultācijas studentiem un topošajiem studentiem par studiju programmu saturu, struktūru un prasībām, sniedz atbalstu studentiem studiju laikā, jo īpaši pirmā studiju gada beigās, kā arī visā studiju laikā pastāvīgi konsultē studentus. Augstskolu mācībspēki sniedz konsultācijas konkrētos studiju priekšmetos, par vispārīgām konsultācijām atbild augstskolu konsultāciju biroji. Augstskolu konsultāciju biroji palīdz studentiem risināt arī personiska rakstura problēmas, kā arī ar studijām saistītus jautājumus. Papildus mācībspēkiem un augstskolu konsultāciju birojiem arī studentu apvienības sniedz konsultācijas noteiktos jautājumos saistībā ar studiju programmā iekļautajiem studiju priekšmetiem. Bieži rīko iepazīšanās seminārus nākamajiem studentiem. Augstskolas sadarbojas ar nodarbinātības aģentūru karjeras centriem, kā arī ar valsts eksaminācijas komisijām.

6.5.2. Mākslas un mūzikas augstskolas

Skatiet 6.5.1. nodaļu.

6.5.3. Lietišķo zinātņu augstskolas

Skatiet 6.5.1. nodaļu

6.5.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas

Tā kā duālajā sistēmā notiek teorētiskās un praktiskās apmācības, profesionālo akadēmiju absolventus jau studiju laikā sagatavo darbam izvēlētajā profesijā. Bieži vien profesionālo akadēmiju absolventus pēc profesionālās kvalifikācijas ieguves pieņem darbā prakses uzņēmumā.

6.6. Akadēmiskais personāls

6.6.1. Universitātes

Augstākās izglītības iestāžu pilnas slodzes akadēmisko personālu veido:

- pasniedzēji (profesori un jaunākie profesori) (*Hochschullehrer*);
- zinātniskie un radošo mākslu līdzstrādnieki (*wissenschaftliche/künstlerische Mitarbeiter*);
- īpašu uzdevumu mācībspēki (*Lehrkräfte für besondere Aufgaben*).

Pasniedzēji (profesori un jaunākie profesori) atkarībā no ieņemamā amata augstākās izglītības iestādē patstāvīgi atbild par sev uzticēto uzdevumu īstenošanu attiecīgajās dabaszinātņu, mākslas, pētniecības, pedagoģiskā darba un tālākizglītības jomās.

Zinātniskie un radošo mākslu līdzstrādnieki atbild par akadēmiskajiem pakalpojumiem, kas ietver specializētu zināšanu un praktisku iemaņu mācīšanu studentiem un zinātnisko metožu izmantošanas apguvi. Īpašos gadījumos zinātniskajiem un radošo mākslu līdzstrādniekiem iespējams uzticēt patstāvīgus uzdevumus pētniecības un pedagoģiskā darba jomā.

Ja izglītošanas procesā jāiemāca galvenokārt praktiskās iemaņas un zināšanas, šo uzdevumu var veikt īpašu uzdevumu mācībspēki.

Augstāko izglītības iestāžu profesoriem nepieciešams:

- augstākās izglītības iestādē iegūts zinātniskais grāds;
- pedagoģiskās prasmes;
- īpašas zinātniskā darba iemaņas, ko pierāda promocijas darbs, vai īpašas spējas mākslas specialitātēs.

Atkarībā no amata prasībām nepieciešami:

- papildu zinātniskie sasniegumi vai sasniegumi mākslas specialitātēs;
- īpaši sasniegumi akadēmisko vai zinātnisko atzinumu un metožu lietojumā vai izstrādē ilggadējā darba pieredzē.

Līdzstrādniekiem nepieciešams:

- augstākās izglītības iestādē iegūts zinātniskais grāds;
- pedagoģiskās prasmes;
- īpašas zinātniskā darba iemaņas, ko pierāda izcils promocijas darbs.

Ja pirms vai pēc promocijas kandidāts ir strādājis par zinātnisko līdzstrādnieku, kopējais doktorantūras un nodarbinātības periods nedrīkst pārsniegt sešus gadus, medicīnas nozarē deviņus gadus.

Lai strādātu par zinātnisko asistentu, nepieciešams augstākās izglītības iestādes akadēmiskais grāds.

Īpašu uzdevumu mācībspēkiem nav noteiktas īpašas prasības attiecībā uz nepieciešamo profesionālo kvalifikāciju.

6.6.2. Mākslas un mūzikas augstskolas

Skatiet 6.6.1. nodaļu

6.6.3. Lietišķo zinātņu augstskolas

Skatiet 6.6.1. nodaļu

6.6.4. Iestādes ārpus augstākās izglītības sistēmas – profesionālās akadēmijas, profesionālās tālākizglītības skolas

Profesionālajās akadēmijās strādā gan pilnlaika, gan nepilna laika pasniedzēji. Saskaņā ar federālo zemju tiesību aktos par profesionālajām akadēmijām noteiktajām prasībām nepilna laika pasniedzēji var būt augstākās izglītības iestāžu, skolu un uzņēmumu darbinieki, brīvo profesiju pārstāvji, sociālās jomas darbinieki, kā arī vadošie darbinieki.

Tīringenes un Saksijas publiskā sektora profesionālo akadēmiju pilnlaika pasniedzēju pieņemšanai darbā piemēro tās pašas prasības, kas piemērojamas specializēto augstskolu profesoriem. Pilna laika pasniedzējiem jāveic vismaz 40 procenti no studiju programmā paredzētā pedagoģiskā darba. Ja izglītošanas procesā jāiemāca galvenokārt praktiskās iemaņas un zināšanas, šo uzdevumu var veikt attiecīgie specializētie pasniedzēji.

7. TĀLĀKIZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBAS

Sabiedrība kopumā uzskata, ka mūsdienu informācijas un zināšanu sabiedrībā aizvien lielāku nozīmi iegūst mūžizglītība un tālākizglītība. Izglītības un kultūras ministru pastāvīgā konference 2001. gada februārī ceturtajā ieteikumā par tālākizglītību noteica, ka tālākizglītība ir izglītības sistēmas neatņemama sastāvdaļa, kurā īpaša nozīme veltīta personības attīstībai mūžizglītības procesā. Aizvien svarīgāka kļūst visu tālākizglītības posmā iesaistīto grupu sadarbība. Vienlaikus šajā ieteikumā arī uzsvērtā aizvien pieaugošā jauno informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozīme pašmācības organizēšanas procesā, kad indivīds uzņemas patstāvīgu atbildību par mācību procesu.

7.1. Rīcībpolitika un normatīvie akti

Tālākizglītību Vācijā valsts neregulē tikpat lielā mērā kā citas izglītības jomas. Šādu nostāju pamato ar to, ka vislabāk un visveiksmīgāk pielāgoties strauji augošajām prasībām tālākizglītības jomā var tāda struktūra, kam ir iespējams piedāvāt dažādas izglītības programmas un pakalpojumus, kā arī rīkot konkursus starp iestādēm. Tālākizglītībā galvenais ir brīvprātības princips.

Valsts nosaka tālākizglītības pamatprincipus, kā arī organizēšanas un finansēšanas noteikumus. Šie principi un noteikumi ir nostiprināti federālās valdības un federālo zemju tiesību aktos. Valsts regulējuma mērķis ir nodrošināt tālākizglītības saikni ar mūžizglītību.

Valsts noteikumus tālākizglītības jomā ietver šādi tiesību akti: Sociālo likumu kodekss III (*Sozialgesetzbuch III*), Profesionālās pilnveides veicināšanas likums (*Gesetz zur Förderung der beruflichen Aufstiegsfortbildung*), Likums par profesionālajām apmācībām (*Berufsbildungsgesetz*), Amatu kodekss (*Handwerksordnung*), Apmācību veicināšanas federālais likums (*Bundesausbildungsförderungsgesetz*) un Tālmācības dalībnieku aizsardzības likums (*Fernunterrichtsschutzgesetz*).

Tālākizglītības un atbalsta nosacījumi un principi noteikti tālākizglītības tiesību aktos un likumos par mācībām paredzētām brīvdienām. Tiesību aktos tālākizglītības un pieaugušo izglītības jomā noteikts, ka tālākizglītība ir patstāvīga izglītības joma, kas aptver vispārējo un politisko un profesionālo tālākizglītību un par kuras attīstību atbild publiskais sektors. Tiesību akti tālākizglītības jomā nodrošina tālākizglītības iestāžu dažādību un dažādus finansēšanas avotus, kā arī nosaka šādu iestāžu valsts apstiprināšanas procedūras. Visu federālo zemju tiesību aktos noteikts, ka tālākizglītības iestādes, pēc saviem ieskatiem, drīkst sagatavot mācību programmas un izvēlēties darbiniekus.

Tālākizglītības tiesību aktus papildina federālo zemju skolu likumos ietvertie noteikumi par skolu sistēmā iekļautiem tālākizglītības uzdevumiem (piemēram, skolu beigšanas apliecību ieguve), arī augstākās izglītības likumi regulē akadēmisko tālākizglītību. Noteikumi par tālākizglītību profesionālajās akadēmijās iekļauti attiecīgi likumos par profesionālajām akadēmijām.

12 federālajās zemēs no 16 ir pieņemti likumi, kas darba ņēmējiem ļauj piedalīties tālākizglītībā (apmaksāts papildu mācību atvaļinājums) vairākas darbadienas gadā (parasti piecas), ja ir izpildīti zināmi nosacījumi.

7.2. Pienākumu sadalījums

Valsts nosaka tikai tālākizglītības pamatprincipus un organizēšanas un finansēšanas noteikumus. Šie principi un noteikumi ir nostiprināti federālās valdības un federālo zemju tiesību aktos. Valsts regulējuma mērķis ir nodrošināt tālākizglītības saikni ar mūžizglītību.

Federācija un federālās zemes kopīgi veic pētījumus un izveido modeļus visās tālākizglītības jomās. Federācija un federālās zemes kopīgi arī apkopo statistikas datus, sagatavo ziņojumus par attiecīgajām tālākizglītības jomām.

Federālās zemes galvenokārt atbild par:

- vispārējo tālākizglītību;
- tālākizglītību, pēc kuras iegūst dokumentu par skolas izglītības apguvi;
- akadēmisko tālākizglītību augstākās izglītības iestādēs;
- tālākizglītību kultūras jomā;
- noteiktu politiskās tālākizglītības sektoru;
- noteiktu tālāko profesionālo apmācību sektoru.

Federālā valdība galvenokārt atbild par:

- ārpusskolas tālākajām profesionālajām apmācībām;
- regulētām tālākajām profesionālajām apmācībām;
- privāto tālmācības kursu dalībnieku tiesību aizsardzības pamatnoteikumiem;
- noteiktām politiskās tālākizglītības jomām;
- starptautisko sadarbību (arī Eiropas Savienībā) tālākizglītības jomā.

Sociālo likumu kodeksā III noteikts, ka par tālākajām profesionālajām apmācībām atbild Nodarbinātības valsts aģentūra. Minētajā kodeksā paredzēts atbalstīt šādus pasākumus:

- tālāko profesionālo apmācību jomā pieaugušo, kas ieguvuši attiecīgu profesionālo kvalifikāciju vai atbilstīgu darba pieredzi, profesionālo zināšanu un prasmju vērtēšanas, saglabāšanas, pilnveides vai pielāgošanas pasākumus;
- bezdarbnieku bez profesionālās kvalifikācijas profesionālo pārkvalifikāciju kādā no valsts atzītām profesijām, kuru apguvei nepieciešamas apmācības.

Kopš 1996. gada 1. janvāra, kad stājās spēkā Karjeras izglītības atbalsta likums, Vācijā ir radīts jauns darba iegūšanai nepieciešamās tālāko arodapmācību finansēšanas instruments. 2002. gada 1. janvārī pieņēma Karjeras izglītības atbalsta likuma grozījumus, tādējādi pilnveidojot profesionālās karjeras atbalstu. Šis grozījums veicināja tālākizglītības dalībnieku skaita palielināšanos un deva iespēju ievērojami palielināt darbu ieguvušo personu skaitu. Īstenojot Vācijas kvalifikācijas iniciatīvu „Izglītība veicina izaugsmi”, federālajai valdībai jāpaplašina finansējums saskaņā ar Karjeras izglītības atbalsta likumu.

Atbildīgā ministrija izdod Profesionālo apmācību noteikumus, kuros cita starpā nosaka noteikumus pielaišanai pie eksāmeniem un eksāmenu prasības. Reģionu līmenī atbildīgās organizācijas (piemēram, rūpniecības un tirdzniecības kameras, amatniecības kameras) var izdot arodapmācību eksaminācijas noteikumus. Gatavošanos tālāko arodapmācību eksāmeniem neregulē saistoši noteikumi. Šos eksāmenus parasti iespējams nokārtot, pabeidzot speciālus pieaugušo izglītības vai tālākizglītības kursus. Šiem eksāmeniem iespējams sagatavoties arī pašmācībā.

7.3. Finansējums

Par tālākizglītību atbild publiskais sektors, uzņēmumi, iedzīvotāju grupas, tālākizglītības iestādes un valsts televīzijas un radio apraides kanāli, kā arī visa sabiedrība kopumā. Finansēšanas princips ietver kopējo atbildību, un katra ieinteresētā puse tālākizglītības finansēšanā iesaistās, maksājot savu daļu atbilstīgi pieejamo līdzekļu apmēram. Publiskais sektors (vietējās pašvaldības, federālās zemes, federālā valdība, Eiropas Savienība) piešķir līdzekļus:

- federālās zemes, tālākizglītības tiesību aktos noteiktajā kārtībā finansējot valsts atzītas tālākizglītības iestādes;
- vietējās pašvaldības, finansējot vietējās tautas augstskolas, kā arī tālākizglītības pasākumus kultūras jomā;

- valsts, likumā „Par atbalstu arodapmācībām” noteiktajā kārtībā individuāli sniedzot atbalstu pieaugušajiem, kas vēlas iegūt skolas pabeigšanas apliecību, kā arī atbilstīgi noteiktajam Karjeras izglītības atbalsta likumā finansiāli atbalstot profesionālo pilnveidi;
- federālā valdība, federālās zemes un vietējās pašvaldības, sniedzot atbalstu nodarbinātu personu tālākizglītbai.

Rūpniecības nozare iegulda ievērojamus līdzekļus apmācībās, kuru mērķis ir palīdzēt cilvēkiem iegūt un uzlabot profesionālās iemaņas un kvalifikācijas. Uzņēmumi lielā mērā finansē savu darbinieku tālākizglītību. 2005. gadā uzņēmumi ieguldīja vairāk nekā 26,8 miljardus eiro tālākās arodizglītības jomā.

Par sagatavošanos kvalifikācijas ieguvei regulētās tālākajās apmācībās maksā katra ieinteresētā persona. Dažkārt, ja uzņēmums ir īpaši ieinteresēts darbinieka profesionālajā pilnveidē, darba devēji apmaksā darbinieku tālākās apmācības.

Darba tirgus vajadzībām atbilstīgus tālāko apmācību pasākumus īpaši tādu, kas paredzēti bezdarbnieku un personu, kam draud bezdarbs, apmācībām saskaņā ar Sociālo likumu kodeksa III prasībām finansē no Sociālā nodrošinājuma fonda bezdarba gadījumos, kā arī saskaņā ar Sociālo likumu kodeksu II, kas regulē darba meklētāju pamata sociālos pabalstus. Nodarbinātības valsts aģentūra tālāko profesionālo apmācību atbalstam 2008. gadā kopumā piešķīra no šī fonda 2,18 miljardus eiro.

Laikposmā no 2008. līdz 2011. gadam Vācijas valdība, lai atbalstītu tālāko profesionālo izglītību saskaņā ar Karjeras atbalsta likumu, ir paredzējusi piešķirt apmēram 480 miljonus eiro. Federālās zemes, lai atbalstītu tālāko profesionālo izglītību, paredzējušas piešķirt šajā laikposmā 135 miljonus eiro. Paredzēts palielināt finansējuma apmēru Karjeras izglītības atbalsta likumā noteiktajā kārtībā.

Arī sabiedrības grupas (baznīcas, arodbiedrības utt.) apmaksā savu daļu no izdevumiem, kas saistīti ar tālākizglītības iestāžu uzturēšanu. Nosakot samērīgu tālākizglītības kursu maksu, šīs organizācijas nodrošina vienlīdzīgu piekļuvi tālākizglītbai.

7.4. Programmas un izglītības iestādes

Dažu federālo zemju tiesību aktos tālākizglītības jomā noteikts, ka par vispārizglītojošu tālākizglītības kursu organizēšanu atbild galvenokārt tautas augstskolas, proti, šo iestāžu rīkoto kursu pastāvīgajam un plašajam piedāvājumam jānodrošina atbilstība gan sabiedrības, gan individuālām vajadzībām.

Turpmākajā dzīves gaitā skolas pabeigšanas apliecību iespējams iegūt vakara kursos (vakara vispārizglītojošajās vidējās izglītības pirmā posma skolās (*Abendhauptschulen*), vakara reālskolās (*Abendrealschulen*), vakara ģimnāzijās (*Abendgymnasien*) un koledžās (*Kollegs*). Vakara vispārizglītojošajās vidējās izglītības pirmā posma skolās viena gada kursus pieaugušos sagatavo vispārējās vidējās izglītības pirmā posma apliecības (*Hauptschulabschluss*) ieguvei. Vakara reālskolās (četros semestros) pieaugušajiem iespējams sagatavoties vidējās izglītības apliecības (*Mittlerer Schulabschluss*) ieguvei. Vakara ģimnāzijās parasti trīs gados īpaši apdāvināti pieaugušie var sagatavoties gatavības apliecības ar tiesībām iestāties augstskolā (*Hochschulreife*) ieguvei. Koledžas ir pilnlaika skolas, kurās iespējams iegūt gatavības apliecību ar tiesībām iestāties augstskolā (*Hochschulreife*).

Īstenojot Vācijas kvalifikāciju iniciatīvu „Izglītība veicina izaugsmi”, nosakāms, ka jauniešiem un pieaugušajiem ir likumīgas tiesības iegūt vispārējās vidējās izglītības pirmā posma apliecību. Federālās zemes piedāvā arī kvalifikācijas iespējas personām, kas vēlas turpināt izglītību un iegūt skolas beigšanas apliecību. Šo pasākumu mērķis ir sniegt iespēju jauniešiem no migrantu ģimenēm iegūt skolas beigšanas apliecību.

Profesionālās tālākizglītības skolas (*Fachschulen*), būdamas tālāko profesionālo apmācību iestādes, piedāvā viena vai divu gadu kursus (papildinformāciju par šīm izglītības iestādēm skatiet 6. nodaļā).

Tālmācības kursi sniedz elastīgu iespēju strādājošiem pieaugušajiem turpināt izglītību, nepārtraucot nodarbinātību. 2007. gadā tālmācībasursos mācījās vairāk nekā 219 000 cilvēku. Šajosursos piedāvā daudzveidīgas izglītības programmas, kas aptver sociālo zinātņu, pedagoģijas, psiholoģijas,

humanitāro zinātņu, valodu, ekonomikas un komerczinību, matemātikas, dabaszinātņu un tehnoloģiju, brīvā laika organizēšanas, veselības un mājturības jomas, kā arī vispārizglītojošās skolu programmas (tādu izglītības dokumentu kā *Hauptschulabschluss*, *Realschulabschluss*, *Hochschulreife* ieguvei), valsts atzītu uzņēmumu vadītāju, inženieru un tulkotāju profesionālās izglītības programmas, kā arī datorkursus. Vispopulārāko jomu ekonomiku un komerczinības apgūst apmēram 24,5 procenti studentu.

Arī profesionālās akadēmijas drīkst organizēt tālākizglītības kursus, ja šāda iespēja paredzēta federālo zemju tiesību aktos par šīm akadēmijām.

Politiskās izglītības valsts aģentūra (*Bundeszentrale für politische Bildung*) un attiecīgās federālo zemju iestādes rīko politiskās tālākizglītības pasākumus, kā arī sniedz atbalstu politiskās tālākizglītības privātā sektora finansētājus.

Saskaņā ar Augstākās izglītības pamatlikumā un federālo zemju tiesību aktos augstākās izglītības jomā noteiktajām prasībām augstākās izglītības iestādēm līdztekus pētniecībai un studiju programmām jānodrošina arī tālākizglītība dabaszinātņu jomās un mākslas specialitātēs. Tālākizglītības kursi sniedz cilvēkiem iespēju iegūt profesionālo kvalifikāciju, pilnveidot esošās zināšanas vai iegūt papildu profesionālo kvalifikāciju. Šo kursu ilgums var aptvert gan dažas nedēļas, gan arī vairākus semestrus. Turklāt arī tālākizglītības jomā aizvien biežāk piedāvā vairākus moduļu kursus. Sadarbojoties ar rūpniecības nozares partneriem, augstākās izglītības iestādes piedāvā akadēmisko tālākizglītību, tādējādi veicinot arī reģionu attīstību.

Pieaugušo izglītības un tālākizglītības iestādes piedāvā daudzveidīgas izglītības programmas vispārējās izglītības, apmācību, politiskās izglītības un tālākās akadēmiskās izglītības jomās. Atkarībā no attiecīgās jomas nosaka kursu mērķi, saturu un ilgumu.

Kvantitatīvi nozīmīgākās jomas ir vispārējā un politiskā tālākizglītība, kurās piedāvā daudzveidīgas izglītības programmas.

7.5. Kvalitātes nodrošināšana

Federācija un federālās zemes savos tiesību aktos par atbalstu tālākizglītībai ir noteikušas tālākizglītības iestāžu obligātās strukturālās un kvantitatīvās prasības. Turklāt dažas federālās zemes savos regulējumos ir iekļāvušas noteiktus kvalitātes nodrošināšanas standartus. Tālmācības jomā kursu kvalitāti un pilnveidi nodrošina Tālmācības kursu dalībnieku aizsardzības likums un arī Federālo zemju tālmācības centrālais birojs (*Zentralstelle für Fernunterricht der Länder*).

Pieaugot mūžizglītības nozīmei, palielinājusies arī vajadzība pēc saistošiem kvalitātes standartiem tālākizglītības jomā. Tālākizglītības pārvaldītāju dažādība prasa arī dažādus tālākizglītības kvalitātes nodrošināšanas centienus un metodes. Gan federācija, gan arī federālās zemes atbalsta milzīgu skaitu projektu, kuru mērķis ir uzlabot tālākizglītības kvalitāti.

Lai uzlabotu Nodarbinātības valsts aģentūras pasākumu tālākās arodapmācību jomā konkurētspēju un pārredzamību, 2004. gadā pārskatīja tālākizglītības atbalsta metodes. Nodarbinātības valsts aģentūras pilnvaroja ārējās akreditācijas iestādes pārbaudīt tālākizglītības iestāžu darbību. Lai tālākizglītības kursu dalībnieki saņemtu atbalstu III sociālo likumu kodeksā noteiktajā kārtībā, tālākizglītības iestāde vai programma jāakreditē kompetentai iestādei. Tālākizglītības kursu organizatoriem jāpierāda, ka viņi piemēro atzītu kvalitātes nodrošināšanas sistēmu.

Šobrīd kvalitātes vadības sistēmas visā valstī piemēro starpreģionālām procedūrām vispārējās vai tālākizglītības jomās, kā arī reģionālām vai konkrētu apvienību vai biedrību sistēmām. Tālākizglītības kvalitātes vadības sistēmu pārskats par 2006. gadu iekļauts Vācijas Pieaugušo izglītības institūta Leibnica mūžizglītības centra publikācijā „Kvalitātes sistēmu pārskats”.

Kopš 1977. gada 1. janvāra privāto struktūru piedāvātiem tālmācības kursiem (tālmācības institūtiem) jābūt valsts akreditētiem saskaņā ar Tālmācības kursu dalībnieku aizsardzības likumā noteiktajām prasībām. Vācijas Federatīvās Republikas federālo zemju Tālmācības valsts centrālais birojs (*Staatliche Zentralstelle für Fernunterricht der Länder der Bundesrepublik Deutschland (ZFU)*) lemj par šo kursu

akreditāciju. Akreditācijas procedūrā pārbauda mācību materiālu satura un didaktikas kvalitāti, ņemot vērā kursu mērķi, kā arī kursu reklāmu un tālmācības līgumu formu un saturu.

Lai sagatavotos regulētām tālākajām profesionālajām apmācībām, valsts līmenī izstrādā izglītības satura norādes, kas pievērš attiecīgo kursu organizētāju uzmanību iegūstamo zināšanu plašumam, dziļumam un līmenim. Lai nodrošinātu vienotus standartus, reģionu līmenī sagatavo tālāko profesionālo apmācību eksāmenu uzdevumus.

Turklāt tālāko profesionālo apmācību eksāmenu organizēšanā piemēro vienotas eksāmenu procedūras un kandidāta sekmju vērtēšanas noteikumus, kā arī noteiktas prasības konkrētas kvalifikācijas ieguvei.

Izglītības un pētniecības valsts ministrija izstrādā arī salīdzinošus testus, lai novērtētu tālākizglītības organizētāju, pasākumu un patērētāju aizsardzības organizācijas *Stiftung Warentest* konsultāciju kvalitāti.

Kopš 2004. gada oktobra visiem Vācijas tālākizglītības kursu organizētājiem nepieciešams kvalitātes sertifikāts. Federācijas un federālo zemju Izglītības un pētniecības plānošanas komisijas kopējā projektā „Tālākizglītības kvalitātes pārbaude” ir sagatavota kvalitātes zīmoga „Uz izglītojamajiem orientētas tālākizglītības kvalitātes pārbaude” 2. redakcija, un šim dokumentam jāpalīdz atrast kvalitatīvus izglītības programmu piedāvājumus.

7.6. Karjeras atbalsta pasākumi

Vācijas politikas mērķis ir izveidot tādas konsultācijas izglītības jomā, kas visu vecumu cilvēkiem jebkurā dzīves posmā nodrošina iespēju pieņemt apzinātus lēmumus, kas ir saistīti ar izglītību, apmācībām un karjeras veidošanu, un palīdz patstāvīgi veidot karjeru. Papildus konsultācijām pārejas situācijās ir vairāki konsultēšanas veidi, kas palīdz iedzīvotājiem pieņemt lēmumus izglītības un karjeras izvēles jautājumos. Konsultācijas var saņemt gan noteiktas personas, gan arī organizācijas. Atsevišķas personas var saņemt padomus par lēmumu pieņemšanu un izglītību, kā arī par savu zināšanu atspoguļošanu attiecīgos dokumentos. Uzņēmumi var saņemt konsultācijas par konkrētu personu, grupu vai visa uzņēmuma darbinieku izglītību. Šobrīd visos politiskajos līmeņos dažādi dalībnieki piedāvā konsultācijas mūžizglītības jomā.

7.7. Skolotāji un apmācību vadītāji

Vairākumā federālo zemju tiesību aktos tālākizglītības jomā ir iekļautas prasības attiecībā uz pedagoģisko darbinieku kvalifikācijas kvalitāti. Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences 1970. gadā pieņemtajā rezolūcijā noteikts, ka tālākizglītības iestāžu vadošajiem un pedagoģiskajiem darbiniekiem jābūt augstākajai izglītībai. Apmācību vadītājiem nepieciešams augstākās izglītības grāds, tālākizglītībā iegūta kvalifikācija profesijā (*Fachschulabschluss*) vai profesionālo apmācību apliecība, kā arī vairāku gadu pieredze attiecīgajā profesijā. Izglītības un kultūras ministru pastāvīgās konferences 1981. gadā pieņemtajā kopējā ieteikumā Vācijas pilsētu savienībai noteikts, ka tālākizglītības iestādēs jānodarbina pilna laika apmācību vadītāji.

Par tālākizglītības pedagoģisko darbinieku un apmācību vadītāju tālāko profesionālo izglītību atbild federālās zemes. Turklāt Vācijas Izglītības un pētniecības ministrija atbalsta dažādus projektus, kas palīdz pilnveidot tālākizglītības pedagoģisko darbinieku un apmācību vadītāju akadēmiskās un pedagoģiskās zināšanas.

BIBLIOGRĀFISKĀS ATSAUCES UN TĪMEKLĻVIETNES

Bibliogrāfiskās atsauces

Abkommen zwischen den Ländern der Bundesrepublik zur Vereinheitlichung auf dem Gebiete des Schulwesens (Hamburger Abkommen). Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 28.10.1964 i. d. F. vom 14.10.1971.

Allgemeinbildende Schulen.

Fachserie 11, Reihe 1 für das Schuljahr 2008/09. Hrsg. v. Statistischen Bundesamt. Wiesbaden: 2009.

Berufliche Schulen.

Fachserie 11, Reihe 2 für das Schuljahr 2008/09. Hrsg. v. Statistischen Bundesamt. Wiesbaden: 2009.

Berufsbildungsbericht 2009.

Hrsg. v. Bundesministerium für Bildung und Forschung. Bonn: 2009.

Bildungsfinanzbericht 2008. Hrsg. Im Auftrag der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland und des Bundesministeriums für Bildung und Forschung v. Statistischen Bundesamt. Wiesbaden: 2008.

Bologna Prozess. Nationaler Bericht 2001 bis 2009. Redaktionsgruppe der nationalen Bologna Followup Gruppe. Bonn: 2008.

Empfehlungen zum Schulanfang. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 24.10.1997.

Gemeinsamer Rahmen der Länder für die frühe Bildung in Kindertageseinrichtungen. Beschluss der Jugendministerkonferenz vom 13./14.5.2004. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 3./4.6.2004.

Gesamtstrategie der Kultusministerkonferenz zum Bildungsmonitoring. Hrsg. v. Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland in Zusammenarbeit mit dem Institut zur Qualitätsentwicklung im Bildungswesen. München: Wolters-Kluwer, 2006.

Hippach-Schneider, Ute; Woll, Christian; Hanf, Georg:

ReferNet Country Report Germany 2008. Progress in the policy priority areas for vocational education and training.

Hrsg. v. Bundesinstitut für Berufsbildung. Bonn: 2008.

Hochschulzugang für beruflich qualifizierte Bewerber ohne schulische Hochschulzugangsberechtigung. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 6.3.2009.

Ländergemeinsame inhaltliche Anforderungen für die Fachwissenschaften und Fachdidaktiken in der Lehrerbildung. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.10.2008 i. d. F. vom 8.12.2008.

Ländergemeinsame Strukturvorgaben gemäß § 9 Abs. 2 HRG für die Akkreditierung von Bachelor- und Masterstudiengängen. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 10.10.2003 i. d. F. vom 4.2.2010.

Qualifikationsrahmen für Deutsche Hochschulabschlüsse. Im Zusammenwirken von Hochschulrektorenkonferenz, Kultusministerkonferenz und Bundesministerium für Bildung und Forschung erarbeitet. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 21.4.2005.

Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004.

Statistisches Jahrbuch 2009 für die Bundesrepublik Deutschland. Hrsg. v. Statistischen Bundesamt. Wiesbaden: 2009.

Veltjens, Barbara:

Qualitätsmodelle im Überblick

Hrsg. v. Deutschen Institut für Erwachsenenbildung

Bonn: 2006.

Vereinbarung über das Privatschulwesen. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 10./11.8.1951.

Vereinbarung über Bildungsstandards für den Hauptschulabschluss (Jahrgangsstufe 9). Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 15.10.2004.

Vereinbarung über Bildungsstandards für den Mittleren Schulabschluss (Jahrgangsstufe 10). Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 4.12.2003.

Vereinbarung über Bildungsstandards für den Mittleren Schulabschluss (Jahrgangsstufe 10) in den Fächern Biologie, Chemie, Physik.

Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004.

Vereinbarung über Bildungsstandards für den Primarbereich (Jahrgangsstufe 4). Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 15.10.2004.

Vereinbarung über die Schularten und Bildungsgänge im Sekundarbereich I. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 3.12.1993 i. d. F. vom 9.10.2009.

Vereinbarung zur Gestaltung der gymnasialen Oberstufe in der Sekundarstufe II. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 7.7.1972 i. d. F. vom 24.10.2008.

Vierte Empfehlung der Kultusministerkonferenz zur Weiterbildung Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 1.2.2001.

Weiterentwicklung des Schulwesens in Deutschland seit Abschluss des Abkommens zwischen den Ländern der Bundesrepublik zur Vereinheitlichung auf dem Gebiete des Schulwesens vom 28.10.1964 i. d. F. vom 14.10.1971. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 10.5.2001.

Tīmekļvietnes

Federācija

Izglītības un pētniecības federālā ministrija (Bundesministerium für Bildung und Forschung (*BMBF*)): www.bmbf.de

Ģimenes, senioru, sieviešu un jaunatnes lietu federālā ministrija (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (*BMFSFJ*)): www.bmfsfj.de

Profesionālās izglītības un apmācību federālā ministrija (Bundesinstitut für Berufsbildung (*BIBB*)): www.bibb.de

Valsts statistikas pārvalde (Statistisches Bundesamt): www.destatis.de

Nodarbinātības valsts aģentūra (Bundesagentur für Arbeit): www.arbeitsagentur.de

Federālo zemju kopējās iestādes izglītības, kultūras un zinātņu ministriju, kā arī šo ministriju un Federācijas sadarbības koordinēšanai

Vācijas Federatīvās Republikas federālo zemju Izglītības un kultūras ministru pastāvīgā konference (Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland (*KMK*)): www.kmk.org

Federālo zemju izglītības un zinātņu ministrijas

Bādene-Virtenberga

Izglītības, kultūras un sporta ministrija: www.km-bw.de

Zinātnes, pētniecības un mākslas ministrija: www.mwk-bw.de

Bavārija

Bavārijas Pedagoģijas, izglītības un kultūras valsts ministrija: www.stmuk.bayern.de

Bavārijas Zinātnes, pētniecības un mākslas valsts ministrija: www.stmwfk.bayern.de

Berlīne

Izglītības, zinātnes un pētniecības valsts pārvalde: www.berlin.de/sen/bwf

Brandenburga

Izglītības, jaunatnes lietu un sporta ministrija: www.mbjs.brandenburg.de

Zinātnes, pētniecības un kultūras ministrija: www.mwfk.brandenburg.de

Brēmene

Senatore izglītības un zinātnes jautājumos: www.bildung.bremen.de

Hamburga

Hanzas brīvpilsētas Hamburgas skolu un arodapmācību iestāde:
www.hamburg.de/bsb

Hanzas brīvpilsētas Hamburgas zinātnes un pētniecības iestāde:
www.hamburg.de/bwf

Hesene

Kultūras ministrija:
www.hkm.hessen.de

Zinātnes un mākslas ministrija:
www.hmwk.hessen.de

Meklenburga-Priekšpomerānija

Izglītības, zinātnes un kultūras ministrija:
www.bm.regierung-mv.de

Lejassaksija

Kultūras ministrija:
www.mk.niedersachsen.de

Zinātnes un kultūras ministrija:
www.mwk.niedersachsen.de

Ziemeļreina-Vestfālēne

Federālās zemes skolu un tālākizglītības ministrija
www.msw.nrw.de

Federālās zemes Inovāciju, zinātnes, pētniecības un tehnoloģiju ministrija:
www.miwft.nrw.de

Reinzeme-Pfalca

Federālās zemes izglītības, zinātnes un kultūras ministrija:
www.mbwjk.rlp.de

Zārlande

Izglītības, ģimenes lietu un kultūras ministrija:
www.bildung.saarland.de

Ekonomikas un zinātnes ministrija:
www.wirtschaft.saarland.de

Saksija

Izglītības un kultūras valsts ministrija:
www.smk.sachsen.de

Zinātnes un mākslas valsts ministrija:
www.smwk.sachsen.de

Saksija-Anhalte

Izglītības un kultūras ministrija:
www.mk.sachsen-anhalt.de

Šlēzviga-Holšteina

Federālās zemes Izglītības un sieviešu jautājumu ministrija:
www.schleswig-holstein.de/mbf

Federālās zemes Zinātnes, ekonomikas un satiksmes ministrija:
www.schleswig-holstein.de/mwv

Tīringene

Izglītības un kultūras ministrija:
www.thueringen.de/de/tkm

Citas izglītības un zinātņu jomai svarīgas iestādes

Studiju vietu sadales centrālais birojs (Zentralstelle für die Vergabe von Studienplätzen (ZVS)):
www.zvs.de

Tālmācības valsts centrālais birojs (Staatliche Zentralstelle für Fernunterricht (ZFU)):
www.zfu.de

Vācijas izglītības serveris (Deutscher Bildungsserver):
www.eduserver.de

Vācijas Studiju programmu akreditācijas fonds (Stiftung zur Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland):
www.akkreditierungsrat.de

Vācijas Akadēmiskais apmaiņas dienests (Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD))
www.daad.de

Vācijas Pieaugušo izglītības institūts – Leibnica mūžizglītības centrs (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung - Leibniz-Zentrum für Lebenslanges Lernen):
www.die-bonn.de

Vācijas Pedagoģiskās pētniecības institūts (Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung (DIPF)):
www.dipf.de

Vācijas Augstskolu rektoru konference (Hochschulrektorenkonferenz (HRK)):
www.hrk.de

Vācijas Pētniecības apvienība (Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG)):
www.dfg.de

Izglītības kvalitātes pilnveides institūts (Institut zur Qualitätsentwicklung im Bildungswesen (IQB)):
www.iqb.hu-berlin.de

Zinātņu padome (Wissenschaftsrat):
www.wissenschaftsrat.de

Vācijas Zinātnes atbalsta fondu savienība (Stifterverband für die deutsche Wissenschaft):
www.stifterverband.de

PIEZĪMĒM

LV

Eurydice tīkls nodrošina informāciju un analīzi par Eiropas izglītības sistēmām un politiku. Sākot no 2011. gada, tīkla sastāvā darbojas 37 nacionālās nodaļas visās 33 valstīs, kas piedalās ES Mūžizglītības programmā (ES dalībvalstis, EEZ valstis, Horvātija un Turcija). *Eurydice* darbību koordinē un vada ES Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra Briselē, kas veido tīkla publikācijas un atjaunina datubāzes.

Eurydice darba rezultātus izmanto izglītības politikas veidotāji nacionālajā, reģionālajā un vietējā līmenī, kā arī ES institūcijās. Tīkla darba specifika ir visu pakāpju izglītības struktūra un organizācija, un tas publicē dalībvalstu izglītības sistēmu aprakstus, salīdzinošus tematiskus pētījumus, izglītības indikatorus un statistiku. Visas *Eurydice* publikācijas ir bez maksas pieejamas tīkla tīmekļvietnē vai drukātā veidā pēc pieprasījuma.

Eurydice internetā –
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

Publications Office